

HAYATTA EN HAKİKİ
MÜŞİT İLİMDİR

K. ATATÜRK

DOĞU DİLLERİ DERGİSİ

Journal of Oriental Languages

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Doğu Dilleri Dergisi / Journal of Oriental Languages

Cilt/Volume: VIII Sayı/Number: 2 Aralık/December 2023

e-ISSN: 2791-7606

Yılda iki kez yayımlanır. / Published semi-annually.

Yayıncı: Ankara Üniversitesi / Publisher: Ankara University

Dizinler

Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Adına Sahibi / Owner in Behalf of the Faculty
Dekan / Dean

Prof. Dr. Levent KAYAPINAR (Ankara Üniversitesi)

Baş Editör / Editor in Chief

Prof. Dr. Kemal TUZCU (Ankara Üniversitesi)

Editör Kurulu / Co-Editors

Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ (Ankara Üniversitesi)

Doç. Dr. Davut ŞAHBAZ (Ankara Üniversitesi)

Doç. Dr. Derya ADALAR SUBAŞI (Ankara Üniversitesi)

Doç. Dr. Esra BÜYÜKBAHÇECİ (Ankara Üniversitesi)

Doç. Dr. Yalçın KAYALI (Ankara Üniversitesi)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Asuman BELEN ÖZCAN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Bedrettin AYTAÇ (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Gürhan KIRILEN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. H. Derya CAN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. H. Can ERKİN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal TUZCU (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Ertan GÖKMEN (Ankara Üniversitesi)

Danışma Kurulu / Advisory Board

- Prof. Dr. A. Merthan DÜNDAR (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayşe Nur TEKMEN (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Celal SOYDAN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Derya ÖRS (Türkiye Cumhuriyeti Tahran Büyükelçisi)
Prof. Dr. Korhan KAYA (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Hakkı SUÇİN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Faruk TOPRAK (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Musa YILDIZ (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Rahmi ER (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. S. Sarraju RAYAVARAPU (Haydarabad Üniversitesi)
Doç. Dr. Abdüsselam BİLGİN (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Ali KÜÇÜKLER (Erciyes Üniversitesi)
Doç. Dr. Aykut KİŞMİR (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Bhim SINGH (Haydarabad Üniversitesi)
Doç. Dr. Celal Turgut KOÇ (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Ganga Sahay MEENA (Jawaharlal Nehru Üniversitesi)
Doç. Dr. Gonca ÜNAL CHIANG (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. İnci İNCE ERDOĞDU (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Osman DÜZGÜN (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Doç. Dr. Pınar ALTUNDAĞ (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Sinan LEVENT (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Vinod TİWARİ (Delhi Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Yeşim BAĞRIAÇIK (Ankara Üniversitesi)
Öğr. Gör. Dr. Özlem GÖKÇE (Ankara Üniversitesi)
Öğr. Gör. Dr. Zuhale KOÇYİĞİT (Ankara Üniversitesi)
Öğr. Gör. Elif ÖCALMIŞ (Ankara Üniversitesi)
Öğr. Gör. Emel SİYİLİM BAŞARIR (Ankara Üniversitesi)
Öğr. Gör. S. Yeşim FERENDECİ (Ankara Üniversitesi)
Yab. Uzm. Eunmi YU (Ankara Üniversitesi)

Teknik Destek Ekibi / Technical Support Team

Arş. Gör. Pınar ALTAY YILMAZ (Ankara Üniversitesi)

Yönetim Merkezi / Main Office

Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanlığı

Adres / Address

AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Atatürk Bulvarı, No:45-45/A

06100 Sıhhiye/Ankara

Türkiye

E-posta: dogudilleridergisi@gmail.com

İçindekiler / Contents

Reşideddîn'in Çin Tarihi Hakkında Bazı Sinolojik Açıklamalar **38-43**
Yazar: Herbert Franke

Çeviren: Şükrü ÖZDEMİR

Error Analysis of Turkish Students' Use of the "Ba" Sentence Pattern **44-64**
Türk Öğrencilerin "Ba"lı Cümle Yapısını Kullanırken Yaptıkları Hataların Analizi (Çinçe)

Gülhanım TAŞKIRAN

Kültürel Boyutlar Teorisi Bağlamında Türkiye-Güney Kore Organizasyon **65-95**
Kültürü İncelemesi
Analysis of Türkiye-South Korea Company Culture in the Context of Hofstede's Theory of Cultural Dimensions

Cansu ÖZTÜRK, Pınar ALTUNDAĞ

Yabancı Dil Olarak Korece Öğretiminin Geçmişi ve Bugünü **96-114**
The Past and Present of Teaching Korean as a Foreign Language

Muhammet Emre KORKMAZ

Ana Hatlarıyla 20. Yüzyıl Suriye Romanının Gelişim Süreci **115-135**
The Development Process of the 20'th Century Syrian Novel in Outline

Derya ADALAR SUBAŞI

Mahābhārata Destanı'nın "Svargarohana" Bölümündeki Cennet ve **136-145**
Cehennem Betimlemeleri
Descriptions of Heaven and Hell in the "Svargarohana" Section of the Mahābhārata Epic

Esra BÜYÜKBAHÇECİ

REŞİDEDDİN'İN ÇİN TARİHİ HAKKINDA BAZI SİNOLOJİK AÇIKLAMALAR¹

Yazar: Herbert Franke
Çeviren: Şükrü ÖZDEMİR*

Reşideddîn'in Câmîü't-Tevârih'inin Çin tarihi ile ilgili bölümünü çeviren Prof. Kahle, metin üzerinde sinolojik bir bakış açısıyla çalışmam için tercümelerini kullanmama müsaade etmek lutfunda bulundular. Reşideddîn'in Çin tarihine ilişkin yeni şeyler söyleyeceğini kimse bekleme bile takriben 1300 yılında berhayat bulunan münevver bir İranlının Çin'e ve Çin'in geçmişine dair bildiklerinin ve bildiklerini alıntıladığı kaynakların neler olduğunu öğrenmek sinolog ve persologları, hiç şüphe yok ki, eşit şekilde ilgilendirmektedir. Konuya geçmeden meseleye ilişkin mukaddime mahiyetinde bazı açıklamalar yapmak muhtemelen iyi olacaktır.

Prof. Kahle'nin tercümesi; Londra'da, Büyük Britanya ve İrlanda Kraliyet Asya Cemiyeti koleksiyonunda bulunan Arapça el yazmaya dayanmaktadır. Maalesef bu Londra nüshası natamamdır. Baş sayfaları eksik olduğundan anlatı, Hsia ve Shang hanedanları imparatorlarıyla başlar. Dolayısıyla Reşideddîn'in faydalandığı kaynaklar hakkında açık bir ifadeye sahip değiliz. Şu kadarı var ki tercümedeki eksiklik İstanbul'daki diğer yazma nüsha kullanılarak giderilmiş olacaktır. Bu tetkik; eksik Londra nüshasındaki materyale dayanılarak yapılmıştır.

İranlı müellif; Çin Tarihi'ni hanedanlara göre tertip etmiştir. Shang hanedanı bu tertipte on birinci sıradadır. Her bir hanedanın hükümdar listesini verdikten sonra Reşîd, bu devirde gerçekleştiği düşünülen kayda değer hadiseleri ve birtakım rivayetleri nakleder. Yukarıda söylendiği üzere metin, Hsia dönemini de kapsayan

¹ Herbert Franke tarafından kaleme alınan ve *Oriens*, vol. IV, no: 1, Aug. 15 1951, ss. 21-26'da neşredilen *Some Sinological Remarks on Raşîd ad-Dîn's History of China* başlıklı makalenin tercümesidir. Makalenin bütün hakları Brill Yayınevi'ne ait olup çeviri yayınevinden alınan basım müsaadesi doğrultusunda yayımlanmıştır.

* Dr. ORCID ID: 0000-0001-5175-3086. sozdemir7@gmail.com.

FRANKE, Herbert (2023). *Reşideddîn'in Çin Tarihi Hakkında Bazı Sinolojik Açıklamalar* (çev. Şükrü Özdemir). *Doğu Dilleri Dergisi*, 8 (2), 38-43. DOI: 10.61134/audodiller.1399332.

bazı anekdotlarla başlamaktadır. Zikredilen son hanedan, *Moğol Yüen hanedanı*dır. Zikri geçen son hükümdar 1294 yılında tahta çıkan ve *Kubilay*'ın halefi olan *Temür*'dür.

Şekli deliller ve içerikle ilgili kanıtlar bizi *Reşîdeddîn*'in *Çince Budist* bir eserden istifade ettiği sonucuna götürür. Çünkü eserde *Buda*'nın doğumu ve hayatı; *Çince* yazılmış *Budist* eserlerin tipik bir özelliği olarak garip şekilde olduğundan daha eski bir tarihe götürülmüştür. *Reşîdeddîn*, *Buda*'nın doğum tarihini, *Chou hanedanından Chao wang*'ın iktidarının yirmi dördüncü yılı olarak gösterir. Bu da geleneksel *Çin* kronolojisine göre milattan önce 1029 yılına tekabül eder. (*Chou* hâkimiyetinin başlangıcı milattan önce 1122 yılıdır.) Bu meyanda *Çince* yazılmış *Budist* eserlerde *Buda* için garip şekilde daha da eski tarihlendirmelerin bulunduğu zikredilebilir. VI. yüzyılda yaşamış bir *Budist* müellif de *Buda*'nın doğumunu *Shang* imparatoru *Wu Yi*'nin (geleneksel kronolojiye göre milattan önce 1173) iktidarının yirmi altıncı yılında gösterir. *Çin Budist* edebiyatında, en erken *Fei Ch'ang-fang* 費長房 tarafından yazılan ve mukaddimesinde milattan sonra 597 tarih kaydı bulunan *Li-tai san-pao chi*'de 歷代三寶紀, *Buda*'nın doğumu *Chao-wang*'ın yirmi dördüncü yılında gerçekleşir.

Ayrıca *Reşîd*, *Konfüçyusçu* ve *Taoist* yazarlar tarafından bildirilmesine rağmen *Budist* tefsiri mümkün kılan *T'ung Kien kang-mu* ve *Tsi-chi t'ung-kien* gibi daha ortodoks tarihlerde bulunmayan birtakım hikayeler anlatır.

Çince kaynağın başkaca hususiyetleri de bulunmaktadır. Herşeyden önce tarihin başlangıcına efsanevi ilk insan olan *Pan-ku*'yu koyan bir tarih olmalı. (Bu husus *Reşîd*'in tarihinde ileriki bir pasajda görülmektedir.) İkinci olarak da *Güney Sung hanedanının* 1276 yılında yıkılışından sonra yazılmış olmalı. Çünkü eser *Kubilay* ve onun haleflerinden *Çin hanları* olarak bahsetmekte, *Kin (Curcen) hanedanını* da meşru görmektedir. *Sunglar* devrinde bir yazar *Kin* imparatorlarını asla meşru hükümdarlar olarak kaydedemezdi.

Üstelik *Reşîdeddîn* tarafından kullanılan *Çince* kaynağın *Budist* vasfı, *Benâketi* adlı diğer bir *İranlı* müellif tarafından da tasdik edilmektedir. *Müverrih*, bize *Çin Tarihi*'ni telif ederken *Reşîdeddîn*'e iki *Çinli* âlimin yardım ettiğini bildiriyor. *Reşîdeddîn*'in *Li Ta tzü* ve *Yük Sun* adlı bu iki *Çinli* bilginin kılavuzluğunda *Fo Hien Hoshang*, *Fei Ho Hoshang* ve *Shang Huan Hoshang* adlı üç kişinin telif ettiği *Çin* kroniğini kullandığı söylenmiştir. Bu kroniğin *Budist* bir vakayiname olduğu açıktır; çünkü *hoshang* 和尚 sözü *Çince* lama / rahip anlamına gelen *ho-shang*'a tekabül etmektedir. Yine de transkripsiyonun doğruluğunun mesuliyetini *Bloch*'ye bırakmalıyız. (*Introduction à l'histoire des Mongols* adlı eserinin 100 ve 101. sayfalarıyla karşılaştırınız.)

Özetle üslup ve muhteva delilleri *Moğol* egemenliği altında 1294'ten sonra ve 1310'dan önce kaleme alınmış, *P'an-ku* ile başlayan *Çince Budist* bir *Çin* tarihine işaret

etmektedir. Öyleyse biz bu özellikleri gösteren *Çince Budist* bir eseri aramak zorundayız.

Çince Tripitaka'da yer alan *Budist* tarihler üzerinde yapılan bir araştırma, aslında yukarıda zikredilen hususiyetlerin en azından bir kısmını taşıyan bir eserin var olduğunu göstermiştir. Bu eser *Nien-ch'ang* 念常 tarafından yazılmış olan *Fo-tsu li-tai t'ung-tsai* 佛祖曆代通載 adlı eserdir. *Taishô Trip.*, vol. 49, s. 477 vd. (22 bölüm bir arada) *Reşîd*'in tarihiyle *Fo-tsu li-tai t'ung-tsai* arasında yapılacak bir detaylı bir mukayese birçok vakada çok büyük benzerlik bulunduğunu göstermiştir. Öyle ki neredeyse insan, *Reşîd*'in eserinin; içine bazı yanlış anlaşılmuş rivayetler katılmış, *Allah*'ın zikri ve bölümlere *besmele* ile başlanması gibi *İslami* renk verilmiş bir tercüme olduğunu sanabilir. İki metin arasındaki yakın benzerliği gösteren misaller aşağıda verilecektir.

Fo-tsu li-tai t'ung-tsai, *Pan-ku* ile başlar ve *Çin* hükümdarlarına göre kronolojik bir tertibi takip eder. Dünyevî konular eserde az bir yer tutar, asıl kısım dini konulara tahsis olunmuştur. Fakat dini pasajlar daima *Çin* imparatorları esas alınarak oluşturulmuş çerçeve içinde bulunur. Her yeni hükümdardan sonra *Han Kao-tsu*'nun beyaz yılanı öldürmesi kabilinden *Budist* olmayan bir karakterin hikayeleri de aralara eklenmiştir. *Reşîd*, *Buda*'nın hayatı dışında *Budizm* tarihiyle ilgili olayları aktarmaz. Şaşırtıcı benzerlikleri ancak bu pasajlarda bulduğumuzdan mukayesemizi *Fo-tsu li-tai t'ung-tsai*'in dini olmayan parçalarına hasredebiliriz.

Şu kadarı var ki tarihler hususunda bir problem bulunmakta. Aile adı *Huang* 黃 olan *Nien-ch'ang* 1282 yılında dünyaya gelmiştir. Eseri, *Çin Budizmi'nin* 1333 yılına kadar olan (bu yıl da dahil olmak üzere) tarihini kapsar. Eserde yer alan iki mukaddime sırasıyla 1341 ve 1344 yıllarıyla tarihlendirilmiştir. *Reşîd*'in *Çin Tarihi* 1310 yılında tamamlanmış olduğuna göre onun *Nien-ch'ang*'ın tarihini kullanmış olması mümkün değildir. Bununla birlikte iki metin arasındaki şaşırtıcı çok sayıda benzerlik bizi kaçınılmaz surette XIII. yüzyıl sonlarında yazılmış bir *Budist Çin* vakayinamesinin varlığını kabule götürmektedir. Bu vakayiname; *Nien-ch'ang*'ın eserinin olduğu kadar *Benâketî*'nin bahsettiği üç rahibin *Reşîd*'e kaynak görevi gören eserlerinin de müşterek kaynağıdır. Bu meçhul kaynak, şu ana kadar bulunamamıştır. Maalesef *Nien-ch'ang* eserinin mukaddimesinde bize hangi kaynakları kullanmış olduğunu söylemez. Belki bu kaynaklar kayıptır. Her durumda *Reşîd*'in eseriyle *Nien-ch'ang*'ın arasındaki şaşırtıcı benzerlikten memnuniyet duymalıyız.

Şimdi her iki metinde şaşırtıcı biçimde benzer olan ve olağan dışı anekdotlar içeren bazı örneklerle devam edelim:

Hsia hanedanı: *Reşîd*: "Kırk ayak uzunluğunda (12,19 metre) bir adam yaşıyordu."
Fo-tsu: "Onun zamanında (Yü'nün zamanında) kırk ayak uzunluğunda Fang-feng 防風

vardı." Reşîd: "On iki yıl boyunca yağmur yağdı." Fo-tsu: "Yü, on iki yıl suları tanzim etti." (Reşîd burayı yanlış anlamıştır.)

Chu hükümdarlarının sayısı ve onların hakimiyet süresi (37 hükümdar ve 867 yıl) *T'ung kien kang-mu'* dakilerle değil net bir şekilde *Fo-tsu*'daki bilgilerle uyusmaktadır. Reşîd, son *Shang* hükümdarının *Çank Yikûn*'daki ziyafet ve içki âlemlerini anlatır. *Fo-tsu* da bunu anlatmaktadır. Bu eserde sarayın adı *Ch'ang-ye-kung* 長夜宮 olarak verilmiştir ki anlamı *Uzun Geceler Sarayı* demektir.

Buda efsanesi her iki eserde de hemen hemen aynıdır. Her ikisinde de gökten gelen dokuz ejderhadan, kutsal çocuğun yıkandığı altın leğenden, çocuğun derhal yedi adım yürüebildiğinden söz edilir.

Lao tzu'nun doğumuna ilişkin birçok detay her iki eserde de aynıdır. Onlar geç dönem *Taoistlerinin* daha efsane-âlûd nüshalarından istifade etmişlerdir. Aynı durum *Konfüçyus* efsanesi için de geçerlidir.

Fo-tsu erken *Chan-kuo* devrindeki on dört feodal devletle kurucularının isimlerini içeren bir liste verir. Aynı liste aynı tertip üzere *Reşîd* tarafından da verilmiştir. Geç *Chan-kuo* devrinin yedi krallığına ait ikinci bir devletler listesi, sırası dahi değişmeksizin her iki eserde aynıdır.

Bazen *Reşîd* ve mesai arkadaşları kullandıkları Çince kaynağı yanlış anlamışlardır. Örneğin *Han Wen-ti* ile alakalı cümleyi *Reşîd* şöyle aktarır: "O, zeki bir adamdı; hükmetmekten, içki içmekten ve iyi giyinmekten zevk duyardı." *Fo-tsu*'da aynı cümle şu şekildedir: "O güler yüzlü, zarif, zeki ve mizacı saf bir kişiydi. Elbiseleri ne renkli ne de nakışlıydı. (Yani tutumlu biriydi.)"

Yukarıdaki örnekler kolaylıkla çoğaltılabilir. Burada elbette sınırlı bir seçki sunabiliriz. *Prof. Kahle*, tercümenin tamamını neşrettikten sonra etraflı bir karşılaştırma yapmak mümkün olacaktır. Bu arada ilgimizi hak eden bir başka husus daha var. *Arapça* metindeki birçok aksanların (vurgu işâretlerinin) kolayca metinsel bozukluklara yol açtığı iyi bilinmekte. Özellikle de isimlerde görülen bu imla hatalarının artık Çince aslî nüshadaki şekilleriyle karşılaştırılarak düzeltilmesi imkan dahilindedir. Bazı örnekler: *Buda*'nın annesi, *Reşîd* tarafından *Môyâ Kucin* diye adlandırılır. *Môyâ* elbette *Mâyâ'*dır. Çince metinde ise *Mo-ye fu-jen* 摩耶夫人 şeklindedir. Bu sebeple *Kucin* قوجين, *Fucin* فوجين olarak düzeltilmelidir. Başka bir örnek: Batıdan gelen sihirbazı anlatırken *Reşîd*'in "Hvâren حوارن adlı başka bir adam vardı." şeklinde yazdığı cümledeki isim Çince'de *Hua-jen* 華人 şeklindedir. Öyleyse *Hvaren* imlâsı *Hvazen* حوازن ya da *Hva-jen* (حوائن) şeklinde düzeltilmelidir. Çünkü Çince'de kelime başı *j*'leri *Arapça*'da genellikle *z* ya da *j* şeklinde gösterilmiştir.

Liang 涼 *hanedanının* toprakları, *Reşîdeddîn*'in metninde *Derzovank* = درزوانك diye isimlendirilir. Şüphesiz bu kelime *Dunvank* دونوانك yani *Tun-huang* olarak okunmalıdır.

*Sî-ch'uan'*daki muasır *Shu* devleti de *Metri* = مترى şeklinde adlandırılmıştır ki aslında *Menzi* منزی okunması gerekir. Çince *Man-tsi* 蠻, XIII. yüzyıl sonlarında Güney Çin'in adıdır. (*Marko Polo* ve *İbn-i Battuta* ile mukayese ediniz.) *Coho* جوحو da *Reşîdeddîn*'in eserinde *Hoco* حوجو olması gereken yanlış bir imladrır. *Hou-chou* 後周 geç *Chou hanedanı* demektir.

Çince isim ve ibarelerin fonetik yorumu üzerine de birkaç kelime edelim. *Reşîd*'in transkripsiyonu, asli Çince kaynağı tercümesi ve yorumlanmasında kendisine yardım eden Çinli âlimlerin konuştuğu lehçenin bugünkü *Mandarin* lehçesinden tamamen farklı olduğunu gösteriyor. Bununla birlikte eski Çincenin bazı hususiyetleri de bu lehçede korunmuştur. Kadim Çincenin günümüzde *palatal* (damaksı) olan *gutural ve dental* sesleri (gırtlak ve diş temasıyla çıkan sesleri) bugün hâlâ anlaşılmalıdır. *Lo-ching* (*Lo-king*) 洛京, *Lâkin* imlasıyla kaydedilmiş; *Jin hanedanı* (*Tsin hanedanı*) 晉 *Tsin* şeklinde, kadim *Chi* devleti 杞 *Ki* şeklinde yazılmıştır. Başka bir hususiyet kelime sonlarındaki kadim *m* seslerinin korunmuş olmasıdır. Bu sebeple Şang hanedanından iki kralın, *Nan-keng* 南庚 ve *Lin-sin*'in 懔辛 isimleri *Nam kink* ve *Lim sin* şeklinde yazılmıştır. Öte yandan kelime sonlarındaki *-p, -t, -k* seslerinin açık bir şekilde gösterildiği örneklerle rastlanmıyor. Kadim Çince telaffuzu *nzi* olan kelimeler *Reşîd*'in asistanlarının lehçesinde zaten êrh şeklindedir. *Tsin hanedanından* ikinci imparator *Êrh-shî Hu-hai*'ın 二十胡亥 adı *Rşi ho hıwai* şeklinde yazılmıştır. Bütün bu özelliklerden belki bu lehçenin açık bir şekilde bir kuzey lehçesi olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Çünkü XIII. yüzyılda bir güney lehçesi sondaki *occlusiveleri* bugün olduğu gibi korurdu.

Reşîd'in metninde bazı Moğolca kelimeler de vardır. *Buda*, *Burkân* diye adlandırılmıştır. *Reşîd*, *Shang hanedanının* ahlaksız son hükümdarı *Chou-sin*'den ve onun içki düşkünlüğünden bahsederken “*Tarâsûn adı verilen şarabı alsınlar diye insanlar gönderdi.*” diyor. *Darasun*, Moğolca bir kelime olup üzüm şarabı demektir. 1234 yılı da eserde şu şekilde tarif edilmiştir: “618 hicri yılı mörin yıldır.” *Mörin yıl* demek Moğol-Türk hayvan takvimine göre *at yılı* demektir. Eserde, *Cengiz Han*'ın *Chin* imparatorlarına karşı ilk saldırısının *kus yılda* قوس بیل (*yay yılı*) gerçekleştiği söylenir. Elbette bu kelime *konin* قونین (Moğ. *koyun*) olarak okunmalıdır. *Konin yıl*, *koyun yılı* (1211) anlamındadır.

Londra nüshasında bulunan imparator ve hükümdar portreleri bir problem arz etmektedir. *İranlıların* kaynak olarak kullandıkları Çince vakayinamenin resimlerle tezyin edilmiş olduğu ve *Lonra* nüshasındaki minyatür resimlerin buradan kopya edilmiş bulunduğu açık açık ifade edilmiştir. Bu mesele; resimli Çince eserlerin geçmişi hakkında uzmanlaşmış kişilerin üzerinde çalışmasını gerektiren bir sorundur.

Yukarıdaki açıklamalar *Reşîdeddîn*'in ilgi uyandıran metninin doğurduğu birçok problem hakkında belki bir fikir verebilir. Gelecekte *Câmiü't-Tevârih*'in *Franklar, Yahudiler ve Hintliler*'e ilişkin bölümleriyle alakalı olarak yapılacak bir araştırma; *Reşîd*'in *Çin Tarihi* üzerinde bu tetkikte ulaşılan sonuçlar kadar ilginç sonuçlar verecektir. Bu kısa araştırmadan sonra açıklığa kavuşan bir şey de vardır: *Reşîdeddîn*'in tarihi gerçek bir dünya tarihidir. Gerçek anlamda ilk dünya tarihinin ifade edildiği üzere *İran*'da, doğu ve batının tam ortasında, doğudan ve batıdan gelen tesirlerin bulunduğu bir noktada, âlemşümûl Moğol imparatorluğunun *İran*'da teşekkül etmiş kolu olan *İlhanlılar* çağında yazılmış olması önemlidir.

TÜRK ÖĞRENCİLERİN “BA”LI CÜMLE YAPISINI KULLANIRKEN YAPTIKLARI HATALARIN ANALİZİ

Gülhanım TAŞKIRAN¹

Öz

Türkçe, Altay dil ailesine ait sondan eklemeli bir dildir ve morfolojik değişimler açısından çok zengindir, Çince ise Çin-Tibet dil ailesine ait olup yalınlayan bir dildir ve kelime yapısı temelde değişiklik göstermez. Bu iki dil arasında bariz farklılıklar vardır. Örneğin, “Ba”lı cümle yapısı Çağdaş Çinceye özgü bir dil olgusudur, ancak Türkçede bu yapıyı doğrudan karşılayan bir cümle yapısı yoktur. Bu da, “ba”lı cümlelerin öğrenilmesini Çince öğretimindeki zorluklardan biri haline getirmektedir. Karşılaştırmalı dilbilim açısından bu çalışma, “ba”lı cümlelerin kullanımında sıklıkla meydana gelen hata türlerini ve dikkat edilmesi gereken önemli noktaları ele almaktadır. Anket sonuçları temel alınarak yapılan bu çalışma, Türk öğrencilerin “ba”lı cümle yapısını kullanım durumlarını ve hataların nedenlerini incelemeyi amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler

Çince
“Ba”lı Cümle Yapısı
Türk Öğrenciler
Hata Analizi

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 18.10.2023
Kabul Tarihi: 22.11.2023
E-Yayın Tarihi: 31.12.2023

ERROR ANALYSIS OF TURKISH STUDENTS’USE OF THE “BA” SENTENCE PATTERN

Abstract

Turkish Language, belonging to the Altaic language family, is an agglutinative language with a rich variety of morphological changes. However, Chinese Language belonging to the Sino-Tibetan language family, is an isolating language, and its word form basically does not

Keywords

Chinese
“Ba” Sentence Pattern
Turkish Students
Error Analysis

¹ Arş. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, gtaskiran@erciyes.edu.tr. ORCID: 0000-0001-6755-1358.

TAŞKIRAN, G. (2023). Türk Öğrencilerin “Ba”lı Cümle Yapısını Kullanırken Yaptıkları Hataların Analizi. Doğu Dilleri Dergisi, 8 (2), 44-64. DOI: 10.61134/audodilder.1377794.

change. There are obvious differences between these two languages. For instance, the “Ba” sentence pattern is a unique linguistic phenomenon in Modern Chinese, whereas it does not have a direct corresponding sentence pattern in Turkish Language. This makes the learning of the “Ba” sentence pattern one of the difficulties in Chinese teaching. From the perspective of comparative linguistics, this study puts forward various types of errors that often occur in the use of the “Ba” sentence pattern that should be paid attention to. Based on the survey results, this study aimed to analyze Turkish students’ usage of the “Ba” sentence pattern and to examine the reasons for the errors.

Article Info

Received: 18.10.2023
Accepted: 22.11.2023
E-Published: 31.12.2023

土耳其学习者使用 “把”字句偏误分析

摘要

土耳其语为阿尔泰语系的语言，属粘着语，形态变化十分丰富；而汉语属汉藏语系语言，是孤立语，词形基本上不发生变化，这两种语言有着明显的区别。如“把”字是现代汉语中一种独特的语言现象，而在土耳其语中却没有与其直接对应的概念。这就使“把”字句的学习成为汉语教学中的难点之一。本文从对比语言学角度出发，提出“把”字句使用中常出现的偏误类型及应注意的几个问题。笔者根据自己设置的调查问卷所做的调查的结果，对土耳其学习者学习汉语“把”字句的使用进行分析，试图探索产生偏误的原因。

关键词

汉语
“把”字句
土耳其学习者
偏误分析

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 18.10.2023
Kabul Tarihi: 22.11.2023
E-Yayın Tarihi: 31.11.2023

引言

“把”字句是现代汉语的一个特殊句式。之所以成为“现代汉语语法研究中长盛不衰的一个热门话题，因为它与汉语语法体系的许多问题密切相关”（张·2001：1）。同时，其复杂性和独特性也使得学习者在掌握过程中面临一定的困难。因此学习者有必要深入了解这种句式的用法及特点，以便于更好的理解和应用该句式。

在对外汉语的教学中，“把”字句成为了困扰教学的一大难题。一方面，在汉语学习过程中，外国学习者常常对“把”字句使用感到困惑，很难把握，经常出现一些错误；另一方面，“把”字句在汉语中是极为常见，无论是书面语还是口头语，“把”字句的使用频率都非常高。因此，“把”字句的教学是难点，也是重点所在，而如何使外国学习者更好地掌握“把”字句的语法、语义特点，正确使用“把”字句，则是对外汉语教学的重要内容。由于“把”字句十分复杂，“在汉语独有的”（杨·程，2008：65），在土耳其语中也没有直接

对应的格式，加之土耳其语与汉语语法、词汇和表达方式上存在明显差异，特别是“把”字句这一独特性的语言现象，使得土耳其学习者在使用过程中经常出现偏误。

本文试图从偏误分析研究视角，考察土耳其学习者“把”字句的使用情况，并归纳土耳其学习者使用“把”字句主要偏误的类型及其原因，在此基础上对以土耳其学习者为对象的“把”字句教学提出参考意见。笔者认为利用偏误分析理论，使用“把”字句的特点和规律，可以帮助土耳其学习者更好地理解和使用“把”字句，并进一步提高对外汉语的教学水平。

目前对于土耳其学习者学习“把”字句的研究不多，因为缺乏相关支撑材料，所以笔者研究本文时使用调查统计分析方法。

现代汉语中“把”字句的特点

“把”字句的定义

刘培玉认为，“把字句是指由介词“把”（也包括意义相当的介词“将”）带上宾语做状语的句子”（2009：1）。

饶长溶认为，“‘把’字句是指具有一定语调的带“把”字的格式，没成为句子，可以叫做“把”字式，它跟短语相当，是语言的备用单位；可以充当句法成分，作定语、主语、宾语、补语等”（1990：2）。

陆庆和认为，“句中谓语动词前使用介词短语“把+名词/代词”的叫做“把”字句。“把”后的宾语大多是后面谓语动词的宾语，由“把”字提到动词前（2006：429）。

《实用现代汉语语法》中将“把”字句定义为“谓语部分带有由介词“把”构成的介词短语作状语的动词谓语句”（刘，1990：2）。

对于“把”字句的研究和定义还有很多，这里就不一一列举了。但是我们可以总结出“把”字句的基本结构：（主语）+“把”+“把”字的宾语+谓语动词+其他成分。

“把”字句的重要性

“把”字句是现代汉语中非常基础、非常重要的句式，所以很多学者从事“把”字句研究。关于现代汉语“把”字句的研究最早可追溯到1924年，至今已有九十余年之久，是现代汉语语法研究时间最长的课题之一。在黎锦熙先生的《新著国语文法》中，他认

为“把”的作用在于把原先位于动词之后的宾语提到动词之前(1924:35-37);吕叔湘先生在《把字用法的研究》中,对“把”字句的用法,从动词的意义限制、“把”字宾语的性质、谓动词的前后内容要求等三个方面进而提出“行动动词”说、“宾语有定”说、“位于复杂”说(1948:176-199);王力先生在《中国现代文法》中又提出了“处置”说(1985:82)。这不但使得研究成果数量增加,而且研究方法和视角也发生了改变。

在对外汉语教学中,“把”字句的使用频率很高,但是在很多外国的语言中找不到对应的格式,所以“把”字句不仅是重点,也是外国学生学习的难点。很多留学生回避使用或经常出现偏误。从现有资料来看,很多学者对不同国家的汉语学习者在“把”字句的使用上进行偏误分析研究。对韩语、泰语、越语、英语为母语的学习者学习这种句式的偏误都有所涉及。相关研究已经比较深入,但是针对以土耳其语为母语的学习者的研究还是远远不够的。留学生在学习中遇到的困难,固然与其语法本身比较复杂有很大的关系,但是也和我们的研究存在一定缺陷有关。

在习得这个语法点的过程中,学习者会遇到哪些具体难点,母语迁移的影响以及过程形式化等问题。目前,偏误分析视角相对单一,偏误原因分析大多仅从母语干扰的角度进行研究。然而,偏误分析理论认为,外语学习中造成的偏误的原因多元化的,母语干扰只是其中的一个重要方面。除了母语干扰,还有其他因素如教学因素、母语文化影响以及学习者的学习策略等因素也可能导致偏误。

随着对外汉语教学在世界范围内的推广,越来越多的土耳其人都选择学习汉语。作为教学中的重点,“把”字句在现代汉语中运用广泛。由于“把”字句的灵活多变,土耳其学习者在学习过程面临诸多困难,学习者有必要深入了解这种句式的用法及特点。因此,本文针对土耳其学习者的“把”字句教学展开研究,旨在帮助土耳其学习者以及对其进行汉语教学的老师。本文对汉语“把”字句的教学进行初步探索。

“把”字句偏误分析研究

自从鲁健骥先生提出“偏误”的概念之后,偏误分析成为了对外汉语教学的研究热点,相关的文章有如雨后春笋般出现,其中不乏有创建的文章,这些文章对于“把”字句的习得研究和教学研究都有重要意义。相关研究有:鲁健骥《外国人学汉语的语法偏误分析》(1994)中对于“把”字句产生的偏误类型和形式做了归纳。李大忠的《外国人学习汉语语法偏误分析》(1996)认为外国人在使用“把”字句时出现的种种偏

误，主要是因为并没有真正理解“把”字句的语法意义。他在文章中，对十几个国家的具有中等以上水平的外国学生的近五百个偏误进行了详细的分析。姜德梧《从HSK（基础）测试的数据统计看“把”字句的教学》（1999）中根据对于HSK测试的数据统计具体分析了外国学生使用“把”字句的偏误及其产生原因，并提出了改进教学的建议。宇文青的《留学生使用“把”字句的调查报告》（2000），对 十名日本学生、十名韩国学生、十名欧美学生的六类句式“把”字句使用情况进行了实验，得出了不同母语的学生习得各类“把”字句有不同的表现。这篇文章采取的测试方法体现出“把”字句语用教学的重要性。史立辉《初级阶段韩国留学生“把”字句偏误分析》（2004）中详细调查并分析了初级阶段韩国留学生学习“把”字句的偏误类型，进行了有针对性的教学思考。李宝贵的《韩国留学生“把”字句偏误分析》（2004）对于收集到的语料进行分析，将偏误的形式具体化。王春辉的《对韩汉语教学中“把”字句偏误分析》（2009）强调要注重两种语言的对比并且对于对外汉语教师的能力提出了相应的要求。于金英的《外国人使用“把”字句的偏误分析及其对教学的启示》（2008）通过对于所收集到的语料的偏误分析提出了“把”字句具体的教学建议并对教材编写和教学内容安排做出了自己的想法。杨柳、程南昌的《中高级阶段越南留学生“把”字句偏误分析》（2008）将越南学生的作业中的“把”字句整理分类，在此基础上对于偏误类型进行了深一步地分析。绳晓健的《对蒙古留学生“把”字句学习的研究》（2009）通过研究蒙古学生“把”字句的使用情况发现了他们偏误主要出现在否定、状语和补语上。张静《外国留学生“把”字句偏误分析研究---以九江学院高级班留学生为例》（2011）以九江学院高级班留学生为例进行调查，整理其在使用“把”字句时的偏误类型和原因，并提出了教学意见。

在本次研究过程中，由于因缺乏针对土耳其学习者“把”字句偏误分析的专门材料，笔者进行了相关的调查和分析，同时参考了其他语言中研究进行相同主题的研究。上述研究为本研究提供了理论和方法上的借鉴和启示。在综合运用相关研究的成果的基础上，本文的研究结果可以更全面地揭示土耳其学习者使用“把”字句的偏误类型和原因，为改进对外汉语教学参考。

土耳其学习者使用“把”字句的偏误情况调查

语料来源

在笔者设计的调查问卷中，总共分三部分，每一部分10道题，调查问卷中的语料来自于笔者日常搜集到的句子，贴近生活，容易使土耳其学生理解。本次调查通过电子邮件、和笔者亲自发送问卷让测试者现场填写两种方式进行。此次调查总共发出100份问卷，实际收到了80份有效回复。

调查对象

调查的对象包含土耳其埃尔吉耶斯大学中文系2013年的二、三、四年级的学生以及十五个已经从该大学毕业的学生。参加此调查的二年级、三年级、四年级的及已毕业学生分别为为26、14、25、15。二年级学生学习汉语时间为一年半，三年级学生学习汉语时间的为两年半，四年级学生学习汉语的时间为三年半。由于一年级学生尚未学习相关语法点，因此未将其纳入本次调查。

调查内容

笔者通过让土耳其学生填写问卷的方式来搜集相关资料。问卷的第一部分是判断题，包括10道题，这部分设计的主要目的在于检验土耳其学生是否了解“把”字句的实际运用情况，和他们对“把”字句的理解能力。第二部分是连词成句，包括10道题。这部分设计的目的是测试土耳其学生的造句能力，看他们是否可以根据给出的词用“把”字句来表达正确的意思。第三部分是选择题，也有10道题。这个部分的目的在于测试土耳其学生对“把”字句的辨识和掌握程度。笔者设置了各年级学生在日常生活中常用的“把”字句基本句式的调查问卷。问卷由同一种“把”字句句式的不同题型构成，以检测学生是否具有相应的语感。

土耳其学习者使用“把”字句偏误分析

偏误分析

偏误是指第二语言学习者在使用语言时无意识地偏离的目的语的规范的一种语言学习现象,表现出对目的语的错误或不完善的理解和使用。这种错误是有系统、有规律的,放映了学习者的语言能力水平,属于语言能力范畴。偏误分析是通过分析学习者学习第二语言过程中所犯的偏误,发现第二语言学习者出现偏误的规律,包括偏误的类型和偏误产生的原因等。

偏误分析是指：“对学习者在第二语言习得过程中所产生的偏误进行系统的分析，研究其来源，揭示学习者的中介语体系，从而了解第二语言习得的过程与规律”（刘，2000：191）。

“汉语作为第二语言习得的研究始于偏误分析”（王，1997:24）。偏误分析的出现与对比分析在实践中遇到的挑战和理论上经受的挑战有着密切的联系，它可以揭示对比分析无法预测和解释的内容。相比之下，偏误分析在第二语言习得的偏误和难点上具有更强的预测和解释力，从而能够更全面地认识第二语言习得过程中。

所谓偏误分析是指对学习者在第二语言习得过程中对语音、词汇、语法、语篇、语用等不同层面的偏误进行系统地分析研究。在进行偏误分析时，本文以偏误分析理论为主要理论依据，搜集语料、系统分类偏误和解释偏误的原因以及得出偏误的规律构成了分析的四大要素。通过分析第二语言习得过程和规律，我们可以更好地了解语言习得规律，预测并避免偏误，深化我们的认识，从而更好地指导汉语教学。

在第二语言习得的过程中，学习者必然要经历一个错误、反馈、纠错、改正的过失，而分析学习者在这一过程中所产生的偏误，则可以将第二语言习得的一些规律进行间歇性的展现，从而提高习得的有效性。因此，对于汉语作为第二语言的研究，大多数二语习得研究者都是以偏误分析作为切入点和突破口的。

学习者在习得第二语言的语法结构时存在着一定的习得顺序。为了得到土耳其学学习者习得并准确使用“把”字句的情况，从中发现语言学规律性，本文通过问卷调查的方法取得了一定数量的语料，对这些语料进行分析和统计，列举了土耳其学习者使用“把”字句的正确率，它在一定的程度上可以说明学习者的习得顺序，即正确率越高，说明该句式越容易，习得越快；正确率越低，难度越大，习得越慢。偏误分析有助于说明学习者在运用目的语时所出现的种种偏误现象。因此，通过偏误分析可以揭示目的语的运用状况，并有针对性的进行预防与补救。

土耳其学习者“把”字句偏误

“把”字句在使用中常出现的偏误类型

为了考察土耳其学习者出现的“把”字句偏误，归纳出不同阶段学习者出现偏误的主要类型，并且探讨出现偏误的原因，从而总结出土耳其学习者在理解、使用“把”字句中的主要问题以及他们在学习这种句式时需要哪些针对性的教导。

1) 不该用“把”字句而用了“在”字句的偏误

土耳其语是通过添加各种后缀来实现语法功能的典型粘着语,语序相对灵活,基本的语序是“主-宾-谓”,这一点与汉语的区别较大。土耳其学习者在学习汉语时,由于类型学的差异,还受到母语的影响,经常会根据土耳其语的语法产出一些不合乎汉语语法的句子。

(1) “把+N (东西) +V+在+处所”

例如：我把饭吃在食堂里。

这句话的句式是把+N (东西) +V+在+处所,这时,‘在’是结果补语。这种句式其实可以分成两个部分,第一是V+N (东西),第二是N (东西) + “在”处所。在汉语中,这样的格式表示的语义特征是:V+N (东西) 是原因, N (东西) + “在”处所是结果。

比如说：把花瓶放在桌子上。

放花瓶是原因,然后花瓶在桌子上是结果。但是,在我们的例字中吃饭不是饭在食堂的原因,因为饭本来就是在食堂里的。我们可以说我把饭倒在地上。因为倒饭是饭在地上的原因。那么,这句话并不具备使用“把”字句的条件,因为“在”+处所只是这个句子中行为发生的地方,按照汉语的原则应该充当状语。

所以这句话应该改为：“我在食堂吃饭”。

表1 偏误统计情况

年级	二年级	三年级	四年级	
			毕业生	
	正确率	正确率	正确率	正 确率
我把饭吃在食堂里	42,31%	57,14%	60,00%	93,00%

在笔者的调查中,学习了一年半和两年半的学习者正确率分别是42.31%和57.14%,而学习了三年半的学习者的正确率有60.00%,学习了四年以上的汉语学习者的正确率93.33%,接近100%的比例。所以可见,随着学习汉语时间的增加,学习者在

这个问题上犯错误的可能性越来越小。这就说明，我们可以通过重复练习加深学习者印象的方式帮助土耳其学习者学习好这种语法，避免犯同样的错误。

(2) 表示认知、意愿或感受的动词充当谓语和谓语中心

例如：大家把这个计划同意了。

这句话的动词是不能出现在“把”字句中的。崔希亮将动词分成两大类：静态动词和动态动词，分类的基础是说这个动词能不能让对象发生变化。其中静态动词有：性质动词、关系动词、结果动词、存在动词、行为动词。动态动词包括感觉动词、评价动词、活动动词、生理动词、动作动词和变化动词。他认为静态动词是不能够用在“把”字句中的，在动态动词中只有前五类可以用在“把”字句中（1995：17-19）。但是这样的分类并不是完全准确的。

例如：她的故事把我们公司轰动了。这句话中的轰动是性质动词。

再比如说，警察局把他们的行动镇压了。其中的镇压是性为动词，但是还可以运用在“把”字句中。

所以我们可以看出仅仅凭这样的定义和分类来确定一个动词是不是能够放在“把”字句中，是完全不够的。而且不得不说，这样的分类，对外国学习者来说，是非常难区分的。这样本来就难学的“把”字句，现在学习的难度又增加了。由于这一点很难被大家理解，所以使用这样的分类方法，只会让外国学生产生的偏误增加。

虽然说，现在我们不能百分之百的确定可以进入“把”字句的动词有哪些，但是这些词都有一些固定的特征：能使它涉及到的客体发生变化或者转移，能够产生相应的结果。这个动词的这动作性必须很强，因为只有这样，才能让它作用到的对象发生变化或者转移。这个句子中的“同意”是表示人们心理认知的动词，不能做“把”字句的谓语，和它相似的动词还有：要求、觉得、感到等等。这些动词动作性很弱，不能和现实的动作有直接和紧密的关系，所以这个句子的正确形式应该是：“大家同意这个计划了。”

表2 偏误统计情况

年级	二年级	三年级	四年级	毕业生
	正确率	正确率	正确率	正确率

大家把这个计划同意了	34,62%	7,14%	48,00%
			93,00%

在调查中，学习了两年半的学习者正确率最低，只是7.14%的比例，学习了一年半和三年半的学习者的正确率在50%以下，只有更高级别的学习者的正确率才高于50%，可见这一点是“把”字句中比较难的部分。进一步分析其原因，可以发现，这和土耳其语本身的特点有关。同时土耳其学习者对“汉语动词的属性”掌握的不够充分，大量将本应放入“SVO”句型的动词而放入“S+把+O+V”句型。汉语是“SVO”句型，而土耳其语是“SOV”句型，汉语“把”字句后的宾语和动词有施受关系，语序为“S+把+O+V (C)”，与土耳其语的“SOV”句型很相似，这使土耳其学习者产生一种错误的理解，认为母语所有的“SOV”句都能与“把”字句对应。

Herkes (大家) bu planı (把这个计划) kabul etti (同意了)。

在这句话中‘ı’是宾格标记，‘ti’是这句话中的过去式的标记。在土耳其语中，体词性词语做宾语的时候，要在体词性的词语后面加上表示宾格的标记-(y)i, -(y)i, -(y)u, -(y)ü。也就是说这句话从表面上看来和土耳其语的表达顺序和特点是非常相似的，土耳其语中有相同的表达，所以很多土耳其学习者受到了母语的负迁移的影响，才会大量出现这种错误。

在面对这种问题时，我们应该帮助学习者理解汉语动词的种类，以及“把”字句的特点，认识到汉语和土耳其语的不同，这样就可以行之有效地帮助土耳其学习者避免类似的错误发生。

(3) 动词后面有可能补语

例如：他一定能把这个问题解决得了。

这道题出现在选择题中，很多学习者选择此答案。这个句子的“把”字句的动词谓语句后边带了可能补语，这个句子是可能补语的肯定式。可能补语一般都是表示一种可能性，具体来说，可能补语表示的是主观条件或者客观条件是不是准许实现某种确定的结果或者变化。所以从这里我们可以看出，这个意义其实和“把”字句的意义是有冲突的，“把”字句和可能补语是不能在同一个句子中同时出现的，所以这个句子是不正确的。

可能补语为什么不能出现在“把”字句中，有些研究者给出了解释，但他们的解释对土耳其语系的母语者来说难以充分理解，李瑕的解释最简明：汉语中，由于“把”字

句表示对某人、某事物施加某种动作，并强调使某人、某事物产生某种结果或影响，因此，一般情况下“把”字句所表示的是已然状态；而可能补语恰恰说明动作可以由动词谓语表达而产生某种结果的可能性，是二者无法同现的一种未然状态（2005：61）。

表3 偏误统计情况

年级	二年级	三年级	四年级 毕业生
	正确率	正确率	正确率
他一定能把这个问题解决了	34,62%	42,86%	80,00% 73,33%

在笔者的调查中，学习了一年半的学习者正确率为34.62%，学习了两年半的学习者正确率为42.86%，学习了三年半的学习者正确率达到80.00%，而学习了四年以上的学习者正确率为73.33%。这道题的正确选项是：“他一定能把这个问题解决。”

据笔者分析，产生问题的主要原因是由于没有充分理解“把”字句的基本语义。根据分析可以看出，主要出现在初级的学习者中，问题的主要原因在于学习者对于“把”字句的基本构成不是很熟悉，所以在一开始教学的时候，一定要通过多种方法加强学习对于“把”字句的基本句式的理解和认识，这样就可以有效的避免类似问题的发生。

(4) 光杆动词单独作谓语

例如：1、快把屋子打扫。

2、他把钱花。

在这两个“把”字句中的动词都是最简单的动词形式，没有任何的附加成分，也就是我们所说的光杆动词。在第一个例子中，谓语是双音节动词，第二个例子中，谓语是单音节动词。

这种问题的重点在于“把”字句中的VP在现代汉语中不能是一个简单的动词“动词前后总要有一些别的成分……即必须是动词性词组或者是动词的复杂形式（带‘了’、‘着’，或重叠）”（马·1998：159）。

表4 偏误统计情况

年级	二年级	三年级	四年级	毕 业生
	正确率	正确率	正确率	正确 率
1. 快把屋子打扫	30,77%	7,69%	24,00%	33,33%
2. 他把钱花	46,15%	50,00%	64,00%	80,00%

这两道题都出现在判断题中。表格数据显示，第一个句子的正确率偏低。二年级的学习者第一个句子的正确率为30.77%，三年级的学习者在这句话上犯错误的人最多，他们本题的正确率只有7.69%，四年级的学习者正确率是24.00%，更高年级的学习者正确率也较低，为33.33%。经过统计参加测试的学习者，做这道题的正确率在35%以下。可见，这是一个比较值得重视的问题。

二年级的学习者在第二个句子的正确率为46.15%，，三年级和四年级的学习者本题的正确率分别是50.00%和64.00%，更高年级的学习者正确率则为80.00%。这种问题在笔者所做的测试中是犯错率比较高的一种。但是第一句的犯错率要远远高于第二句。究其原因，大部分土耳其学习者都认为“打扫”已经是一个双音节动词，就不需要增加其他的成分了，但是判断一个动词是不是光杆动词，是不能根据动词的音节数量来决定的。所以此处错误的主要问题在于很多学习者对于光杆动词的概念不是很清楚，造成了他们判断的失误。

我们也要看到，虽然大家在第一个句子上犯错比较多，但是在第二句上犯错误的学习汉语一年半和学习汉语两年半的学习者也不在少数。而更高年级的同学正确率就高很多。由此可见，这道题的正确率总体上来说和学习者的汉语水平呈正相关。

(5) 补语的语义只指向主语

例如：我把中文学得很努力。

补语一般指向动词或者宾语，但是这句话中补语指向主语的。鲁健骥在《状态补语的句法、语义、语用分析在教学中的作用》将状态补语进行分类。他认为这种带“得”字的状态补语是对于“把”字句的宾语的描写或者评价（1993：23）。在这个例子中，“很努力”只能指向主语“我”而不能指向“把”字的宾语：“中文”。

所以这句话的正确形式应该是：“我学中文学得很努力。”

表5 偏误统计情况

年级	二年级	三年级	四年级 毕业生
	正确率	正确率	正确率 正确率
我把中文学得很努力	38,46%	28,57%	64,00% 86,67%

这道题出现在判断题中。三年级的学习者在这句话上犯错误的人最多，正确率只有28.57%，二年级的学习者正确率则为38.46%。但是，通过调查笔者发现二年级的学习者刚刚学过语法点不久，印象比较深刻，而三年级的学习者由于已经学过很久但是却缺乏练习，所以出错率更高。四年级学习者正确率为64.00%，更高级别的汉语学习者则很少犯类似的错误，正确率为86.67%。

2) 使用“把”字句出现的其他偏误

(1) “S+把+N₁+V+成+N₂”

在笔者的问卷中有一道连词成句的题，正确的句子应该是：“你怎么把太字写成大字了？”或者“你怎么把大字写成太字了？”

表6 偏误统计情况

年级	二年级	三年级	四年级 毕业生
	正确率	正确率	正确率 正确率
你怎么把太字写成大字了	3,85%	0,00%	24,00% 6,67%

表格数据显示，这道题在调查中正确率最低。二年级的学习者当中只有一个学生造句是准确的。由于二年级的学习者只有一年半的学习时间，还未了解汉语基本知识，所以大多数学习者做错了此题。二年级和毕业的学习者的正确率在10%以下，甚至于三年级的学习者也无人做对。只有四年级的学习者的正确率才高于20%。说明

复杂宾语是“把”字句中难度非常大的部分。因此，这是一个比较值得重视的问题。大家大部分都把“字”当成了这句话唯一的宾语。有的写成：

*你怎么把字写成太大了？

*你写成的字怎么太大了？

*你把字怎么写成太大了？

从上面的错句可以看，大家面对“把”字后面出现的复杂宾语，都有些不知所措。笔者试图分析这种问题出现的原因。大家通过给出的字词组合成了不同的句式结构，在第一个错句中，学习者将“把”字句写成了这样的句式：S+把+N₁+V+成+Adj。这种句式是错误的，其实本题想要考察的句式是：“S+把+N₁+V+成+N₂”。这种“把”字句有两种可能存在的意义，第一种是通过主语的动作让N₁变为N₂，举例来说：我们把旧教室改成图书馆。

第二种是主语把N₁认同成N₂，比如说：我把老师当成妈妈了。

在这个类型的“把”字句中，“成”是不能作谓语的，谓语需要其他动词来充当，比如说例句中的“改”和“当”。同时，这里的成仅仅是它的结果补语，后边一定要再加一个名词。所以，这句话是不正确的。第三个错句和第一错句的原因相似，都是由于对这个句式的错误运用，将“成”字当成了谓语。但是与第一个错句不同的是：这里的“怎么”放在了“把”字的后面，按照“把”字句的格式要求，疑问副词应该放在“把”字的前面，所以在这一点上，学习这也需要进一步加强。

第二个错句是：你写成的字怎么太大了。在这个句子中，由于学习者没有掌握“把”字句原来的句式，即(主语)+把+(把字句)宾语+谓语动词+其他成分。而没有按照要求使用“把”字来组成句子。所以从这里可以看出，其实学习者没有很好地掌握好，应该在什么地方什么时候是用“把”字句。

(2) “把”字句宾语的有定性

例如：1、你把一本书放在什么地方了？

2、请你把一束花带给你的妈妈。

“‘把’字句的基本句式要求中有一条，就是它的宾语是谓语处置的对象，必须是有定的。在《实用现代汉语语法》中，曾经提到“‘把’的宾语应该是一个确指的，听话人可以立即确认的事物。如果听话人不可理解，就不能做‘把’字的宾语”（刘，2001：731）。在这个句子中，“一本”是无定的，表示随便的一本书，因为这种情

况不是在一个确定的语境中出现，所以说说话人是不可以理解这本书的具体所指的，所以按照“把”字句的要求，这句话是不成立的。

表7 偏误统计情况

年级	二年级	三年级	四年级 毕业生
	正确率	正确率	正确率
1.你把一本书放在什么地方了？	26,92%	42,86%	32,00% 33,33%
2.请你把一束花带给你的妈妈	38,46%	35,71%	32,00% 73,33%

第一个句子，出现在判断题中，二年级的学习者正确率为26.92%，三年级和四年级的学习者本题的正确率分别是42.86%和32.00%，更高年级的学习者正确率则为33.33%。经过统计参加测试的学习者，做这道题的正确率在45%以下。可见这也是一个比较值得重视的问题。

第二个错句则出现在选择题中，这句话中的“一束花”也是无定的，所以也不能作为“把”字句的宾语。二年级的学习者正确率为38.46%，大概有一半的二年级学习者做对了这道题，三年级和四年级的学习者本题的正确率分别是35.71%和32.00%，而更高年级的学习者正确率则高达73.33%。据分析，本题二年级的学习者正确率高的主要原因在于这是他们新学习的内容，所以他们更熟悉，而已经毕业的汉语学习者在实际情况中常常可以遇到很多使用这种句式的情况，因而，也比较熟练，三、四年级的学习者则相对较为生疏。由此可见，及时的复习和练习所学过的语法点也是学习语言的重要内容 and 有效方法。同时，虽然考察的都是学习者对于“把”字句宾语有定性的理解，但是这道题的正确率相对而言高于上一题。主要原因在于设置的题型不同，选择题可以让学习者的语感得到充分的发挥，在读到正确的句子时，他们会第一时间觉得语感正确，所以选择的正确率也会比较高。

(3) “S+把+N₁+V+补语+N₂ (趋向) +了”

在连词成句中，笔者给出了以下几个成分：幼儿园/送到/了/孩子/夫人/去，要求接受测试者用“把”字将上述内容连成句子。

正确的写法应该是：“夫人把孩子送到幼儿园去了。”

但是在大家的回答中出现了以下几句话：

*夫人把孩子去送到幼儿园了。

*夫人把孩子去幼儿园送到了。

*夫人把孩子送到去幼儿园了。

*夫人去幼儿园送到了孩子。

由以上几个句子可以看出，学习这的问题不仅出现在对于谓语动词的理解，还在于他们对于趋向补语的理解。前两个句子中，“去”是不能进入“把”字句作谓语的，因为它没有处置性，所以它只能在后面作为补语的部分出现。第三句话的问题在于“去”和“到”两个都是趋向补语，不能同时出现，也就是说一个动作不可能有两种趋向。最后一句学习者没有按照要求使用“把”字句，而是机械地将笔者给出的几个词联系在一起。

表8 偏误统计情况

年级	二年级	三年级	四年级 毕业生
	正确率	正确率	正确率
幼儿园/送到/了/孩子/夫人/去	3,85%	21,43%	8,00%
			60,00%

这一题的正确率明显较低，在校的学习者中，二年级和四年级的学习者的正确率低于10.00%，三年级学习这的正确率为21.43%，已经毕业的学习者正确率则较高，为60.00%。在校学习者的低正确率，证明大家对于“把”字句的谓语、补语和可以充当各个成分的词还是不太了解，容易出现问题，这道题的综合性比较强，属于整体考察“把”字句掌握情况的试题。

(4) 副词在“把”字句中的位置

表9 偏误统计情况

年级	二年 级	三年 级	四年 级 毕业 生
	正确 率	正确 率	正确 率
1.一定/我/做完/要/今天的作业	15,38	42,86	48,00
	%	%	%
2.你就把那本字典拿给我	30,77	57,14	68,00
	%	%	%
3.我考试前再把学过的生词复习一 遍	30,77	42,86	48,00
	%	%	%
4.她把这个问题没搞清楚	34,62	35,71	68,00
	%	%	%

1、在连词成句中，笔者给出了一组词：一定/我/做完/要/今天的作业。

二年级的正确率较低为15.38%，三年级的学习者和四年级学习者的正确率低于50.00%，已经毕业的学习者正确率较高，为86.67%。

这个句子正确的表达应该是：“我一定要把今天的作业做完。”但是，学习者给出的句子却是千奇百怪的。例如：

*我要把今天的作业一定做完。

*我把今天的作业一定要做完。

*我把一定要做完今天的作业。

2、在选择题中，也有相应的题。正确的句子应该是：“你就把那本字典拿给我”而很多学习者选择了：*你把那本字典就拿给我。

二年级的学习者正确率为30.77%，三年级的学习者正确率为57.14%，四年级的学习者正确率为68.00%，而更高年级的学习者正确率则不太高，为53.33%。

选择题中还有一句话是：“我考试前再把学过的生词复习一遍”。

3、在选择题中还有一句话是：“我考试前再把学过的生词复习一遍”。

学习了一年半、两年半和三年半的学习者的正确率都在50%以下，只有更高级别的学习者的正确率才高于50%。

这道题很多学习者选择：*我把学过的生词考试前再复习一遍。

显然，学习者没有搞清楚副词在“把”子句中的正确位置。

4、在选择题中相应的最后一句话是：***她把这个问题没搞清楚。**

这也是一个很明显的副词语序错误的句子。学习了一年半和两年半的学习者的正确率这道题也在50%以下，三年半和四年以上的学习者的正确率高于50%。根据“把”字句句式的要求，副词应该在“把”字之前，当然也包括否定副词。这句话正确的说法应该是：“**她没把这个问题搞清楚**”。

在“把”字句中用“没”，“不”表示否定时，这两个否定副词应该放在“把”字之前。人们在现实生活中，说话时他们听到“主语+把+宾语”这个句式的时候，他们期待后面要出现的动词是肯定的。如果“把+宾语”后面出了否定副词，那么就和说话人选择此句式的要求是不一致的，听话者也会觉得惊诧。薛凤生在《试论“把”字句的语义特征》中提到：“既然谓语动词描述的是某种特定行动使‘把’字的宾语变成某种特定状态，那么我们就只能把宾语的状态作明确的说明，不能空泛地说它不处于某一状态，因为那样就等于说某一特定行动的结果使宾语变成不定的状态，这显然是不合常理的……必须把否定词放在‘把’之前”（1987：7）。

在土耳其语中这些问题随着学习者学习汉语的时间增加，错误率越来越低。可见，只要通过长时间的学习和运用，这个句子并不难掌握。

(5) 能愿动词在“把”字句中的位置

在选择题中，有以下几道题涉及“把”字句中能愿动词的位置。正确的选项应该：

“你能把这些花插到花瓶里吗？”

“你不能把小猫带这儿来”。

“按照规定，不可以把手机带进来。”

但是在土耳其的汉语学习者选择时，他们给出了各种不同的答案。以上的三个句子他们认为正确的语序应该是：

*你把这些花能插到花瓶里吗？

*你把小猫不能带这儿来。

*按照规定把手机不可以带进来。

三个句子都错在能愿动词在句子中的位置上，他们都将能愿动词放在“把”字的后面，动词的前面。笔者认为，这是大部分留学生过度使用学过的语法规则，因为在学习能愿动词时，很多汉语教师都多次强调，能愿动词要放在谓语之前。

例如：你不可以大声吵闹，因为有人在睡觉。这句话中，“不可以”就一定要放在“吵闹”之前。作为一种固定了的语言模式，留学生才会把这种语言范式带入“把”字句中。

结语

通过对土耳其学习者学习“把”字句出现的偏误进行分析，笔者试图探索问题产生的原因。通过笔者在二零一三年进行的调查，土耳其学习者的主要偏误可以分为“不该用‘把’字句而用了‘把’字句的偏误”和“其他偏误”两种，而每一类偏误又各自细分为五小类。笔者对于学习者产生偏误的原因做了多方面的探索 and 调查，发现大部分学习者缺乏对“把”字句基本知识的了解，而这些偏误会随着学习者学习汉语的时间增加而逐渐减少。

通过分析调查问卷，本研究总结出主要三种土耳其学习者使用“把”字句产生偏误的原因及其解决方法：第一种是学习者没有完全理解对于“把”字句基本结构，或者对句式及其具体成分的要求理解不够，例如对“把”字句中谓语和宾语的要求理解不足。对此，教师需要加强对“把”字句基础结构的强化教学，把每个部分的具体条件明确的给出，让学习者一目了然，方便记忆和使用。第二种是语序问题，有些学习者对“把”字句正确的组合顺序不清楚，导致出现错误。这类问题产生的主要原因在于母语的负迁移和对于目的语规则的泛化，让学习者受到了汉语语法知识结构的干扰，例如副词和能愿动词的错位。这类问题随着学习者汉语水平的提高都有了明显减少，学习者容易改正。第三种是语义指向问题，即“把”字句中谓语动词和补语的指向，它们具体应该和句子中的哪个成分产生什么样的语义关系。这类问题比较突出，因此教师在讲解的时候应不局限于对“把”字句的讲解，同时也应给学习者补充谓语动词与补语相关的知识。

作为一项语言应用研究，针对土耳其学习者所进行的“把”字句偏误研究的作用和意义主要表现在以下几个方面：

一、本研究反映了同一母语背景的学习者在不同阶段使用“把”字句偏误的不同表现。虽然有的偏误出现在学习过程中的某一阶段，有的偏误贯穿整个学习过程，但大体上到了高阶之后土耳其汉语学习者的使用“把”字句正确率也会相应提高。

二、本研究加深了汉语学习者和对外汉语教学者对“把”字句语义分析重要性的认识。从在应用场合必用而不用情况分析中可以看出，“把”字句的偏误大多是由于语

义不清造成的。因此，在“把”字句的汉语教学中，必须注意语法形式所包含的确切语义内容，尽可能地揭示这一语法形式所具有的语用规律，重视句法、语义、语用三个平面的结合。

三、本研究总结出了土耳其学习者汉语使用的“把”字句偏误的类型及产生偏误的原因。本研究的目标不仅在于帮助土耳其学习者进一步了解和正确使用“把”字句，更试图以及使研究结果以尽量简明的方式贯彻到具体的教学活动中，为从事对外汉语教学的教师提供一定的教学依据，帮助对外汉语教师完善教学方法，更新教学手段。

四、本研究证明了“把”字句与汉语的语法体系的其他问题密切相关。因此进行“把”字句偏误分析研究需要与汉语本体研究结合起来，这样有助于对汉语特点的深入研究以及对语言事实的发掘和描写。对外汉语教学由于紧密联系教学实践，需要准确、实际、贴切地反映汉语本身的特点，所以它在吸取语法研究成果的同时，也在实践中促进了语法研究的发展。

总而言之，本研究希望从理论上丰富汉语第二语言的习得研究；从实践上通过分析产生问题的原因帮助土耳其汉语学习者了解“把”字句语法点的独特性，同时协助对外汉语教师确定教学的重点和难点，使教学更具针对性，从而提高教学效率。

参考文献

- 崔，希亮.(1995). “‘把’字句的若干句法语义问题”.世界汉语教学. 12-21
- 姜，德梧.(1999).从HSK（基础）测试的数据统计看“把”字句的教学.汉语学习 .50-53
- 李，宝贵.(2004).韩国留学生“把”字句偏误分析.辽宁工学院学报. 44-46
- 李，大忠.(1997).外国人学习汉语语法偏误分析.北京：北京语言文化大学出版社.
- 黎，锦熙.(1924).新著国语文法.北京：商务印书馆.
- 李，瑕.(2005).少数民族学生汉语“把”字句习得偏误的认知心理分析.语言与翻译. 58-64
- 刘，培玉.(2009).现代汉语把字句的多角度探究，武汉：华中师范大学出版社.
- 刘，珣.(2000).对外汉语教育学引论.北京：北京语言大学出版社.
- 刘，月华.(2001).实用现代汉语语法，北京：商务印书馆出版社.

- 鲁·健骥.(1993). 状态补语的句法、语义、语用分析在教学中的作用.语言教学研究.22-31
- 鲁·健骥.(1994).外国人学汉语的语法偏误分析.语言教学与研究.49-64
- 陆,庆和.(2006).实用对外汉语教学语法.北京:北京大学出版社.
- 吕,叔湘.(1948).“把”字句用法研究、汉语语法论文集.北京:商务印书馆.
- 马,真.(1998).简明实用汉语语法教程、北京:北京大学出版社.
- 史,立辉.(2004).初级阶段韩国留学生“把”字句偏误分析.延边大学攻读硕士学位研究生学位论文.
- 绳·晓健.(2009).对蒙古留学生“把”字句学习的研究.河北大学硕士学位论文.
- 饶,长溶.(1990).把字句·被子句.北京:人民教育出版社.
- 王,春辉.(2009).对韩汉语教学中“把”字句偏误分析.临沂师范学院学报.124-126
- 王,建勤.(1997).汉语作为第二语言的习得研究.北京:北京语言文化大学出版社.
- 王,力.(1985).中国现代语法.北京:商务印书馆.
- 薛,凤生.(1987).试论“把”字句的语义特征.语言教学与研究.7-8
- 杨·柳·程,南昌.(2008).中高级阶段越南留学生“把”字句偏误分析.云南师范大学学报.65-69
- 于,金英.(2008).外国人使用“把”字句的偏误分析及其对教学的启示.重庆师范大学硕士学位论文.
- 余,文青.(2000).留学生使用“把”字句的调查报告.语言教学与研究.49-54
- 张·静.(2011).外国留学生“把”字句偏误分析研究---以九江学院高级班留学生为例.华东师范大学研究生硕士学位论文.
- 张·王熹.(2001).“把”字句的位移图式.语言教学与研究.1-10

KÜLTÜREL BOYUTLAR TEORİSİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE- GÜNEY KORE ORGANİZASYON KÜLTÜRÜ İNCELEMESİ¹

Cansu ÖZTÜRK*
Pınar ALTUNDAĞ**

Öz

Bu çalışmanın amacı Türkiye ve Kore organizasyon kültürlerini Geert Hofstede'nin "Kültürel Boyutlar Teorisi" çerçevesinde incelemek ve değerlendirmektir. Organizasyon kültürü, kültür katmanları içerisinde yer alan değerler, inançlar, semboller, gelenekler ve davranışları etkileyen kültürel faktörlerin yanı sıra kavram farklılıklarından da güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Türk ve Kore toplumlarının kültürel özelliklerinin çalışma hayatlarına ve kurum kültürlerine yansıdığı düşüncesinden yola çıkılarak Geert Hofstede'nin "Kültürel Boyutlar Teorisi" ışığında şirket çalışanlarına yönelik "Organizasyon Kültürü Ölçümleme Anketi" hazırlanmış ve uygulanmıştır. Uygulanan anketin verileri, kültürel boyutlar teorisi kapsamında belirlenmiş olan kültürel değerlerle karşılaştırılmış ve hangi ölçüde örtüştüğü saptanmaya çalışılmıştır. Anket sonuçları ve bulguların analizi ile yapılan Türk ve Kore şirket kültürü ile ilgili genel değerlendirmeler aracılığı ile Kore Dili ve Edebiyatı Anabilim dalından mezun olan ve kariyerine Koreli bir şirkette başlamak ya da devam etmek isteyen Türk bireylere yardımcı olunması amaçlanmaktadır. Çalışmanın sonucunda elde edilecek, iki ülkenin organizasyon kültürüne ilişkin bulguların, gelecekte yapılacak karşılaştırmalı kültür çalışmalarına referans kaynağı olması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler

Organizasyon kültürü

Türk kültürü

Kore kültürü

Kültürel Boyutlar Teorisi

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:

05.12.2023

Kabul Tarihi:

21.12.2023

E-Yayın Tarihi:

31.12.2023

¹ Bu çalışma Doç. Dr. Pınar Altundağ danışmanlığında Ocak 2023 tarihinde tamamlanmış olan "Hofstede'in Kültürel Boyutlar Teorisi Bağlamında Türkiye-Güney Kore Şirket Kültürü Karşılaştırması" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2023).

* Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları (Kore Dili ve Edebiyatı) Anabilim Dalı, cnsöz@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1007-5044.

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Kore Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. paltundag@ankara.edu.tr. ORCID: 0000-0003-0692-5250.

ÖZTÜRK C., ALTUNDAĞ, P. (2023). Kültürel Boyutlar Teorisi Bağlamında Türkiye- Güney Kore Organizasyon Kültürü İncelemesi. Doğu Dilleri Dergisi, 8 (2), 65-95. DOI: 10.61134/audodilder.1400906.

ANALYSIS OF TURKIYE-SOUTH KOREA COMPANY CULTURE IN THE CONTEXT OF HOFSTEDE'S THEORY OF CULTURAL DIMENSIONS

Abstract

This study aims to analyze and assess Türkiye and Korea organizational cultures within the framework of Geert Hofstede's "Cultural Dimensions Theory". Organizational culture is strongly affected by conceptual differences as well as cultural factors affecting the values, beliefs, symbols, traditions and behaviors within the cultural layers. Based on the idea that the cultural characteristics of Turkish and Korean societies are reflected in their working lives and corporate cultures, the "Organizational Culture Measurement" survey was prepared in the light of Geert Hofstede's theory and was conducted on Turkish company employees. The data of the survey were compared with the cultural values determined within the scope of the cultural dimensions theory and it was determined to what extent they overlap. By the analysis of the survey results and the findings, it is aimed to reveal to make a general evaluation of Turkish and Korean company culture and to help Turkish individuals who graduated from the department of Korean Language and Literature and want to start or continue their career in a Korean company. Also the findings about the organizational culture of two countries can be a reference source for future comparative cultural studies.

Keywords

Organizational culture
Turkish culture
Korean culture
Cultural dimensions theory

Article Info

Received: 05.12.2023
Accepted: 21.12.2023
E-Published:31.12.2023

Giriş

Kültür kavramı, farklı ve çeşitli tanımları olan geniş bir olgudur. Organizasyon/örgüt kültürü kavramı ise farklı kaynaklarda tanım olarak benzer; başlık olarak farklı şekillerde bahsedilen başka bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimi kaynaklarda 'organizasyon kültürü', kimi kaynaklarda ise 'şirket kültürü', 'kurum kültürü', 'örgüt kültürü' ve/veya 'çalışma kültürü', 'işletme kültürü' (Öztürk, 2023: 8; Kılıç, 2015: 59) vb. gibi bahsi geçen bu kavram günümüzde iş hayatının ayrılmaz bir parçası haline almıştır. Bu çalışmada her iki toplumun kültürel değerlerinin, çalışma hayatı ve kurum kültürlerine de yansıdığı düşüncesinden yola çıkılarak Türk ve Kore toplumlarına ait organizasyon kültürlerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda her iki ülkenin organizasyon kültürü, kültürel değerler konusu üzerine yapılmış en geniş kapsamlı çalışmalardan biri olan Geert Hofstede'in *Kültürel Boyutlar Teorisi*

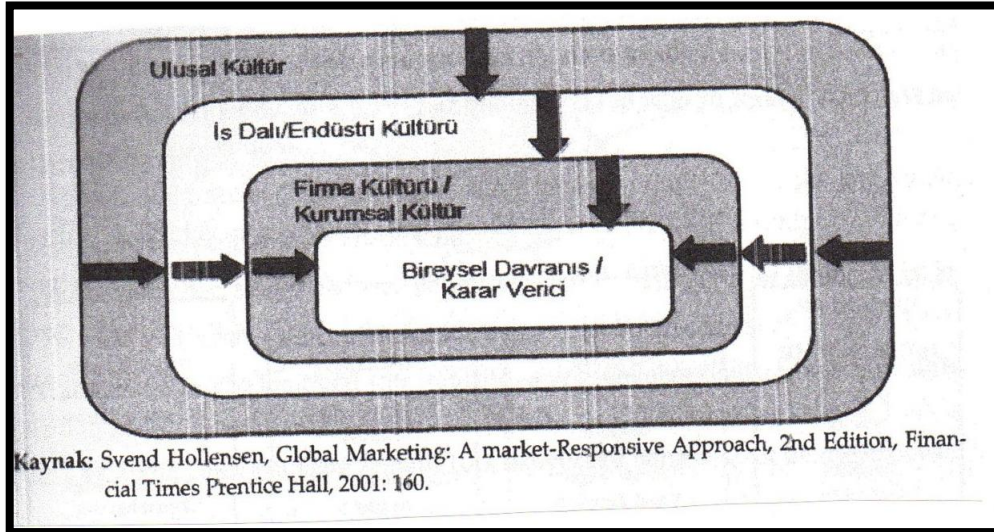
ışığında oluşturulmuş 'Organizasyon Kültürü Ölçümleme Anketi'²nden elde edilen sonuçlar doğrultusunda, incelenecektir.

1. Kültür, Örgüt ve Organizasyon/Örgüt Kültürü Kavramları

Farklı ve çeşitli şekillerde tanımlanan *kültür* kavramı; sosyal bilimler çerçevesinden bakıldığında, bir toplumun geçmişten günümüze ve günümüzden geleceğe gelenek- görenek, örf-adet, bilgi, ahlak, din, ideoloji, sanat, edebiyat vb. ile tüm yaşamsal düşünce, davranış ve inanç örüntülerini etkileyip belirleyen unsur (Barutçugil, 2011a: 14-15) olarak karşımıza çıkmaktadır. Birden fazla katmana nüfuz eden kültür, sadece toplumların değil; mensubu olunan diğer uluslar, gruplar, kurumlar, vs.lerin yanı sıra bireylerin de düşünce ve davranışlarına yön veren bir olgudur (Harvard Business Review Press [Ed.], Kurum Kültürü (L. Göktem Çev.), 2021: 11).

Tüm sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik oluşumların kendilerine ait kültür ve kültürel olgular hakkında belirli inanç, düşünce ve davranış kalıpları ile bakış açıları mevcuttur. Ancak bu inanç, bakış açıları ve kalıplaşmış davranış ve düşünceler, bireylerin yaşadıkları toplum ve var oldukları uluslar minvalinde yönlendirilerek şekillendirilir ve sonuçta, ortak olarak paylaşılan değerlere dönüşerek o toplumun ve/veya ulusun kültürüne evrilir. Bu evrilme süreci ailede başlamakta ve bireyin daha sonra katılmakta olduğu tüm grup, organizasyon vs.ye kültürün belirleyici unsurları aracılığıyla etki etmektedir.

Bu süreçte, etkilenme döngüsünün içeriğinde yer alan kültürün belirleyici unsurları arasında Ögüt ve Kocabacak (İnt-3: 147)'in makalelerinde değinmiş olduğu gibi; sosyal yapı, dil, din, politika, eğitim, ekonomi gibi olgular yer almaktadır.

² Öztürk, C., (2023), Hofstede'in Kültürel Boyutlar Teorisi Bağlamında Türkiye-Güney Kore Şirket Kültürü Karşılaştırması, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları (Kore Dili ve Edebiyatı) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ocak 2023, s. 157-174.

Şekil 1: Kültürün Katları (Kaynak: Mercan, N., 2016: 7)

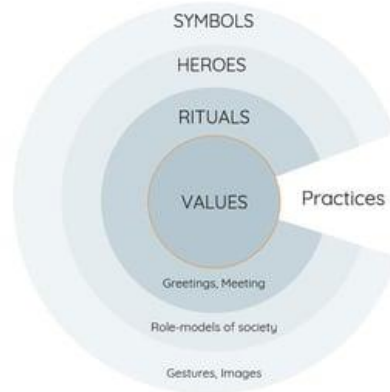
Yukarıdaki şekilden de anlaşılacağı üzere, bu belirleyici unsurlar aracılığıyla birey, sürekli farklı kültürün katlarının etkisine maruz kalmakta ve bu etkilenme süreci de bireyin değer, inanç, düşünce ve davranışlarına etki etmektedir (Mercan, 2016: 7-8). Bu etkilenme süreci, kendi ulusal ve çevresel kültür unsurlarına maruz kalmış olan bireyi kültürün taşıyıcısı konumuna getirerek, girdiği her türlü sosyo-kültürel grup, kurum, örgüt/organizasyon vs.ye de ister istemez, farkında olarak veya olmayarak önemli bir etki unsuru haline getirmekte ve tüm bu süreç bir döngü halinde devamlılığını korumaktadır.

Ulusal kültür de, bireyin küçüklükten itibaren içinde bulunduğu aile ve toplumdaki edinmiş olduğu değer, inanç ve varsayımları da kapsayarak (Öğüt ve Kocabacak, İnt-3: 147) bahsi geçen belirleyici unsurlar ile evrilme sürecinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır (Bknz. Şekil 1). Bu düşünceden hareketle kültürün evrensel yönlerine bakıldığında, Huijser (2006:24), ister aile, ister bir takım, organizasyon, grup ve/ya iş kolu/şirket olsun hepsinin sahip olduğu ortak kültürel karakteristik özelliklerin temelini, atfedilen ve elde edilen statüye dayalı bir otoritenin varlığıyla, basit veya karmaşık sistemler oluşturan kurallarla ve bireysellik ile rol davranışından oluşarak ortaya çıkan bir kimlikle oluşturduğunu belirtmektedir. Memiş (2008) de bu düşünceye işaret ederek kültürün milli bir karakter taşıdığını belirtirken, Candan (2002: 11) “uluslar sahip oldukları özelliklerini, yüzyıllarca yaşattıkları ve geliştirdikleri kültürlerine borçludurlar” şeklinde ifade ederek bu düşünceyi desteklemektedir. Özellikle ulusal kültür anlamında bu kimlik ve karakter, kültürün belirleyici unsurlarını da içinde barındırmakta olan ve kültürü oluşturan şu faktörler tarafından şekillendirilmektedir:

- *“Dil*
- *Din ve inançlar*
- *Değerler*
- *Normlar ve kurallar*
- *Tutumlar*
- *Yasalar ve ahlak kuralları”* (Barutçugil, 2011a: 26-27).

Ulusal kültürler arası farklılıkları belirlemek amacıyla *Kültürel Boyutlar Teorisi* adlı çalışmayı ortaya koymuş ve geçen zaman içerisinde yapmış olduğu bu çalışmayı güncellemiş olan (Öztürk, 2023:68-69), Geert Hofstede (2022), kültürü “*bir grup insanın, kendisini başka bir gruptan ayırt etmesini sağlayan zihinsel programlanma*” olarak tanımlamakta ve tıpkı bir soğan gibi çeşitli katmanları olduğunu öne sürmektedir. Bu katmanlar “*değerler (values), kahramanlar (heroes), ritüeller (rituals) ve sembollerden (symbols)*” (İnt-1a) meydana gelmektedirler. Özellikle *değerler* katmanının kültür

olgusunun yapıtaşını oluşturmakta olduğu aşağıdaki şekilde de net biçimde görülebilmektedir.

Şekil 2: Kültür Katmanları (Kaynak: The Hofstede Insights adlı web sitesi, İnt-1a, <https://www.hofstede-insights.com/organisational-culture>)

Şekilde belirtilen *semboller* kavramı; bir toplum, topluluk, ulus, grup, örgüt/organizasyon vs.deki yiyecekler, giyim-kuşam, logolar, renkler, anıtlar, abideler vs. gibi benimsenmiş öğeleri içerirken; *kahramanlar* kavramı; kamuya mal olmuş, ünlü, tanınır ve mensubu olduğu toplumda oldukça önemli-saygın bir yere sahip kurgudan gerçeğe her türlü film karakterinden bilim insanına, sporcudan devlet insanına vs.yi içinde barındırmaktadır. *Ritüeller* ise mensubu olunan toplumda kabul gören ve yapılması-uyulması beklenen her türlü tavır, düşünce ve davranış kalıbıdır. *Değerler* kavramı ise bireyin içinde büyümüş olduğu çevre tarafından aktarılmakta olan ve ailesi, öğretmenleri, patronları vs. ile etkileşimlerinde neyin kabul edilebilir ve neyin kabul edilemez olduğunu anlamaya yardımcı bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır (İnt-1a).

Trompenaars -Hampden-Turner (1998), organizasyon/örgüt kültürünün belirlenmesinde sadece teknolojik gelişmeler, AR-GE çalışmaları, İK yönetimi, stratejik planlama, piyasalar vb. ile değil, yönetici-lider konumunda bulunan ve çalışanların karar verme süreçlerindeki kültürel tercihlerin de büyük rol oynadığından bahsetmektedirler. Bahsi geçen bu kültürel tercihlerin bireylerin sahip olduğu değerler ile şekillenmekte olduğunu Hofstede; tıpkı ulusal kültürün yapıtaşı konumunda olan *değerler* kavramının, bireylerin hayatına bu değerleri ve bunları algılama-anlamlandırma kalıplarının küçüklüklerinden itibaren yerleşmesi gibi; bu bireysel değer sistemlerinin kurumsal kültürlerin de oluşumundaki yapıtaşları olduğuna dikkat çekmektedir (Mercan, 2016: 12). Çünkü nasıl ki bireyler içinde yetiştiği çevre ve sürekli maruz kaldığı ulusal kültürden kendilerini soyutlayamamaktalarsa, örgüt/organizasyonlar da kendilerini oluşturan bireyler ve/veya yapıların ve bu bireylerin vs. taşıyıcısı olduğu kültürel unsurlardan

etkilenmeden varlıklarını sürdürememektedirler. Örgüt/organizasyonlar da içinde var oldukları toplumların kültürel zemininde bir çeşit alt sistem olarak varlık göstererek; içinde buldukları toplumsal kültürden etkilenip şekillenmiş olan kendi kültürel nitelikleri de kendisine mensup bireylerin davranışları vs. üzerinde etkili olmaktadır (Öncül- Deniz vd., 2016: 258). Buradan hareketle kültür ve örgüt/organizasyon kültürü ilişkisine değinmeden önce *örgüt* kavramının anlamına değinmek ve *örgüt/organizasyon kültürü* kavramlarından bahsetmek yerinde olacaktır.

Meyer ve Rowan (1997: 340)'dan aktaran Günel (2017: 12), örgüt kavramını "*birbirleriyle etkileşim içerisinde olan ve ortak bir amacı gerçekleştirmeye hevesli bireylerin bir arada olduğu örgütsel alan*" şeklinde tanımladığından bahsetmektedir. 'Örgüt' kavramının sözlük anlamına baktığımızda ise bu tanımlamaya oldukça benzer bir açıklama olan ve "*ortak bir amacı veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumları veya kişilerin oluşturduğu birlik; teşekkül, teşkilat.*"³ şeklinde tanımlanmakta olduğunu görebilmekteyiz. Gökşen (Sargut-Özen [Der.], 2020: 347), '*Örgüt Kuramları*' adlı kitapta yer alan yazısında örgüt/organizasyonların; otorite yaklaşımı çerçevesinde, insanlar arası ilişkileri düzenleyen yapılar olduğunu aktarırken, tüm bu organizasyonların "*kurumsallaşmış bir ilişkiler ağı içinde faaliyet gösterdiklerini*" ve ayrıca herhangi bir organizasyonun formunu, buldukları ülkenin sahip olduğu politik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik kurumlarının şekillendirdiğini eklemektedir.

Kurumsal açıdan bakıldığında; örgütler, çeşitli kültürel birikime sahip, farklı özellik ve bakış açıları olan çalışanların, bahse konu örgüt/organizasyonun sahip olduğu hedefler doğrultusunda bir araya gelerek ortak değerler ve inanç sistemini oluşturmaktadır (Kızıloğlu-Bayrak Kök, 2017: 141). Çünkü "*örgütler de belli bir sosyal çevrede faaliyet gösteren sistemlerdir*" (Erdem, Erdem-Çukur [Ed.], 2007: 91) ve bu sistemlerin birbirlerinden ayrılarak çeşitli, kendilerine has özellik ve değerlere sahip olmasına olanak tanıyarak kimlik veren en önemli olgu ise 'örgüt/organizasyon kültürü'dür (Kızıloğlu-Bayrak Kök, 2017: 141).

Örgüt/organizasyon kültürü kavramı ile kültür kavramlarının yönetim bilimleri açısından birlikte yürütülmüş olan ilk çalışmanın Elliot Jaques'ın 1951 yılında yayınlanmış olan "*The Changing Culture of a Factory*" adlı çalışması (Çetin, 2020: 13) olmuştur. Örgüt/organizasyon kültürünün akademik literatürdeki tanımı ise ilk kez Pettigrew'in, 1980'lerde ortaya çıkmış olan ve Neoklasik yönetim yaklaşım çalışmalarının altyapısını oluşturmakta olduğu; "*On Studying Organizational Culture*" adlı makalesinde yapılmıştır (Erdem, Erdem, R. ve Çukur, C.Ş. [Ed.], 2007: 93). Tanım olarak açıklamak gerekirse organizasyon/örgüt kültürü kavramı tam olarak "*örgüt üyelerinin paylaştığı değerler, inançlar ve temel varsayımlar bütünüdür*" (Gün-Derin,

³ Türk Dil Kurumu resmi internet sitesi, <https://sozluk.gov.tr/>, (14.07.2023).

2017: 353) şeklinde ifade edilebilmektedir. Diğer bir ifade ile “..örgüt içerisinde yapılan işleri, ilişkileri, dış çevre irtibatlarını başka bir deyişle örgütsel yaşamı düzenleyerek örgütü yönlendiren, örgütün üyeleri tarafından kabul görmüş ve onları bir arada tutma özelliğine sahip tutumlar, davranışlar, değerler ve normların toplamı..” (Öncül- Deniz vd., 2016: 258) örgüt/organizasyon kültürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çetin (2020: 10), örgüt kültürü üzerine yapılmış çalışmaların özellikle iki yaklaşım; birincisi kategorik yaklaşım, ikincisi ise yorumsamacı yaklaşım; etrafında yoğunlaşmakta olduğunu belirtmektedir. Kategorik yaklaşım olarak kategorize edilen çalışmalar, örgütlerin kültürlerini çeşitli özelliklerine göre farklı sınıflara ayırarak her sınıfın kendine has nitelikleri açısından ortaya koymayı amaçlarken; yorumsamacı yaklaşım ise örgüt kültürünü örgüt/organizasyonun bünyesinde barındırdığı değerler, ritüeller, semboller, mitler vs. ile açıklamayı hedeflemiş ve organizasyon içindeki değişim, gelişim, ilerleme ve yeniliği idare etmenin bu sembol, değer vb. unsurların örgüt mensuplarıyla paylaşarak yönetmekten geçtiğini öne sürmektedir (Çetin, 2020: 10).

Günümüzde hemen her organizasyonda uyulması istenen ve beklenen karar ve davranışların belirlenerek çalışan bireyler arası ve organizasyon içi uyum ve sağlıklı iletişimin sağlanmasında büyük rol oynayan organizasyon kültürü, aynı zamanda, şirket içi her tür yer değişimi (işe alım, terfi, pozisyon değişimi, iş kaybı vb.) açısından da gerekli her türlü beklentinin altını çizerek organizasyona mensup herkes için bir çeşit rehber görevi görmektedir. Çalışanlara tutum ve davranışlar açısından neyin doğru neyin yanlış olduğu ile kurumun/organizasyonun inanç ve değerlerinin yazılı ve/ya sözlü aktarımında büyük pay sahibi olan organizasyon/örgüt kültürü, örgüt/kurum içinde hem birleştirici ve düzenleyici bir unsur hem de sosyal bir kontrol mekanizması olarak da yönetim kademesi tarafından kullanılan bir kavramdır (Öncül – Deniz vd., 2016: 259). Bunu da içinde bulunduğu toplumun değerleri ile kendi değerlerini harmanlayıp, kendisine mensup bireylerin sahip olduğu kültürel birikimleri de dikkate alarak gerçekleştirmektedirler (Bknz. Şekil 1 ve 2).

‘Hofstede Insights’ adlı resmi internet sitesinde kültür ve organizasyon kültürü ilişkisi üzerine yayınlanmış olan “*Organizational Culture What You Need To Know*” (İnt-1a) adlı makalede, kültür kavramını ulusal kültür olarak almış ve buradan hareketle, tek bir bireyin mensubu olduğu tüm kültürü yansıtamayacağı gibi, kültürün de bireyi yansıtamayacağını; ancak, aynı kültürel geçmişten gelmekte olan bir topluluğun, ait oldukları kültüre uygun şekilde davranmalarının beklendiğinden bahsedilmektedir. Aynı makalede, organizasyon/örgüt kültürü ile ulusal kültürün temelde, içinde bulunulan kültürel değer ve inançlar çevresinde insan zihninin programlanması olduğu; ancak organizasyon kültürünün, ulusal kültürden, daha açık hedef ve gereklilikleri

olması ve bunların yerine getirilmesi amacıyla bir araya gelen kişilerden oluşması nedeniyle, daha kesin, açık ve anlaşılır olduğu vurgulanmaktadır (İnt-1a). Ancak Hofstede, Hofstede ve Minkov (2022: 22), organizasyonlarda yer alan yönetici ve liderlerin de tıpkı birlikte çalışmakta oldukları bireyler gibi, ulusal toplumlarının ve o toplumun kültürünün bir parçası olduklarını ve bu yüzden de onları anlayabilmek için, içinde yaşamlarını sürdürmekte oldukları toplumun kültürünün anlaşılması gerektiğinin altını çizmektedirler.

Bu bağlamda bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde önce Geert Hofstede'in Kültürel Boyutlar Teorisi kısaca açıklanarak, bu teori özelinde iki ülkenin ulusal organizasyon kültürleri genel hatlarıyla ortaya konacaktır.

2. Hofstede'in Kültürel Boyutlar Teorisi

Geert Hofstede'in 1960'ların sonlarından itibaren 50'den fazla ülkede bulunan IBM şirketinin şube çalışanları arasında, uluslararası kültürel değer ve farklılıkları anlamak amacıyla yapmış olduğu araştırma sonucu (Hofstede, Hofstede ve Minkov, Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: xiii-xv) *Kültürel Boyutlar Teorisi* ortaya çıkmıştır. Başlarda araştırmalar sonucu teoriyi oluşturan dört temel başlık ortaya konmuş; ancak sonraki yıllarda araştırmanın genişletilmesiyle birlikte bu başlıklara iki yeni başlık daha eklenmiş ve teori, altı temel başlık-boyut altında toplanmış açıklamalardan oluşmuştur (Özen, Okmeydan Bitirim, S.ve Saran M. [Ed.], 2019: 138-139). Bu boyutlar:

- "Güç Mesafesi
- Bireycilik-Toplulukçuluk
- Erillik-Dişillik
- Belirsizlikten Kaçınma
- Uzun Vadeli-Kısa Vadeli Yönelim
- Kısıtlılık-Kısıtsızlık" (Öztürk, 2023: 63-81) şeklinde sıralanmaktadır.

Güç mesafesi boyutu, bir "ülkedeki kurum ve örgütlerin⁴ daha az güçlü üyelerinin gücün eşit olmayan bir şekilde dağıtıldığını beklemesi ve kabul etme derecesi olarak tanımlanabilmektedir" (Hofstede, Hofstede ve Minkov, Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: 57). Özen (Okmeydan Bitirim, S.ve Saran M. [Ed.], 2019: 139), bu tanımın daha iyi anlaşılabilmesi açısından yazısında, güç mesafesi fazla olan toplumların aile yapılarında küçüğün büyüğe itaat etmesinin öğretilmekte olduğunu belirterek; bu gibi toplumlarda üstlerin astlara ne yapmaları gerektiğinin söylenmesinin beklendiği, gelir dağılımının eşitsiz ve adaletsiz olduğu, devlet yönetiminin demokrasiden çok otokratik olduğu ve liyakatle göreve gelme yerine gücünün emri ile atanarak

⁴ Burada bahsi geçen 'kurum'ların aile, okul, toplum gibi temel öğeler olduğu, 'kuruluş'ların ise bireylerin çalışmış-çalışmakta olunan yerleri belirttiği Hofstede, Hofstede ve Minkov (Akkaş H. [Çev. Ed.]'un, 2022: 57) kitaplarında ayrıca yer almaktadır.

herhangi bir konuma gelinebildiği vurgulanırken; bunun ortaya çıkarmış olduğu hiyerarşik yapının da varoluşsal bir eşitsizlik olduğunun altını çizmektedir. Daha basit ve örgüt/organizasyon kültürü açısından ifade etmek gerekirse, güç mesafesi ast-üst ilişkisi açısından, daha az güce sahip ast ile daha güçlü konumdaki üst arasında bulunan toplumsal gücün ve/ya etkinin algılanma ölçüsüdür (Mercan, 2016: 13).

Bireycilik-toplulukçuluk boyutunda ise, bireyin kendisini mi yoksa mensubu olduğu toplumu mu önceleyeceğini ölçümleme hedefi güdüldüğü görülmektedir. Bu boyut, 'ben' veya 'biz' kavramlarından hangisinin bireyde daha çok benimsendiğini anlamamıza yardımcı olur. Toplulukçuluğun yüksek ölçümlendiği toplum/organizasyon vs.de iletişim, yüksek bağlamli iletişim şeklinde tercih edilmekteyken, bireyciliğin yüksek olduğu toplum vs.de bu tam tersidir (Hofstede, Hofstede ve Minkov, Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: 97). Bireyciliğin yüksek olduğu toplumlarda, benlik bilinci hakimiyetinin yüksek olması ve geniş aile yapısı ile ilişkilerden çok çekirdek aile yapısı ve yakın çevre ilişkilerine verilen önem göze çarpmaktadır (Özen, Okmeydan Bitirim, S.ve Saran M. [Ed.], 2019: 140). Toplulukçuluğun yüksek olduğu toplumlarda ise, mensubu olunan toplum/grup/şirket/organizasyon vb. lerine aidiyet duygusunun oldukça yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bireylerin kendinden olanı koruma ve sahip çıkma dürtüsüyle hareket etme eğilimlerinin fazla olması; topluluğun talep, istek beklenti ve ihtiyaçlarını daima bireylerin talep, istek beklenti ve ihtiyaçlarının önünde olması öne çıkan özellikler arasında yer almaktadır. (Mercan, 2016: 14).

Erillik-dişillik boyutu ile ilgili olarak Hofstede, kadın ve erkek bireylerin arasındaki duygusal rollerin dağılımının bu boyutun başlangıç noktasını oluşturduğunu belirtmektedir (Mercan, 2016: 17). Bu boyutun ölçümlendiği toplum/grup/organizasyon vb.de cinsiyet rollerinin bireylere toplumsal açıdan ne gibi sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik sorumluluklar yüklediklerini gösterme hedefi güden bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Dişilliği daha yüksek olan toplum/organizasyon/şirket vb.de güçlüden çok güçsüzden yana olma, hoşgörü ve uyuma dayalı sosyal ilişkiler kurma, cinsiyet rollerinin keskin hatlarla belirlenmemesi gibi özellikler ön plana çıkmaktayken; erilliği yüksek toplum vb.lerinde rekabet etme, hırslı ve iddialı olma, hedefe odaklılık, cinsiyet rollerinin keskin hatlarla belirlenmesi ve güçlü olana saygı ve hayranlık duyma gibi özellikler görülmektedir (Özen, Okmeydan Bitirim, S.ve Saran M. [Ed.], 2019: 141). Hofstede, Hofstede ve Minkov (Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: 117-118), kitaplarında mevcut çeşitliliğe rağmen hem geleneksel hem de modern toplumların; özellikle geleneksel toplumların, bireyleri en temel özelliklerinden biri olan üremedeki rolleri ile sınıflandırdıklarından bahseder; kadınların daha evcimen, uyumlu, çocuk ve ev bakımı ile ilgili olmalarının beklendiği,

erkeklerinse daha serbest, çalıştıkları ortamda rekabetçi, iddialı ve çatışmadan kaçınmadan hareket etmelerinin beklendiğini belirtir; ve cinsiyet rollerinden beklentilerin daha eril özelliklere eğilimin olduğunu öne sürmektedir.

Belirsizlikten kaçınma kavramı, Hofstede'in çalışmasında güç mesafesi boyutunun yan ürünü olarak ortaya çıkmış olan ve *"toplumun üyelerinin belirsiz veya bilinmeyen durumlar karşısında tehdit altında hissetme noktası"* olarak tanımlanan bir kavramdır (Hofstede, Hofstede ve Minkov, Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: 156-157). Mercan (2016: 14) kitabında, bu boyutun, toplumların herhangi bir bilinmeyen içeren olay, ilişki ve/ya kişi ile karşılaşma durumunda endişe ve stres seviyesiyle ilgili olduğunu söylerken; Özen (Okmeydan Bitirim, S.ve Saran M. [Ed.], 2019: 142) yazısında, bu boyutun toplumların *"belirsizliklere karşı hissettikleri duygu ve verdikleri tepkileri etkilemekte"* olduğunu belirtmektedir. Belirsizlikten kaçınma oranının yüksek olduğu toplumlarda yazılı ve/veya sözlü kurallara, yasalara vb.lerine ihtiyaç olduğu gözlenmekte, stres ve kaygı seviyesi yüksek seyrettiği ve risk alma eğiliminin mümkün olan en düşük seviyelerde olduğu görülebilmekteyken, belirsizlikten kaçınma oranı düşük olarak ölçümlenen ülke/toplumlarda bu özellikler tam tersi şekildedir (Özen, Okmeydan Bitirim, S.ve Saran M. [Ed.], 2019: 142).

Uzun vadeli-kısa vadeli yönelim boyutu, 1980'lerin sonlarında Geert Hofstede'in, Hong Kong'da bulunan Michael Harris Bond ile tanışması ve birlikte yaptıkları araştırmalar sonrası Asya-Pasifik bölgesi için geliştirilmiştir. İki araştırmacı, batılı önyargılarından sıyrılarak IBM araştırmasının geliştirilmesi kanaatine varmışlar ve Bond'un Çinli meslektaşlarının da yardımıyla; Çin değerlerinin belirlenmesi sonrası Çin Değerler Anketi olarak uyarlanması sonucunda elde edilen bulgular ışığında ortaya konmuştur (Hofstede, Hofstede ve Minkov, Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: 32-35). Bu boyut kısaca, içinde yaşanılan ve/ya parçası olunan toplumun geçmişe ve bugüne mi yoksa geleceğe mi daha odaklı olduğunu ölçümlemeyi hedeflemektedir (Mercan, 2016:20). Geçmiş ve bugünü odağa alan toplumlar kısa vade yönelimli olup, statüko ve gelenek-görenekler gibi toplumsal değerlere daha saygılı bir şekilde davranma eğilimi göstermekte ve değişime karşı daha mesafeli bir duruş sergilemektedirler (Mercan, 2016: 20; Özen, Okmeydan Bitirim, S.ve Saran M. [Ed.], 2019: 143). Geleceğe odaklı olan toplumlarsa uzun vadeli yönelime sahip olup, değişim ve adaptasyon yetenekleri yüksek, yenilikçi, sabır ve erdem gibi vasıflara önem veren, kazanılanı hemen harcamaktansa tasarrufu önceleyen şekilde davranma eğilimindedirler (Mercan, 2016: 20; Özen, Okmeydan Bitirim, S.ve Saran M. [Ed.], 2019: 143). Hofstede, Hofstede ve Minkov (Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: 193) kitaplarında bu boyutu kısaca *"uzun dönem oryantasyon özellikle sebat ve tasarruf olmak üzere gelecekteki ödüllere yönelik erdemlerin teşvik edilmesi anlamına gelmektedir. Zıt kutbu, kısa dönem*

oryantasyon, geçmiş ve şimdiki zamanla ilgili erdemlerin, özellikle de geleneğe saygı, 'itibarın' korunması ve sosyal yükümlülüklerin yerine getirilmesinin desteklenmesini temsil etmektedir." şeklinde ifade etmektedirler.

Kısıtlılık-kısıtsızlık boyutu ise, uzun-kısa vadeli yönelim boyutu gibi sonradan eklenmiş bir boyut olup, mensubu olunan toplumdaki bireylerin istek, arzu ve dürtülerini ne derece kontrol ettiklerini ölçümlemeyi hedeflemektedir (Mercan, 2016: 20-21). Bu boyut ayrıca "hoşgörü-baskıya karşı olma" (Mercan, 2016: 20), "hevesliliğe karşı kısıtlılık" (Hofstede, Hofstede ve Minkov, Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: 228), "evrenselliğe karşı dışlayıcılık" (Minkov, Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: 228) vb. gibi farklı kaynaklarda farklı şekillerde de isimlendirilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Minkov (Hofstede, Hofstede ve Minkov, Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022: 228-229)'a göre bu boyut ölçümlenirken üç önemli madde göz önüne alınır:

1) Mutluluk: bireylerin yaşamları üzerinde sosyal kontrol ve baskı olmadan, seçme özgürlüklerinin kısıtlanmadığı, boş zamanlarını istedikleri şekilde değerlendirebilme fırsatına sahip olmaları.

2) Yaşam kontrolü: bireylerin hayatlarını az veya çok istedikleri gibi yaşayabilmeleri.

3) Boş zamanın önemi: bireylerin kendilerine ne kadar değer verdikleri ve bu değer oranında boş zamanlarının ne kadarını kendileri için ve nasıl değerlendirebildikleri.

Hofstede'in ortaya koymuş olduğu, zaman içinde Bond ve Minkov'un da yapmış olduğu katkılar ile en son halini almış olan Kültürel Boyutlar Teorisi, ulusların, toplumların, grup/şirket/örgüt ve/ya organizasyonların sahip olduğu kültürel değerlerin ölçümlenmesinde yol gösterici bir konumdadır. Her toplumda farklılık arz eden "sosyal kültür", toplumsal gerçekler ve değerler gibi, iş dünyasında var olan sanayi kollarının ve organizasyonların da kendilerine has ve birbirinden çeşitli örgüt/iş/organizasyon kültürü, gerçekleri ve değerleri bulunmaktadır (Kılıç, 2015:58).

Kültürel değerler, bize ilişki kurulması planlanan veya ön görülen herhangi bir birey, kuruluş ve/ya şirket/organizasyon hakkında, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan yapılması ve yapılmaması gerekenler ile ilgili genel bir fikir sahibi olunması konusunda rehberlik etmektedir. Rehber konumundaki bu değerlerin ölçümlenmesi ise bize, Kültürel Boyutlar Teorisince ortaya konan boyutlar aracılığıyla; bu makale özelinde; iş hayatı açısından farklı tarihsel ve kültürel geçmişe sahip ülke şirket/örgüt/organizasyonlarını daha iyi tanıyıp anlayarak, onlarla iş yapmadaki başarı şansımızı arttırmamıza yardımcı olmaktadır.

2.1. Organizasyon Kültürü ve Kültürel Boyutlar Teorisi İlişkisi

Daha önce de bahsedilmiş olduğu gibi, herhangi bir organizasyon/şirket vs.ye mensup olan bireyler, farkında olarak veya olmayarak, isteyerek veya istemeyerek içinden gelmekte oldukları toplumun ve ulusun kültürel taşıyıcısı konumundadırlar (Hofstede, Hofstede ve Minkov, Akkaş H. [Çev. Ed.], 2022). Bu konumlarından hareketle, bireyler, katılım gösterdikleri her türlü grup/örgüt ve/ya organizasyona ait kültürel değerleri etkilemekte ve bu sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik çevredeki düşünüş şekli, karar alma, iletişim tercih ve davranışlarını da aynı ölçüde şekillendirmektedirler (Öztürk, 2023: 60-61).

Şirket/organizasyonlar açısından bakıldığında da Özen'in (Okmeydan Bitirim, S. Ve Saran, M. [Ed.], 2019) açıklamış olduğu üzere organizasyon kültürü, var olduğu toplumun kültüründen etkilenmiş; kişilerin, çalışma kavramına yüklemiş oldukları anlam ile çalışmaya bağlılığa bakış açıları ve çalışma disiplinine karşı her türlü tutum ve davranışlarının yanında organizasyondaki her türlü karar, yetki ve/ya sorumluluk alma-verme, yönetim tercihleri, atama/atanma vb.leri üzerinde de oldukça belirleyici olan bir olgudur. Organizasyon kültürü, küreselleşen dünyada, özellikle uluslararası çapta iş yapmakta olan, şirket/organizasyonlar açısından şirket içi yönetim-çalışan arası ilişkileri yönetmede, organizasyonel her türlü hedef, strateji, başarı ve önceliklerinin belirlenmesinde rol oynamaktadır. Değişik ve çeşitli kültürel değerlere sahip çalışan bireylerin iş hayatında, artık küreselleşmiş herhangi bir endüstri, iş kolu ve şirket/organizasyonda, aktif olarak başarılı ve iki taraf adına da yararlı şekilde var olabilmelerinin, belirleyici konumda olan organizasyona has kültürel değerlerin ne derecede doğru anlaşılacağı ve buna verilecek reaksiyonla paralellik göstereceği söylenebilmektedir.

Farklı ulusal kültürel değer geçmişine sahip olmaktan kaynaklı olarak organizasyon içinde; hem bireysel hem de şirket/organizasyon düzeyinde; çeşitli sıkıntıların yaşanmasının önüne geçebilmek ve/ya bu sıkıntıları en aza indirgeyebilmek adına kültürel değerler arası farkları belirleyip anlayabilmek adına Geert Hofstede tarafından ortaya konmuş olan Kültürel Boyutlar Teorisi, hem farklı ulusal kültürel değerleri, hem de çeşitli ulusal kültürel değer geçmişi olan organizasyonlarca oluşturulmuş örgüt/organizasyon kültürlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirebilme imkanı sunmaktadır.

3. Kültürel Boyutlar Teorisi Kapsamında Türk ve Kore Organizasyon Kültürü Değerlerinin İncelenmesi

Kültürel Boyutlar Teorisi kapsamında, 'The Hofstede Insights Consulting-Coaching-Certification-Tooling' (İnt-1; İnt-1b) isimli resmi internet sitesinde, araştırma kapsamında bulunan tüm ülkeler gibi, Türk ve Kore ülke kültürlerinin de hem tek

başlarına hem de karşılaştırmalı olarak bu teorinin boyutları çerçevesinde detaylı sonuçlarına ulaşılabilir (İnt-1b). Buradan hareketle, iki ülke kültürü açısından organizasyon kültürü karşılaştırması; diğer kaynakların da eşliğinde; aşağıda görülmekte olan tablolarda kısaca şu şekilde verilebilmektedir:

Genel Öğeleriyle Türk Organizasyon Kültürü	Genel Öğeleriyle Kore Organizasyon Kültürü
Yöneticiler esnek, duygusal ve ilişki yönelimlidir.	Yöneticiler, Konfüçyanizm kaynaklı olarak bireylerin, kendilerinden pozisyon, mevki ve/ya statü olarak kendilerinden yüksek konumda olanlara karşı mutlak bir saygı, sadakat ve itaat göstermelerini beklemektedir (Sadakat ve uyumlu değerlerin önemi).
Büyük olasılıkla yöneticiler anne-baba ve/ya öğretmen gibi otorite figürlerinin bir türevi olarak çalışanlara ilgi, yakınlık ve yol gösterici olarak karşımıza çıkacaklardır.	Yöneticiler, genelde çalışanlarını bir "baba" figürü şeklinde idare etmektedir. Özellikle sosyal her tür organizasyonda bireylerin birbirlerini (çalışan, yönetici vs. fark etmeksizin) kendilerinden olana sahip çıkma ve koruma açısından ön planda tuttuğu görülebilmektedir (Örgüt/organizasyon içi kayırmacılık)
İletişim, hem sözel hem de davranışsal açıdan daha dolaylı olarak kurulmaktadır; "duygusal saygı" anahtar tabirdir. (Geniş bağlamlı kültür)	Bulunulan yaş, statü ve/ya konuma göre hem yöneticilerin hem de çalışan tüm bireylerin, bireyler arası ve/ya topluluklar arası uyması beklenen, kabul görmüş sosyo-kültürel sesli (konuşma vs.) - sessiz (han, nunçi, jeong) iletişim yöntemleri ve davranış şekillerini içermektedir (Yüksek bağlamlı iletişim).
Kültürün bir parçası olarak iş yapılan bireylerle daha sıkı bir bağ oluşturabilmek adına çeşitli akraba sıfatlarının (abi, abla vb.) kullanımına sıklıkla rastlanabilmektedir.	Kültürlerinin bir parçası olarak çalışan bireyler, birbirlerine mutlaka belirli saygı kalıplarını kullanarak hitap etmekte ve iş yapılan herkesten de bu beklenmektedir. Çalışanlarla bağ kurmak ve onların şirket içi her türlü ileriki olası konumları, şirket içinde

	kurulan sosyal bağlarla belirlenmektedir (Ailevi kavramlar ve sosyal zorunluluklar).
Devlet kuruluşları hariç, neredeyse tüm özel ve büyük firmalar; kültürel geçmiş birikimlerden kaynaklı olarak, temelde bir nevi aile şirkettirler; ve bu şirketlerin karar alma yapıları aile büyüklerine danışmayı gerekli kılmaktadır.	Konfüçyanizm kaynaklı olarak, çoğunluğunu aile şirketlerinin oluşturduğu firmalarda, şirket içi otoriteyi 'baba' figürü olarak aile şirketlerinin kurucusu ve mutlak yöneticisi olarak genelde ailenin en büyük erkek bireyi (baba, dede vs.) temsil etmektedir (Babacan liderlik ve İlişki odaklı liderlik). Son karar; yönetimde mutlaka yüksek çoğunluk hisselerine sahipliğin olmasından kaynaklı da olarak; her zaman onundur (Bknz. Chaeboller).
Bulunulan coğrafya gereği çokkültürlülüğün hâkim olması, iş hayatında kültürel çatışmalar sonucu çeşitli anlaşmazlıklara yol açmakta ve bunların çözümünün yakın ilişkiler sonucu (aile, akraba vb.) gerçekleşebilmekte olduğunu ortaya koymaktadır.	Coğrafi ve tarihi konumu gereği yeni yeni çokkültürlülük kavramıyla tanışmakta olan Kore'de, çatışmaların genel olarak astların, üstlerine verdiği ve/ya vermesi beklenen tavizler ile anlaşmalar ve uzlaşmalarla çözüldüğü görülmektedir.
İlişki yönelimli bir toplum olmaktan kaynaklı olarak çalışanların iş ve özel hayatı çoğunlukla iç içe geçmiş durumdadır.	Çok çalışma ve sürekli meşgul olma gerekliliği beklentisinin yoğun olarak gözlemlendiği toplumda, iş hayatı özel hayattan daha ön planda görülmektedir.
Risk yönetimi: uzun vadeli planlar yap ancak kısa vadeli sıkıntı ve problemlere hazırlıklı ol şeklindedir.	Risk yönetimi: istikrarlı büyüme ve yüksek sermaye için daima uzun vadeli planlar yapılır; pragmatiklik oldukça yüksektir.
Çalışan bireyler idari izinleri konusunda ne kadar esneklerse, dini bayramlarda çalışmama konusunda ise bir o kadar tutucudurlar.	Otokontrol mekanizması oldukça yüksek Koreli bireylerin, çalışma hayatı söz konusu olunca oldukça disiplinli ve çalışkan oldukları; dini-özel bayramlarda ise kendilerine atfedilen

	ailevi sorumlulukları (Konfüçyanizm etkisi) yerine getirmek konusunda titiz davrandıkları gözlemlenmektedir (Toplulukçuluk).
Özellikle erkek bireylerden, toplumun genelinin beklentisi dışarı da çalışarak “ekmek getiren” ve geçimi sağlayan kişiler olmasıdır. Kadın bireylerden ise; günümüzde artık azalmış bir anlayış olsa da; evle ve varsa çocuk(lar)la ilgilenmesi beklenmektedir.	Geleneksel beklentiler, erkek bireyler için kariyer yapması, ekmek kazanıp eve bakması, kadın bireyler için ev ve bakım işleri ile doğum yapmak olarak görünmekteydi. Ancak günümüzde bu beklentilerin değişime uğramakta olduğu kadın bireyler için de kariyer yapmanın ve eve ekmek getirmenin ön plana geçmekte olduğu gözlenmektedir (Cinsiyet rollerinin önemi).
Öncelikle ailede anne-babaya, sonra ise eğitim hayatları boyunca öğretmen-hocalara itaat etme ve saygı duymanın öğretilmesi sonucu yöneticilerin, astlarına çocukmuş gibi davranmalarına, onlardan sadakat-saygı-çalışkanlık beklemelerine, kararlarının sorgulanmasından hoşlanmalarına ve gerektiğinde babacan bir tavırla korumacı davranmalarına neden olmaktadır.	Konfüçyanizm kaynaklı sessiz bir hiyerarşinin varlığı sonucu, herhangi bir kurum/organizasyonda bulunan bireyler, yöneticilerinin onlara ne yapması ve ne yapmaması gerektiğini söylemelerini beklemektedir. Sosyal her türlü organizasyonda tüm bireylerin hiyerarşik düzende bir yeri ve görevi bulunmakta ve görevlerini lakıyla yerine getirmeleri beklenmektedir.

Tablo 1: Türk-Kore Organizasyon Kültürü Genel Özellikleri (Kaynaklar: Barutçugil, 2011b: 38-39; Çakar, 2018; Eroğlu, 2020; Hong, 2020; İnt-1b; Kee, 2008: 12-19; Kim, İnt-2, Video 3; Parlar, 2019: 18-121; Öztürk, 2023: 85-105).

Kültürel Boyutlar Teorisine Göre Türk Organizasyon Kültürü	Kültürel Boyutlar Teorisine Göre Kore Organizasyon Kültürü
Organizasyonel güç mesafesi fazladır (Otokratik yönetim).	Organizasyonel güç mesafesinin ortalamanın üzerinde, yüksek ölçümlendiği görülmektedir.
Nedensellik eğiliminin yüksek olması sonucu belirsizlikten kaçınma yüksektir.	Konfüçyanizm kaynaklı geleneksel, yazılı ve sözlü, sabit, katı ve etik kuralların varlığından da anlaşılabilirliği

	gibi belirsizlikten kaçınma oranı oldukça yüksektir.
Bireysellikten ziyade toplulukçuluk daha ön plandadır. İç-gruba mensup üye bireyler, diğer bireylerden ayrı tutularak sahip çıkılır (Nepotizm oldukça fazladır).	Toplulukçuluk kavramı, ortalamanın üzerinde bir yükseklikte ölçümlenmiştir. Bu yaklaşımlarını iç-grup üyelerine gösterdikleri koruma, sahip çıkma ve kayırma gibi davranışlar ile dış-grupta kalanlara karşı sergiledikleri bireyselci ve egoist davranışlarla göstermektedirler.
Sanılanın aksine dişillik özelliğinin daha yüksek olduğu ölçümlenmiştir.	Beklentilerin aksine dişillik özelliği yüksek olan Kore toplumunda, kurum ve organizasyonlarda uzlaşma-anlaşma sağlanma hedefi güdülmektedir.
Avrasya'da konumlanmış olan bu toplumda, zaman zaman modern zaman zaman ise geleneksel düşünce ve davranışlar sergilenmenin yanında; alışkanlıkların ve değerler sisteminin de Batı tipi yönetimle tam uyuşmamakta olduğu gözlenmektedir.	Tamamıyla Doğu tipi yönetimin hâkim olduğu toplumda özellikle iş hayatı açısından, bakıldığında pragmatik yaklaşımın ve geleneksel kurallara bağlılığın ön planda olduğu görülebilmektedir.
Yöneticilerin çalışanlarından, çalışanların da yöneticilerinden beklentileri Batılı toplumdaki beklentilerle tam olarak benzeşmemektedir.	Hiyerarşik bir toplum olan Kore'de, Konfüçyanizm kaynaklı gelenekler neticesinde iş hayatında da sosyal hiyerarşinin devamı görülmekte; 'herkes kendine atfedilen görevi lakıyla yapmalı' düsturuyula hareket edilmesi beklenmektedir.
Mümkünse doğabilecek her türlü çatışma ve anlaşmazlığın önüne geçilme eğiliminin yüksek olduğu; uzlaşma ve rekabetten kaçınmanın özendirilen bir olgu olduğu gözlenmektedir.	Ortaya çıkabilecek her tür çatışma, anlaşmazlık ve/ya sorunun yönetici kademesinde bulunan bireylere tabi olan çalışanların, mümkünse taviz verip esneklik göstererek çözülmesi hedeflenmektedir.
Çalışan bireylerin, otokontrol mekanizmaları dış teşvikle harekete	Toplumsal ve geleneksel normlar ışığında bakıldığında otokontrol mekanizmalarının oldukça güçlü

geçmektedir ve bunlar, denetim noktalarının dışarıda olduğu kişilerdir.	olduğu gözlenen çalışan bireylerin denetim noktalarının içten kaynaklı olduğu ve içsel dürtülerine kapılmamak için sürekli kendilerini kontrol etme eğilimi gösterdikleri anlaşılmaktadır.
İç-gruplarına mensup bireylere sahip çıkma, güvenme vs.nin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.	Toplum olarak “biz-lik” kavramına önem verilmektedir. Bu düşünce yapısıyla yetişen çalışan bireylerin çalıştıkları kurumlarda da ‘bizden olanı koruma’ ve iç-grup üyelerine her daim sahip çıkma düşüncesiyle hareket edilir.
Türk toplumunda zaman yönelimi kavramı hakkında kesin bir yargıya varılamasa da iş hayatında uzun vadeli planlar yapılırken, ortaya çıkabilecek her türlü problem için hazırlıklı olmak organizasyonel bir özellik haline gelmiştir.	Zaman yönelimi açısından bakıldığında en yüksek puana sahip olan Kore toplumu, ‘günü kurtarmak’ düşüncesinden çok, uzun vadede pragmatik bir bakış açısıyla yüksek getiri ve istikrarlı büyümeyi hedeflemektedir.

Tablo 2: Türk-Kore Organizasyon Kültürlerinin Kültürel Boyutlar Teorisine Göre Özellikleri (Kaynaklar: Cho-Yoon, 2001; Çakar, 2018; Eroğlu, 2020; Hong, 2020; Gerçik, 2020: 33-34; İnt-1b; Kee, 2008: 12-19; Öğüt ve Kocabacak, İnt-3: 164-165; Özen, Okmeydan Bitirim, S. Ve Saran, M. [Ed.], 2019: 146-147; Öztürk, 2023: 85-105).

4. Anket İncelemeleri⁵

Kültürel değerlerin, ülkelerin ve toplumların her türlü sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik kurum, kuruluş, grup ve/ya organizasyonuna etki ettiği düşüncesi daha önce bahsi geçen bilgiler ışığında ortaya konmuştur. Çıkış noktasını bu düşünceden alarak, Türk ve Kore toplumlarının organizasyon kültürlerini Kültürel Boyutlar Teorisi çerçevesi içinde inceleme hedefiyle bir anket hazırlanarak uygulanmıştır. Hazırlanmış olan bu anket, “*Organizasyon Kültürü Ölçümleme Anketi*” adıyla Öztürk (2023; 106-174)’ün yüksek lisans tezinde detaylı şekilde açıklanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen bulgular aracılığı ile iki toplumun organizasyon kültürlerine ait özellikleri detaylı olarak incelenmiş ve karşılaştırma yapılmıştır.

⁵ Bu makalenin temel alındığı tez özelinde hazırlanmış ve hedef kitleye iletilmiş olan anket için, 18/01/2022 tarihinde Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu Başkanlığı’na yapılmış olan başvuru, 15/02/2022 tarihli Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulu tarafınca yapılmış olan toplantıda, 5/56 sayılı karar ile uygun bulunarak, ‘**Etik Kurulu Onayı**’ alınmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın en temel hedefi, özellikle Kore menşeli bir şirkette çalışmak isteyen Türk bireylere karşılaşılabilecekleri, kültürün katmanları içinde yer alan ve organizasyon kültürünün oluşmasında önemli rol oynayan, değerler, inançlar, semboller, gelenek ve davranışları etkileyen kavram farklılıklarını genel anlamda bir karşılaştırma yaparak ortaya koymaktır. Türk bireylerin organizasyonel anlamda karşılaşılabileceği kültürel zorlukların ve yer yer benzerliklerin genel bir bakış açısıyla belirlenerek Kore organizasyon kültürünün boyutlar kapsamında tanımlanması her iki topluma mensup çalışan bireyler için iş hayatlarında sosyal ilişkilerin daha sağlıklı ve sürdürülebilir olmasına ve maddi-manevi anlamda iki taraf için de kazanç sağlanmasına yardımcı olabileceği ön görülmektedir.

Bu araştırma ile yapılmak istenen karşılaştırma için ülkeler arası kültürel değerlerin oldukça geniş kapsamlı incelemesini yaparak Geert Hofstede'in uzun yıllar süren ve sürekli geliştirilen çalışması sonucu oluşturulmuş olan Kültürel Boyutlar Teorisi'nde ortaya konan altı boyut kullanılmıştır.

Araştırmanın hedef kitlesi göz önüne alındığında, bu çalışmanın sonucunda ortaya konan sonuç ve bulguların elbette bölge, yöre ve kültürel farklara göre bireyden bireye ve şirketten şirkete de çeşitlilik gösterebileceği unutulmamalıdır. Bu yüzden sonuç ve bulgular genel bir çerçevede yorumlanarak çıkarımlar yapılmıştır.

4.2. Araştırmanın Örnekleme ve Veri Toplama Yöntemi

Bu araştırmanın hedef kitlesini ve örneklemini Türkiye'de ve farklı ülkelerde faaliyet gösteren, özellikle, '**çeşitli Kore menşeli şirketlerde çalışan ve/ya çalışmış olan Türk çalışanlar**' oluşturmaktadır.

Araştırma konusu belirlendikten sonra, konuya ilişkin çeşitli yazılı-basılı ve çevrimiçi kaynaklar arası literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan bilgi ve girdiler nicel ve nitel verilerden oluşmaktadır; bilgilere literatür taraması, sayısal verilere ise uygulanan anket yoluyla ulaşılmıştır.

Araştırma için gerekli olan anket '*Organizasyon Kültürü*' (2014, [Ü. Şensoy Çev.]: 255) adlı kitabın 'Ekler' isimli kısmında yer alan çeşitli organizasyon kültürü ile alakalı içeriğe sahip internet sitelerinde bulunan anketlerin derlemesiyle hazırlanarak '*Organizasyon Kültürü Ölçümleme Anketi*' ismiyle Googleforms'da oluşturulmuştur. Bu anket, hedef kitleye farklı sosyal medya araçları vasıtasıyla link olarak iletilmiştir. Katılımcılar da anketi bu link üzerinden tamamlayarak geri bildirim sağlamışlardır.

Daha önce çeşitli Koreli şirketlerde çalışmış ve/ya halen daha çalışmakta olan Türk bireylerden elde edilen anket geri dönütlerinin analizleri Googleforms'un

oluşturduğu sayısal veriler ile Excel’de alınan analitik ortalamaları sonucu gerçekleştirilmiştir.

Yaş ve cinsiyet bakımından anonim katılımın hedeflendiği ve toplamda otuz (30) katılımcıya ulaşan bu anket üç ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde uygulama amacı açıklanarak katılımcılardan onay istenmiştir. İkinci bölümde, katılımcılara çalışmış oldukları/çalışmakta oldukları süre sorulmuştur. Son bölüm ise her sekiz (8) tanesinin bir boyuta denk gelmesi planlanarak kırk sekiz (48) adet ve çalışan birey gözünden şirkete olan bağlılık- genel değerlendirme amaçlı olarak da iki (2) adet olmak üzere toplamda elli (50) adet çoktan seçmeli ve bir (1) adet açık uçlu soruyu içermektedir.

Ankette bulunan çoktan seçmeli sorular, Likert tipi ölçekle hazırlanan beş (5) yanıt (1- Kesinlikle katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle katılıyorum) seçeneğine sahiptir. Katılımcılardan, çalışmış/çalışmakta oldukları çalışma ortamları ve şirket/organizasyon kültürleri hakkında gözlemlerine uygun olan en yakın şikâi işaretlemeleri istenmiştir. Elde edilen veriler sonucu ortaya çıkan ve bu makalenin konusu olan boyutlara denk olduğu düşünülmüş kırk sekiz (48) soruya alınan yanıtlar hakkındaki bulgular, aşağıdaki bölümde ayrı tablo başlıkları altında ele alınarak incelenmiştir.

5. Araştırmanın Ortaya Koyduğu Bulgular

Bu bölümde anketlerden alınan geri dönüt incelemeleriyle birlikte, ilgili anketin içeriğinde bulunan ve her biri bir Kültürel Boyutlar Teorisi’nde yer alan boyutlara denk gelmesi için tasarlanan sorular listelenmiş⁶ ve sorulara cevap veren kişi sayısı, cevaplar bazında grafikleştirilerek verilmiştir.

Güç Mesafesi Boyutuna Atfedilen Sorular

- 1) ..açık iş rollerine inanılır: yöneticiler “yönetir” ve çalışanlar “çalışır”.
- 2) ..birincil üstüm/yöneticim söylemem gerekenleri dinler.
- 3) ..yönetim ile çalışanlar arası iletişim kanalları oldukça açıktır.
- 4) ..yönetim kademesi önemli ve büyük kararlar almadan önce mutlaka çalışanlardan geri dönüt istemektedir.
- 5) ..yönetim kademesindekilere güvenebilir ve dediklerine inanabilirim.
- 6) ..üstüm/yöneticim bana adil şekilde davranır/muamele eder.
- 7) ..üstüm/yöneticim yapıcı eleştiriye açıktır.

⁶ Organizasyon kültürü ölçümleme anketi soruları ve atfedilmiş oldukları boyutlar Öztürk (2023) tarafından geliştirilen “Organizasyon Kültürü Ölçümleme Anketi”ne göre düzenlenmiştir. Öztürk (2023: 157-174).

8) ..çalışanlar tarafından sunulan değişim önerileri genellikle uygulanır.

Belirsizlikten Kaçınma Boyutuna Atfedilen Sorular

9) ..çalıştığım departman ve/veya bazı departmanlar, “gerektiğinde” şirket içi ‘bürokrasiden/bürokratik işlemlerden (şirket içindeki üst makamlara olan yakınlıkları sayesinde)’ muafıdır.

10) ..çalışanlar/bireyler kendilerinden ne beklendiğini bilirler ve diğer kişiler, takımlar/ekipler/departmanlar ve fonksiyonlar üzerindeki etkilerini anlarlar.

11) ../şirket değişimi/yenilikleri/yenilikçi politikaları oldukça destekleyicidir.

12) ..insanlar esnektir ve değişiklik gerektiğinde adapte olabilmektedirler.

13) ../şirketteki çalışanlar çoğunlukla çabalarını her şeyi olduğu gibi sürdürmeye yoğunlaştırırlar.

14) ..bir çalışan olarak sürekli iyileştirme-geliştirme projelerinin ve/veya yeniliklerin amaçları ve gayesini anlıyorum ve ihtiyaç olduğunu düşünüyorum/destekliyorum.

15) ..çalışanlar/bireyler ve ekipler/departmanlar, organizasyonun amaçları ve misyonuyla ilgili açıkça tanımlanmış hedeflere sahiptirler.

16) ..herkes departmanın/organizasyonun hedeflerini bilir.

Toplulukçuluk-Bireycilik Boyutuna Atfedilen Sorular

17) ..çalışanlar birbirlerini önemserler.

18) ..insanlar, takım çalışmasına inanırlar; “Benim için ne var/Ben bundan ne kazanırım?” yaklaşımı yerine, “Bizim için ne var/Biz bundan ne kazanırız?” yaklaşımı benimsenir.

19) ..çalışanlar sorunlarla başa çıkmak için kendi başına harekete geçerler.

20) ../bu şirkette insanlar birbirlerine güvenirlir/birbirlerini kollarlar.

21) ..çalıştığım departman çalışanlarına değer verir.

22) ..buradaki birçok yönetici ve çalışan, etkili bireylerarası ve çevreleriyle uyumlu sosyal becerilere sahiptir.

23) ../bu şirkette insanlar birlikte oldukça iyi çalışır.

24) ../departmanda herkese adil şekilde muamele edilir/davranılır -- kimse kayrılmaz.

Erillik-Dişillik Boyutuna Atfedilen Sorular

25) ..çalışanlar ve departmanlardan/ekiplerden her yıl daha iyi sonuçlar beklenir.

26) ..kârın, hedefimizin veya misyonumuzun kendisinin değil, hedeflerimize ulaşmanın bir sonucu olduğuna inanılır.

27) ..departmanların/çalışanların mutlak başarıya odaklanması istenmektedir.

28) ..departman ve/veya ekipler çalışanların ince noktalar hakkında endişelenmek yerine işi bitirmeye/sonuca odaklanması istenir.

29) ..çalışanlar/bireyler, ekipler/departmanlar ve yönetim kademesi hedeflere ne kadar iyi ulaşıldığına/ ne kadar başarılı olduğuna göre ölçülür ve ödüllendirilir.

30) ..sonuçtan (kârdan) bağımsız olarak, üretilen mal üretimi satışı/sunulan hizmet vs.de kabul edilebilir ve gerçekçi bir kalite seviyesini korunması önceliklidir.

31) ..bazen/genellikle operasyonel hedeflere ulaşmak için şirket politikalarından veya ilkelerinden ödün verirler.

32) ..işleri halletmek/sonuçlandırabilmek oldukça "kolaydır".

Uzun-Kısa Vade Yönelim Boyutuna Atfedilen Sorular

33) ..organizasyonumuzda finansal önlemleri/tedbirleri ve kâr, yatırım getirisi vb. sağlayan maddi kaynakları çok önemli bulurlar/önemli olarak görülmektedir.

34) ..sürekli iyileştirme-geliştirme süreçlerinden kısa zamanda çeşitli/bazı pozitif değişikliklerin meydana gelmesi hedeflenmektedir.

35) ....içeriden/şirket içi terfiye/yükselmeye inanırlar/beklerler.

36) ..bireyler/çalışanlar ve ekipler/departmanlar, yüksek hedefler için çabalamanın getirdiği risklerin alınmaya değmeyeceğine inanırlar.

37) ..başarılı olmak isteniyorsa sürekli daha iyisini yapmaya çalışmalarını gerektiğine inanılmaktadır.

38) ..bireyler/çalışanlar mesleki gelişim faaliyetleri için destek alırlar.

39) ..her şeyi, istikrarlı/sağlam şekilde, sabit/yatay/monoton/dengeli tutmaya ve geleneksel olarak kabul görmüş sistemlerin devamlılığına inanırlar.

40) ..bireyler/çalışanlar üst düzey kilit pozisyonlarda bir boşluk olduğunda (terfi fırsatı vs.) devreye girip risk almaya hazırdırlar.

Kısıtlılık-Kısıtsızlık Boyutuna Atfedilen Sorular

41) ..bireyler/çalışanlar yaptıklarından zevk alırla/zevk almayı öncelerler.

42) ..bireyler/çalışanlar iş dışında geçirdikleri zamanın tadını çıkarabilmek için çalıştıklarını söylerler.

43) ..bireyler/çalışanlar, bir iş arkadaşının yaptığı işten zevk aldığını/memnuniyet duyduğunu ifade ettiğinde şaşırırlar.

44) ..bireyler/çalışanların bir çoğu toplumsal/ailesel zorunluluklar olmadığı takdirde bu organizasyonda çalışmak istemeyebileceklerini söylemektedirler.

45) ..organizasyondaki çalışanlar/bireyler, çalışırken en az boş zamanlarda geçirdikleri kadar iyi vakit geçirmekte olduklarını söylemektedirler.

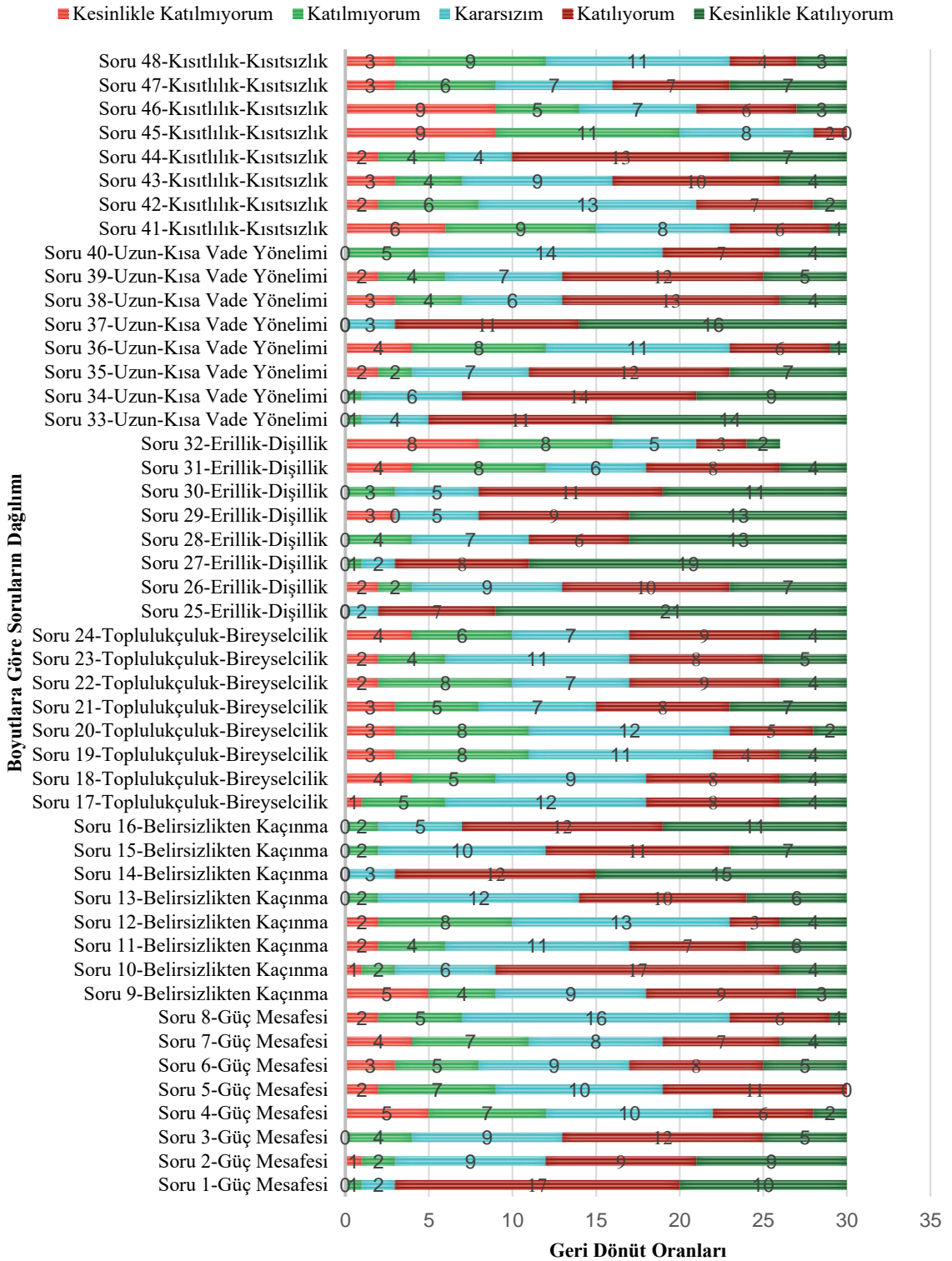
46) ..çalışan/bireylerin, organizasyondaki çalışma koşulları ve saatleri hakkında fikir beyan etme konusunda yönetim kademesince dinlenmekte/seslerinin

duyulduğunu bilmektedirler; bu tarz kararlarda inisiyatif alabilmeleri ve kendi kararlarını verebilmeleri teşvik edilmektedir.

47) ..organizasyonun burada (şirkette) çalışan herhangi bir insandan daha önemli olduğunu bilirler/bu çalışanlara (farkında olarak veya olmayarak) hissettirilir.

48) ..çalışanların/bireylerin kişisel gelişimleri ve hem iş hayatlarında hem de özel hayatlarındaki mutlulukları ile ilgili teşvik edicidir.

ORGANİZASYON KÜLTÜRÜ ÖLÇÜMLEME ANKETİ CEVAPLARININ BOYUTLARARASI KARŞILAŞTIRILMASI

Grafik 1: Organizasyon Kültürü Ölçümleme Anketi Cevaplarının Boyutlar Arası Karşılaştırılması

Güç mesafesi boyutuna atfedilen ve yönetici-çalışan arasındaki belirleyici konular olan 'söz sahipliği', 'görev dağılımı ve konum bilinci', 'yöneticilere güven', 'yönetici ve çalışan arası adalet', 'yöneticilerin eleştirilebilirliği' ve 'çalışanların fikirlerinin ne kadar dinlendiği' hakkında bilgi almayı hedefleyen sorular yöneltilmiştir. İçerikleri yukarıda liste halinde belirtilmiş olan sorulara verilen cevapların dağılımı Grafik 1'de görülebilmektedir. Buna göre geri dönüt ortalamaları sonucu cevap dağılımlarının *katılıyorum* ve *kararsızım* şıkları arasında yoğunlaşmakta olduğu gözlenmiştir. Ancak yapılan literatür taramaları sonucu genelde Korelilerin merkezîyetçi ve hiyerarşiye önem vererek bunu kanıksamış bir toplum olduğu gerçeği ile Kültürel Boyutlar Teorisi sonuçlarına bakıldığında ortalamaya yakın bir puana sahip olmalarından hareketle, güç mesafesinin Türk çalışanlar bazında daha sağlıklı ölçülebilmesi için daha fazla veriye ihtiyaç duyulduğu söylenebilmektedir.

Bireycilik-toplulukçuluk boyutuna atfedilen sorular, 'aidiyet', 'biz-lik kavramı', 'çalışanların sorumluluk alma süreçlerini etkileyen bakış açısı (bireyin iyiliği mi topluluğun iyiliği mi ön plandadır?)' ve 'ast-üst arası ilişkilerin dayanağını (pragmatik mi duygusal mı?) sorgulama'yı hedefleyerek Türk çalışanlara yöneltilmişlerdir. İçerikleri liste halinde belirtilmiş olan ve yukarıdaki Grafik 1'de görülen geri dönütlerin ortalamalarına göre *kararsızım* ve *katılıyorum* şıkları daha fazla ön plana çıkmaktadır. Kore toplumunun, Konfüçyanizm'in de etkisiyle, genel olarak oldukça toplulukçu bir eğilime sahip olduğu literatür taramaları sonucu ortaya konmuşken, bu şirketlerde çalışmış/çalışmakta olan Türklerin, şirket kültürleri hakkında kesin cevaplar veremedikleri gözlenmiştir. Bu gözlem sonucu olarak, Koreli şirketlerin kendi toplumlarının genelinden daha az toplulukçu davranışa meyilli oldukları ancak yine tam bir genelleme yapılamayabileceği söylenebilmektedir.

Erillik-dişillik boyutuna atfedilmiş olan sorular ise, Türk bireylerden çalışmış/çalışmakta olunan Koreli şirkette, yöneticiler ve çalışanlardan 'cinsiyet rollerine olan yaklaşım', *erillik* göstergesi olan 'azim, hırs, sertlik, iddialı, atılgan ve sonuç odaklı olma' ile 'maddi beklentinin öncelenmesi' beklentisine ve *dişillik* göstergesi olarak kabul edilen 'sonuçtan ziyade sürece ve bu süre zarfında edilen kazanımlara ve kaliteye odaklı olma'ya dair gözlemleri hakkında bilgi sahibi olma düşüncesinden hareketle hazırlanmışlardır. İçerikleri liste halinde belirtilmiş olan ve *erillik* eğilimi ile ilgili sorulara verilen cevaplar ile *dişillik* eğilimi hakkındaki sorulara verilen cevapların tutarlı şekilde dağıldığı Grafik 1'de görülebilmektedir. Alınan geri dönütlerin çoğunluğunun, Türk çalışanların çalıştıkları/çalışmakta oldukları Koreli şirketlerin erillik özelliğine vurgu yapmakta olduğu ve bu özelliğin Kültürel Boyutlar Teorisi'nin genel inceleme neticeleri aksine, Kore menşeli şirketlerin daha eril özellikler taşımakta olduğu sonucuna varılmasını sağlamaktadır.

Belirsizlikten kaçınma boyutu düşünülerek hazırlanmış olan sorularda, hem şirket/organizasyon kültürü hem de birey bakımından 'şirketin hedefleri-amaçları hakkında bilgi sahipliği', 'güvenlik ihtiyacı', 'çalışanların görev/hedef tanımı bilgisi' ile 'şirket içi-dışı yenilik, değişim gerekliliği karşısında şirket mensuplarının aldığı tavır (adapte olabilme veya değişimi/yeni olanı reddetme vb.)' hakkında bilgi sahibi olabilmek amaçlanmıştır. İçerikleri liste halinde belirtilmiş olan sorulara verilen cevaplara ait geri dönütler, Grafik 1'de görülebildiği üzere *katılıyorum* ve *kararsızım* cevapları üzerinde yoğunlaştığı, *kesinlikle katılıyorum* cevabının da oldukça fazla şekilde verilmiş olduğu gözlemlenebilmektedir. Buradan hareketle Kültürel Boyutlar Teorisi araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermekte olan bu geri dönütler neticesinde Kore toplumunun sahip olduğu belirsizlikten kaçınma oranının yüksekliğinin, Koreli şirketlerde de bulunmakta olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Uzun-kısa vade yönelim boyutuna atfedilmiş ve sahip olunan kültürün zaman algısı kavramına bakışı, yukarı bahsedilmiş olan sorular ile 'şirketin işleyiş mekanizmasına ve çalışan bireye nasıl etki etmekte olduğunu (gelenekler mi öncelenir, koşullara göre mi aksiyon alınır?)', 'sahip olunan kaynakların kullanımı (faydacılık, tasarruf vs.)', 'bireyin ve şirketin ortaya konan efor sonucu kazanç-süreç ilişkisine bakışını (planlı öngörüler sonucu kısa mı uzun vadede mi kazanım gerçekleşeceği beklentisi, şirket içi terfi-yükselme beklentisi vb.)', 'Ar-Ge yatırımı ve risk almak mı, istikrar ve var olanı korumanın mı? öncelendiğini' anlama hedefi güdülmüştür. Yukarıdaki cevap grafiğine bakıldığında alınan geri dönütlerin üç şık (*katılıyorum*, *kesinlikle katılıyorum* ve *kararsızım*) etrafında kümelenmekte olduğu gözlemlenebilmektedir. Kültürel Boyutlar Teorisi sonuçlarına göre uzun-vade yönelimli ve faydacı bir toplum olduğu ortaya konmuş olan Kore'nin, Türk çalışanlara yöneltilmiş olan sorulara gelen yanıtlarla paralellik göstermesi sonucu, şirketler bazında da aynı eğilimlere sahip olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Kısıtlılık-kısıtsızlık boyutuna atfedilmiş ve Türk çalışan bireylere, içinde bulunulan/bulunmuş oldukları organizasyon/şirkette 'bireylerin seçimlerinin ne kadar özgür gerçekleştiği', 'şirket içi yaratılan genel mutluluk-memnuniyet hali ile artı/eksi tutumlara', 'çalışılan ortamın ne kadar doyurucu olduğuna', 'çalışan bireylerin özel hayatları ile iş hayatlarının kontrol noktalarına' ve 'boş zamanlarının ne kadarını; şirket için değil de; kendileri için kullanabildikleri' ile 'bu boş zamanın gerçekten ne kadarını kaliteli şekilde geçirdikleri'ne dair içeriğe sahip olan sorular yöneltilmiştir. Bahsi geçen sorulara gelen cevaplar, oldukça çeşitlilik göstermiş ve neredeyse tüm şıklarda dağılım göstermişlerdir. Ancak soruların içeriklerine ayrı ayrı bakıldığında, geri dönütlerin ortaya koymuş olduğu sonuçlar, Kültürel Boyutlar Teorisi'nin sonuçlarıyla örtüşmekte olduğu söylenebilmektedir. Koreli şirketlerde de,

tıpkı Kore toplumunda olduğu gibi kısıtlılığın yüksek olabildiği gözlemlenebilmekte ve çalışan bireylerden bu kısıtlılık minvalinde oto-kontrol mekanizmalarının sürekli çalışmalarının beklendiği, çalışanın kişisel gelişimi ve memnuniyetinden çok, mümkün olan her 'boşluk'ta dahi çalışmalarının beklenerek buna teşvik edilmeye çalışıldıkları söylenebilmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, toplumlarının kültürel değerlerinin, her türlü sosyo-kültürel ve ekonomik organizasyon/örgüt kültürüne ve çalışma hayatı ile şirket kültürüne etki ettiği düşüncesinden hareketle, Geert Hofstede'in yıllar içinde sürekli geliştirilmiş olan Kültürel Boyutlar Teorisi'nin de kaynağı olan çalışması ışığında hazırlanmış 'Organizasyon Ölçümleme Anketi'ne alınan geri dönütler üzerinde Türk ve Kore ülke örgüt kültürlerini genel anlamda inceleme hedefiyle ortaya konulmuş bir çalışmadır.

İlk olarak, literatür taramaları ışığında 'kültür' ve 'organizasyon/örgüt kültürü' kavramları açıklanarak, kültür kavramının ve sahip olduğu katlar ve değerlerle (Bknz. Şekil 1 ve 2) toplumları ve bireyi, birey aracılığıyla da tüm sosyo-kültürel ve ekonomik organizasyonları nasıl etkilemekte olduğuna değinilmiştir. Daha sonra örgüt kültürünü oluşturan temel öğeler hakkında bilgiler verilerek, çalışan bireylerin dahil oldukları organizasyonlarda kendilerinden beklenebilecek olan her tür davranış ve iletişim şekilleri vb. hakkında bilgiler verilmiştir. Kültür ve organizasyon kültürü arasındaki bağlantıya da değinilerek, çalışan bireylerin; özellikle de yönetici ve lider konumunda bulunanların; içinden gelmekte oldukları toplumların ve kültürlerin bir parçası olmalarından kaynaklı olarak, çalıştıkları organizasyona bu kültürü ister istemez ve farkında olarak veya olmayarak taşımakta olduklarından bahsedilmiştir. Taşınan (bireyin ulusal-toplumsal kültürel birikimi) ve var olan (organizasyon/örgüt/şirketin gelmekte olduğu toplumsal kültürel birikim) kültürün belli seviyelerde harmanlanarak çatışmasını engelleyebilmek adına karşılıklı olarak toplumsal kültürel değerler hakkında bilgi sahibi olmak önem arz eder hale gelmiştir. Çalışılan organizasyonun mensubu olan ve farklı ulusal kültürel geçmişe sahip bireylerin, profesyonel iş atmosferinde daha verimli, yanlış anlaşılmalardan mümkün olduğunca uzak ve sürdürülebilir bir çalışma iletişimi ve ortamı geliştirip yaratılabilmesi amacıyla dahil oldukları kültür hakkında bilgi sahibi olmaları oldukça önemli bir olgu halini almıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Hofstede'in Kültürel Boyutlar Teorisi'ni oluşturan boyutlar hakkında kısaca bilgi verilerek açıklanmış ve organizasyon/şirket kültürü ve Kültürel Boyutlar Teorisi ilişkisine değinilmiştir. Daha sonra ise bu çalışma özelinde, iki ülkenin organizasyonel açıdan kültürel değerleri hem genel hatlarıyla hem de Kültürel Boyutlar Teorisi çerçevesinden karşılaştırılmalı olarak açıklanmak

istenmiştir. İki toplumun kültürel değerlerini organizasyon/şirketler boyutunda, Türk çalışanlar gözünden, daha iyi anlayabilmek adına hazırlanmış olan Organizasyon Kültürü Ölçümleme Anketi'ni oluşturan ve her bir sekiz soru grubunun bir boyuta atfedilmiş olduğu anket incelemeleri kısmı ise bu çalışmanın dördüncü bölümünü oluşturmuştur.

Bu incelemeler ve literatür taramaları sonucu ulaşılan bulgular genel bir çerçeve ile aşağıdaki gibidir:

Türk çalışanların gözlemleri sonucu Koreli şirketlerin organizasyon/örgüt kültürünü Kültürel Boyutlar Teorisi boyutları açısından incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Ankete alınan geri dönütlere bakıldığında, alınmış olan cevapların dağılımı göstermektedir ki, Koreli şirketlerde güç mesafesi boyutu özelinde daha kesin sonuçlara ulaşabilmek için daha fazla verinin gerekli olduğu çıkarımı yapılmaktadır.
- Geri dönütlerin bireycilik-toplulukçuluk bazında incelemesi sonrası, özellikle toplulukçuluğa vurgu yapmakta olan sorulara alınan çoğu cevabın *kararsızım* ve *katılıyorum* şeklinde olması, literatür taramaları ve Hofstede'in araştırma sonuçlarının aksine Koreli şirketlerin, toplumlarından daha az olacak şekilde toplulukçuluğa eğilim olduğunu göstermektedir.
- Erillik-dişlilik boyutu özelinde ankette yer almış sorulara verilmiş cevaplara bakıldığında, Hofstede'in araştırmasında toplumsal olarak daha dişil özelliklere sahip olmalarına karşın, Korelilerin iş hayatlarında erillik eğiliminin en önemli özellikleri olan sonuç ve başarı odaklı olma, hırs ve atılganlık vb. özelliklerinin daha yoğun şekilde öne çıkmakta olduğu görülmektedir.
- Ankette belirsizlikten kaçınma boyutuna atfedilmiş olan sorulara alınan geri dönütler neticesinde, Hofstede'in çalışmasına paralellik gösteren sonuçlar alındığı görülmüştür. Tıpkı çalışmada Kore toplumunun belirsizlikten kaçınma durumunun yüksek olduğunun ortaya konmuş olması gibi, ankete alınan geri dönütlerde bu durumun, şirketler bazında da yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.
- Hofstede'in çalışma sonuçlarıyla anket geri dönütlerinin paralellik göstermekte olduğu bir diğer boyut ise uzun-kısa vade yönelim boyutudur. Alınan geri dönütler neticesinde Kore toplumunda olduğu gibi Koreli şirketlerin de uzun-vade yönelimli oldukları ve bunu gelenek ve erdemlerine bağlı olacak şekilde gelecek, süreç-kazanç ve faydacılığı merkez alarak yapmakta olduklarını ortaya koymaktadır.

- Son boyut olan kısıtlılık-kısıtsızlık boyutuna atfedilmiş sorulara alınan geri dönütleri incelediğimizde, Hofstede'in çalışmasıyla örtüşen sonuçlar alınmış olduğu görülebilmektedir. Tıpkı Kore toplumunda olduğu gibi, Koreli şirketlerde de kısıtlılığın (çalışan bireylerin kişisel gelişimlerine önem verememeleri, boş vakitlerini istedikleri gibi değerlendirememeleri, çalışanlardan sürekli bir oto-kontrol ve "çalışma" beklentisi vb.) oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Türk ve Kore organizasyon kültürlerinin incelendiği ve karşılaştırıldığı bu çalışmada, Türk bireylerin organizasyonel anlamda karşılaşılabileceği kültürel zorlukların ve yer yer benzerliklerin genel bir bakış açısıyla belirlenerek Kore organizasyon kültürünün boyutlar kapsamında tanımlanması her iki topluma mensup çalışan bireyler için iş hayatlarında sosyal ilişkilerin daha sağlıklı ve sürdürülebilir olmasına yardımcı olmak amaçlanmıştır. Çalışmanın aynı zamanda ileride iki toplumun kültürü ile ilgili yapılacak olan çalışmalara referans kaynağı olması hedeflenmektedir. İleride her iki toplumun kültürel özelliklerinin incelendiği daha geniş kapsamlı çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Barutçugil, İ., (2011a), *Kültürler Arası Farklılıkların Yönetimi*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık İletişim, Eğitim Hiz. Ltd. Şti.

Barutçugil, İ., (2011b), *Kültürler Arası Yönetim*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık İletişim, Eğitim Hiz. Ltd. Şti.

Candan, E., (2002), *Türkler'in Kültür Kökenleri*, İstanbul, Sınır Ötesi Yayınları.

Çakar, U., (2018), *Kore Yönetim Kültürü* (1. Baskı), Ankara, Detay Yayıncılık.

Çetin, O. I., (2020), *Türkiye'de Örgüt Kültürü Çalışmaları* (Birinci Baskı), İstanbul, Kriter Yayınevi.

Erdem, R.- Çukur, C. Ş.(Ed.), (2007), *Kültürel Bağlamda Yönetimsel Örgütsel Davranış* (1. Basım), Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:31.

Gerçik, İ. Z., (2020), *Yönetimin Kültürcesi Türk Kültüründe Yönetim ve Liderlik* (Birinci Basım), İstanbul, Küre Yayınları.

Harvard Business Review Press, (2021), *Kurum Kültürü* (L. Göktem Çev.), ISBN 978-625-7804-55-4, İstanbul: Optimist Yayın Grubu San. ve Tic. Ltd. Şti.

Hofstede - Hofstede, G. J. -Minkov, M., (2022), *Kültür ve Örgüt Zihnin Yazılımı* (Dr. Öğr. Üyesi H. Akkaş Çev. Ed.), Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.

Hong, E., (2020), *Nunçi Korelilerin 5000 Yıllık Başarı ve Mutluluk Sırrı* (S. Toksoy Çev.), İstanbul, Kuraldışı Yayıncılık.

Huijser, M., (2006), The Cultural Advantage A New Model For Succeeding With Global Teams (First Published By Intercultural Press, A Nicholas Brealey Publishing 143 144 Company), Finland: WS Bookwell, BOSTON- LONDON, INTERCULTURAL PRESS, A Nicholas Brealey Publishing Company.

Memiş, E., (2008), Türk Kültür Tarihi (5. Baskı), Konya, Çizgi Kitabevi.

Mercan, N., (2016), İşletmelerde Kültürler Arası Yönetim Ve Kültürel Zeka (Kültürler Arası Farklılık Eğitim Modeli) (1. Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.

Okmeydan Bitirim, S.- Saran, M. (Ed.), (2019), Kültürlerarası İletişim: İletişim Odaklı Güncel Yaklaşımlar (1. Baskı), Konya: Eğitim Yayınevi.

Öztürk, C., (2023), Hofstede'in Kültürel Boyutlar Teorisi Bağlamında Türkiye-Güney Kore Şirket Kültürü Karşılaştırması, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Parlar, Z., (2019), İŞ'te TÜRK "Türk İş Kültürünün Diğerlerinden Farkı" (4. Baskı), (K. Çiftçioğlu Çev.), İstanbul, Optimist Yayın Grubu San. ve Tic. Ltd. Şti.

Sargut, A.S.- Özen, Ş. (Der.), (2020), Örgüt Kuramları (4. Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.

Stanford, N., (2014), Organizasyon Kültürü (I. Basım), (Ü. Şensoy Çev.), İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Trompenaars, F.-Hampden-Turner, C., (1998), Riding The Waves of Culture Understanding Cultural Diversity in Business (Second Edition First Published By Nicholas Brealey Publishing Limited İn 1997), Finland, Werner Söderström Oy, London: Nicholas Brealey Publishing.

İnternet Kaynakları

'The Hofstede Insights Consulting- Coaching- Certification- Tooling' adlı web sitesi, (İnt-1), (<https://www.hofstede-insights.com/>), 04.07.2023.

'The Hofstede Insights Consulting- Coaching- Certification- Tooling' adlı web sitesi, (İnt-1a), Organisational Culture What You Need To Know ve Intercultural Management What You Need To Know adlı internet makaleleri,

(<https://www.hofstede-insights.com/organisational-culture>
https://cdn2.hubspot.net/hubfs/5077453/Organisational%20Culture%20-%20What%20you%20need%20to%20know.pdf?utm_campaign=Increase%20share%20on%20research&utm_medium=email&_hsmi=87065239&_hsenc=p2ANqtz-_cmCoBBJQuiFdLIlgjMMW7aesh7uY6U-ewyqWBZ2xQY-iRq8L0WX---uji2SwUI0T9TV2yNIF477hsmCAnsd6B0xssFg&utm_content=87065239&utm_source=hs_automation)

(<https://www.hofstede-insights.com/intercultural-management>
<https://5077453.fs1.hubspotusercontentna1.net/hubfs/5077453/Articles%20->

%202023%20updates/INTERCULTURAL%20MANAGEMENT%20WHAT%20YOU%20NEED%20TO%20KNOW.pdf?utm_campaign=Intercultural%20management&utm_medium=email&_hsmi=257112958&_hsenc=p2ANqtzs88WtNUY6rzlnbqC23uAmqqb8x4oYvT46HikEM3id6g9IA2ZaX6mX8tUhB9lbu6j54nQknx2FRKOsPxFmFAnpKuYw&utm_content=257112958&utm_source=hs_automation), 04.07.2023.

'The Hofstede Insights Consulting- Coaching- Certification- Tooling' adlı web sitesi, (İnt-1b), Country Comparison Tool adlı internet sayfası, (<https://www.hofstede-insights.com/country-comparison-tool?countries=south+korea%2Cturkey>), 04.07.2023.

Cho, Y. H.-Yoon, J., (2001), The Origin And Function Of Dynamic Collectivism: An Analysis Of Korean Corporate Culture, Asia Pacific Business Review, 7:4, 70-88, DOI: 10.1080/713999116 (https://www.researchgate.net/publication/247506433_The_Origin_and_Function_of_Dynamic_Collectivism_An_Analysis_of_Korean_Corporate_Culture), 21.02.2022.

Eroğlu, Y., (2020), Geert Hofstede'nin Örgüt Kültürü Modelinin Dört Temel Boyutunun Gelişmiş (Belçika Ve Abd) ve Geri Kalmış (Bangladeş Ve Pakistan) Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences, Cilt.2 Sayı.1 2020, ss. 84-102, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1182315>), 10.07.2023.

Gün, G.-Derin, N., (2017), Örgüt Kültürü Tiplerinin Kariyer Yönetim Uygulamalarına Etkisi: Otel İşletmelerinde Araştırma, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 25, Yıl: 9, Yayına Geliş Tarihi: 04.08.2016- Yayına Kabul Tarihi: 26.01.2017 Ss. 349-389,

(<https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/58088/makaleler/9/25/arastirma-x-orgut-kulturu-tiplerinin-kariyer-yonetim-uygulamalarina-etkisi-otel-isletmelerinde-arastirma.pdf> ve <https://docplayer.biz.tr/196286615-Orgut-kulturu-tiplerinin-kariyer-yonetim-uygulamalarina-etkisi-otel-isletmelerinde-arastirma-gulgun-neslihan-derin.html>), 07.11.2021.

Günel, T.,(2017), Kurumsal Kuram Perspektifinden Kurumsal Sürdürülebilirlik: İşletmelerin Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamaları Üzerine Bir Uygulama, T.C. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (<http://dspace.baskent.edu.tr/bitstream/handle/11727/2858/10167202.pdf?sequence=1&isAllowed=y>), 09.07.2023.

Kee, T. S., (2008), Influences Of Confucianism On Korean Corporate Culture, Asian Profile, Vol. 36, No. 1, pp. 9-20,

(https://www.researchgate.net/publication/341788245_Influences_of_Confucianism_on_Korean_Corporate_Culture)

<https://www.semanticscholar.org/paper/Influence-of-Confucianism-on-Korean-Corporate-Kee/66c7f274b217b565d544748bac7d96ebe076cb2c>), 19.07.2022.

Kılıç, T., (2015), Kurum Kültürü: Bir Kamu Kuruluşunda Mevcut Ve Arzulanan Kurum Kültürü Üzerine Bir Araştırma, Toros Üniversitesi İktisadi, İdari, Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt/Volume: 2, Sayı/Issue: 4, Aralık/December: 2015, ss. 57-74, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/270054>), 06.07.2023.

Kızıloğlu, M.- Bayrak Kök, S., (2017), Denison Örgüt Kültürü Modeli Üzerine Bir Araştırma, Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (Asead) Eurasian Journal Of Researches In Social And Economics (Ejrse), Asead Cilt 4, Sayı 11, Yıl 2017, Ss. 141-159, (https://www.researchgate.net/publication/322656806_DENISON_ORGUT_KULTUR_U_MODELI_UZERINE_BIR_ARASTIRMA file:///C:/Users/hp/Downloads/ASEADMakale.pdf), 07.11.2021.

Kim, H. M., (İnt-2), The Gendering Of Modernity And Military Authoritarianism The(Un)making of the Modern Family- Changed Family Structure and Singletons (Video 3), Yonsei University, Ankara University on Coursera, Coursera Sponsored Courses, "Gender, Family, and Social Change in Contemporary South Korea" adlı Online Kurs, Week 2, 150 (https://d3c33hcgiewv3.cloudfront.net/v8YRRQIfEeeIvwpaUAaO9g.processed/full/360p/index.mp4?Expires=1645056000&Signature=kyu60FZlBjZO6CgW1cseFuEf8pwJAdhUXjxGrH4rvmSRUTCt1XxQRv7kor1MIIx1GGo3fbnHNCHLx6Z98ivBNJWYcfLaB0B3HRTzsd4aoQv5XOnQYFXJt8Darlu41oSOXWrBp2gmnPo2iOJ7KIRsSmh4bPrJZzGmFR79SMiI_&Key-Pair-Id=APKAJLTNE6QMUY6HBC5A), 15.02.2022.

Öğüt, A.-Kocabacak, A.,(İnt-3), Küreselleşme Sürecinde Türk İş Kültüründe Yaşanan Dönüşümün Boyutları, V. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi (11-13 Haziran 2007), Türkiyat Araştırmaları Dergisi, ss.145-170, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257918>), 17.02.2022.

Öncül -Deniz, vd (2016), Hofstede'in Örgüt Kültürü Modelinin Potansiyel Girişimcilerin Yetiştirdiği Çevresel Özellikler Kapsamında Değerlendirilmesi, Akademik Yaklaşımlar Dergisi Journal Of Academic Approaches, İlkbahar 2016 Cilt:7 Sayı:1 Spring 2016 Volume:7 Issue:1, ss. 255-269, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/269316>), 10.07.2023.

Türk Dil Kurumu (TDK) resmi internet sitesi, (İnt-4), (<https://sozluk.gov.tr/>), 14.07.2023.

YABANCI DİL OLARAK KORECE ÖĞRETİMİNİN GEÇMİŞİ VE BUGÜNÜ

Muhammet Emre KORKMAZ*

Öz

Bu çalışmada yabancı dil olarak Korece öğretiminin geçmişi ve bugünü ele alınmaktadır. Çalışmada öncelikle yabancı dil olarak Korece öğretiminin geçmişi ele alınmıştır. Yabancı dil olarak Korece öğretiminin tarihi 18. yüzyıla dayandırılmaktadır. Fakat günümüzdeki yabancı dil olarak Korece öğretiminin temeli 1959 yılında Yonsei Üniversitesi bünyesinde kurulan Korece Dil Okulu ile atılmıştır. Bu tarihten günümüze kadar yabancı dil olarak Korece öğretimindeki öğrenciler ve materyaller üzerinden dönemsel değişimler çalışma kapsamında incelenmektedir. Özellikle günümüz gençleri arasında oldukça popüler olan yabancı dil olarak Korece öğrenimi; K-pop, K-beauty ve K-food gibi Kore kültürünün etkisi ile büyüme ve gelişimdeki ivmesini arttırmaktadır. Çalışmada yabancı dil olarak Korece öğretiminin günümüzde eriştiği mevcut duruma dair genel çerçeve çizilmiştir. Bu kapsamda küresel çapta faaliyet göstermekte olan Kral Sejong Enstitüleri, Korece Yeterlilik Sınavı'nın yanı sıra RISS üzerinden yabancı dil olarak Korece öğretimine dair araştırma verileri ve Kore Hükümet Bursu gibi yabancı dil olarak Korece öğretimini yansıtan hususlar sayısal verilerle ele alınmakta ve incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler

Korecenin Yabancı Dil
Olarak Öğretimi
Korecenin Yabancı Dil
Olarak Tarihçesi
Korece Öğrencileri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
25.12.2023
Kabul Tarihi:
29.12.2023
E-Yayın Tarihi:
31.12.2023

THE PAST AND PRESENT OF TEACHING KOREAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Abstract

This study aims to explore and elaborate on the past and present of teaching Korean as a foreign language. First, the history of teaching Korean as a foreign language is discussed. The history of teaching Korean as a foreign language dates back to the 18th century. However, the foundation of today's teaching of Korean as a foreign language was laid with the establishing of the Korean Language Institute at Yonsei University in 1959. From that time to the present

Keywords

Teaching Korean as a Foreign
Language
History of Korean Language as
a Foreign Language
Korean as a Foreign Language
Learners

* Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Kore Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, emre.korkmaz@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2857-4367.

KORKMAZ, M. E. (2023). Yabancı Dil Olarak Korece Öğretiminin Geçmişi ve Bugünü. Doğu Dilleri Dergisi, 8 (2), 96- DOI: 10.61134/audodiller.1409572.

day, periodical changes in the teaching of Korean as a foreign language through learners and materials are examined within the scope of the study. Korean as a foreign language, which is very popular especially among today's young people, increases its momentum in growth and development with the influence of Korean culture such as K-pop, K-beauty and K-food. In this study, the general framework of the current situation of teaching Korean as a foreign language is drawn. In this context, issues reflecting the teaching of Korean as a foreign language such as King Sejong Institutes operating worldwide, the Korean Proficiency Exam, research data on teaching Korean as a foreign language through RISS, and Global Korean Scholarship are discussed and analyzed.

Article Info

Received: 25.12.2023

Accepted: 29.12.2023

E-Published: 31.12.2023

Giriş

Bu çalışmada yabancı dil olarak Korece öğretiminin tarihi gelişimi ve mevcut durumu ele alınacak olup bu konu ile ilgili Türkiye'deki alanyazına bir eser bırakılması amaçlanmaktadır. Yabancı dil olarak Korecenin öğretimi 18. yüzyıla kadar uzanmakta olup hız kazanmaya başladığı dönem ise 19. yüzyılın sonlarında Kore ile batılı ülkeler arasındaki ilişkilerin kurulması ile kök salmaya başlamıştır.

Ayrıca günümüzde Koreceye karşı olan yoğun ilgi söz konusudur. Bu ilginin kökeninde kültür ve ekonomik gelişmelerin yer aldığı görülmektedir. Mevcut durumda artan ilişkilerin etkisi ile Koreceye dair araştırmalar da büyük ivme kazanmaktadır. Bu çalışmada yabancı dil olarak Korece öğretiminin tarihçesine dair yazının alanyazına kazandırılması ile gelişmekte olan araştırma ortamına katkı sağlanması beklenmektedir.

Kore Cumhuriyeti¹ son yıllarda gösterdiği büyük ekonomik gelişmenin yanı sıra kültürel boyutta da büyük gelişim göstermiştir. Gençler arasında "Kore Akımı (Hallyu)" etkisi oldukça yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Bu kapsamda Kore dizilerinin yanı sıra K-pop, K-beauty ve K-food gibi Kore'ye özgü kültürel unsurlar, uluslararası boyutta büyük bir ilgi görmektedir. Bu ekonomik ve kültürel boyuttaki gelişim Kore'ye olan ilgi ile birlikte Koreceye olan ilgiyi de yüksek oranda arttırmıştır.

Yabancı dil olarak Korece öğretimi günümüzde tüm Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de geniş bir öğrenci kitlesine erişmiştir. Alanda yabancı dil olarak Korecenin öğretimi ve Kore çalışmaları konularında birçok çalışma ortaya konulmaktadır. Fakat bu çalışmaların büyük çoğunluğu Kore'deki araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmekte olup Kore dışındaki yabancı dil olarak Korece öğretimine dair çalışmalar nispeten sınırlı düzeyde ve temel seviyede kalmaktadır. Bu çalışmada da temel düzeyde yabancı dil olarak Korece öğretiminin mevcutta eriştiği hacmin anılmasının yanı sıra bu sürecin başlangıcına bir yolculuk gerçekleştirilecektir

¹ Kore Cumhuriyeti yazının devamında Kore olarak anılacaktır.

2. Yabancı Dil Olarak Korece Öğretiminin Geçmişi

Yabancı dil olarak Korece öğretiminin tarihine ilişkin olarak Kang Nam-wook (2022:865)'te Korece tercüman yetiştirmek için Japonya'da (Tsushima, 대마도) 1727 tarihinde kurulan bir okul olan "Kore Dil Okulu (韓語司)" adlı kuruluş, yabancı dil olarak Korece öğretiminin başlangıcı² olarak kabul edilmektedir. Bu okulda kullanılan "Kyorinsuji (교린수지, 交隣須知)" Amenomori Hoshu (아메노모리 호슈, 雨森芳洲) tarafından yazılan kitabın 1705 yılında yayımlandığı tahmin edilmektedir.

Yabancı dil olarak Korece öğretime yönelik materyallerin Kang Nam-wook (2022:865)'e göre geliştirilmeye başlandığı dönem ise Batılıların Kore'yi, Kore Kültürünü ve Koreceyi tanımaya başladıkları 19. yüzyılın sonlarına denk gelmektedir. Bu dönemde yabancılar Koreceyi öğretmek üzere çeşitli amaçlarla (misyonerlik faaliyeti, diplomatik amaçlar, ticarî ve askerî) materyaller geliştirilmiştir. Ayrıca 1880 yılında Tokyo Yabancı Diller Okulu ile Saint Petersburg Üniversitesi'nde "Kore Dili Bölümü"nü kurulması gibi yükseköğretim düzeyinde yabancı dil olarak Korece öğretiminin gerçekleştiği de görülmektedir.

Günümüzdeki yabancı dil olarak Korece öğretiminin temeli ise 1959 yılında Yonsei Üniversitesi bünyesinde kurulan "Korece Dil Okulu"³na dayanmaktadır. Paik Pong Ja (2001:11)'de bu durum yabancıların ihtiyaçlarına göre kurgulanmış yabancı dil olarak Korece öğretiminin Korelilerin ev sahipliğine geçtiği dönem olarak anılmaktadır.

Paik Pong Ja (2001:12)'de 1959-2001 arası yabancı dil olarak Korece öğrencilerini aşağıdaki gibi kategorize etmektedir.

1. Dönem: 1959 – 1975,
2. Dönem: 1976 – 1988,
3. Dönem: 1989 – 2000
4. Dönem: 2001 ve sonrası

1. Dönemin özelliği olarak Paik Pong Ja (2001:12)'de ekonomik koşulların öncelikli olduğunu ve öğrencilerin Amerika kökenli olduğu anlatılmaktadır. 2. Dönem ile ilgili olarak Avrupa ve Japonya'dan öğrencilerin de Korece öğrenmeye başladığı bir dönem olduğu ve bu dönemde yabancı dil olarak Korece öğretimindeki materyallerin geliştirildiği belirtilmektedir. 3. Dönem ise 1988'de Seul'de

² Daha önceki tarihlere ait materyallere örnek olarak Kang Nam-wook (2022:864)'te "Gyerim Yusa (계림유사, 鷄林類事)" ve "Nogeoldae (노걸대, 老乞大)"yi saymaktadır. Fakat bu materyallerin gerçek anlamda öğretim amaçlı kullanıldığına dair bilgi bulunmamasından dolayı yabancı dil olarak Korece öğretiminin başlangıcı olarak kabul etmemektedir.

³ Korece resmi adı 연세대학교 한국어학당 olarak geçmekte olup İngilizce resmi adı Korean Language Institute olarak geçmektedir.

gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunları sonrası gelişen ticari faaliyetler sayesinde Koreceye olan ilginin dönemine göre büyük artış gerçekleştirdiği belirtilmektedir.

Kang Seung Hae (2020:5-12)'de 1959-2020 arası öğrenim gören yabancı dil olarak Korece öğrencilerini aşağıdaki gibi kategorize etmektedir.

1. Dönem: 1959 ve 60'lı yıllar
2. Dönem: 70'li yıllar ve 80'li yılların başı
3. Dönem: 80'ler ortası ve 90'lar ortası
4. Dönem: 90'lı yıllar ve 2000'li yılların sonu
5. Dönem: 2000'li yılların sonu ve 2010'lu yıllar

Kang Seung Hae (2020:5-7)'de 1. Dönemi misyonerlik amaçlı Korece öğrenenlerin dönemi olarak anlatmaktadır. Kang Seung Hae (2020:8-9)'da 2. Dönemin özelliği, Katoliklerin ve Japonların Koreceye ilgisini arttığı dönem olarak geçmektedir. Kang Seung Hae (2020:9-11)'de ise 3. Dönemin göze çarpan yanı Korece öğrencileri ve öğrenme amaçlarının çeşitlenmesidir. 4. Dönem, Kang Seung Hae (2020:11-12)'de Kore Akımının etkisinin görülmeye başlaması, Çinli öğrencilerin artması ve akademik amaçlı Korece öğrencilerin ortaya çıkışı olarak aktarılmaktadır. 5. Döneme dair olarak ise Kang Seung Hae (2020:12-13)'de öğrencilerin geldiği ülke ve bölge çeşitliliği olarak verilmektedir.

Yukarıdaki çalışmalarda (Paik Pon Ja, 2001 ve Kang Seung Hae, 2020) yabancı dil olarak Korece öğretiminin yıllara göre sınıflandırılması genel olarak öğrenciler üzerinden karakterize edilmiştir. Aşağıdaki tabloda ise genel olarak yabancı dil olarak Korece öğretimi materyalleri üzerinden sınıflandırma gerçekleştirilmiştir. Kang Nam-wook (2022:867-868) baz alınarak düzenlenen⁴ yabancı dil olarak Korece öğretiminin dönemleri ve dönemlere göre özellikleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Yabancı Dil Olarak Korece Öğretiminin Dönemleri

Dönem	Seviye	Kapsadığı Yıllar	Dönemsel Özellikleri
İlk Dönem		1870 öncesi	<ul style="list-style-type: none"> • “Gyerim Yusa (계림유사)” ve “Chosungwanyeo (조선관역어)” gibi çevirmenlere yönelik kaynaklar • Korece öğretimi amaçlı olmayıp yabancı dil öğretmeyi amaçlayan “Park Tongsa (박통사)”, “Nogeoldae (노걸대)”, “Ineodaebang (인어대방)” ve “Muhaeryu (무해류)” vb. kitaplar

⁴ Tablodaki bilgiler Kang Nam-wook (2022:867-868)'den alıntılanmış olup 2010 sonrası dönem yazar tarafından eklenerek geliştirilmiştir.

			<ul style="list-style-type: none"> • Korece sözcük dağarcığını veya kültürünü tanıtan bazı tarihi kitaplar • Öğretim amaçlı olmayıp sadece Kore veya Korece hakkında bilgi aktaran kaynaklar
Emekleme Dönemi	1. Dönem	1870 - 1909 arası	<ul style="list-style-type: none"> • Sözcük temelli geleneksel ders kitaplarından uzaklaşıp dil bilgisi ve konuşma temelli materyallerin geliştirilmesi • J. Ross, Gale ve Underwood gibi yabancı yazarlar tarafından kaleme alınan materyaller • Öğretim amaçlı olmayıp Korece araştırmaları için derlenen kitapların da Korece öğretimi amaçlı olarak kullanılması
	2. Dönem	1910-1945 arası	<ul style="list-style-type: none"> • Sistemik dil bilgisinin yazımı ve materyallerin ünite yapısı düzeyinde stabilizasyonu • Kore dili dersleri dışında çeşitli ders kitaplarının geliştirilmesinin amaçlanması (misyonerlik, politika vb.) • Niteliksel büyümeden ziyade niceliksel büyüme dönemi
Büyüme Dönemi	1. Dönem	1946-1988 arası	<ul style="list-style-type: none"> • Koreliler tarafından geliştirilen ilk yabancı dil olarak Korece öğretim materyalleri • Sadece dil bilgisi ve diyaloglardan oluşan materyallere ek olarak öğrenci temelli “alıştırmalar” ve “kullanım özellikleri”ne yer verilmesi • Ders kitaplarında görsel araçların dikkate alınması • Yabancı dil olarak İngilizce öğretiminden esinlenilerek işitsel öğretim yöntemine uygun materyallerin geliştirilmesi
	2. Dönem	1989-1999 arası	<ul style="list-style-type: none"> • İletişimsel öğretim yöntemi kullanılarak bütünleşik ders kitaplarının yayınlanması • Öğrencilerin öğrenme hedeflerini dikkate alan çeşitli materyallerin oluşturulması • Materyallerde dil bilgisel öğelerin yanı sıra kültürel öğelerin de dikkate alınarak düzenlenmesi

		<ul style="list-style-type: none"> • Üniversitelerin dil okullarının eğitim programlarına uygun olarak geliştirilen materyaller 	
Gelişme Dönemi	1. Dönem	2000-2009 arası	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretim materyallerinin hükümet öncülüğünde büyük çapta geliştirilmesi • Öğrencilerin milliyeti, öğrenim amacı ve mesleğinin dikkate alınarak çeşitli dillerin konuşucularına yönelik öğretim materyallerinin geliştirilmesi • Multimedya tabanlı öğretim materyallerinin geliştirilmesi • Çok kültürlülük ve Hallyu gibi sosyo-kültürel olguları yansıtan öğretim materyallerinin geliştirilmesi
	2. Dönem	2010 Sonrası	<ul style="list-style-type: none"> • Özel amaçlı Korece öğretimine yönelik geliştirilmiş materyallerin yaygınlaşması (iş amaçlı, akademik amaçlı vb.) • Bütünleşik materyallerden beceri bazlı materyallere geçiş dönemi • Kore dışındaki öğrencilere yönelik materyallerin geliştirilip içeriğin de Kore dışındaki öğrencilere göre düzenlenmesi

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere yabancı dil olarak Korece öğretimine dair izler 18. yüzyıla kadar gitmektedir. Yabancı dil olarak Korece öğretiminin geçmişten günümüze büyük bir yol kat ettiği gerçektir. Çalışmanın devamında yabancı dil olarak Korece öğretiminin günümüzdeki durumuna yer verilecektir.

3. Günümüzde Yabancı Dil Olarak Korece Öğretimi

Günümüzde yabancı dil olarak Korece öğretimi özellikle gençler arasında tüm dünyada ilgi görmektedir. Bu bölümde yabancı dil olarak Korece öğretiminin küresel düzeydeki durumuna dair bir analiz gerçekleştirilecektir. Öncelikle yabancı dil olarak Korece öğretiminin geçmişine ışık tutularak geçirmiş olduğu dönemlere bir önceki bölümde değinilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde yabancı dil olarak Korece öğretiminin günümüzdeki durumu incelenecektir.

Yabancı dil olarak Korece öğretimi alanındaki dönüm noktalarından birisi “yabancı dil olarak Korece öğretimi (한국어교육)” başlığının bağımsız bir çalışma alanı kabul edilmesidir. Kang Nam-wook (2022:860)’a göre Ocak 2002’de Kore Ulusal

Araştırma Vakfı (한국연구재단) “akademik araştırma alanları sınıflandırması”nda “yabancı dil olarak Korece öğretimi”ni sosyal bilimler alanında bağımsız bir çalışma alanı olarak belirlemiştir. Bu sayede Ocak 2002'deki bu duyuru ile yabancı dil olarak Korece öğretimi bağımsız bir disiplin olarak resmiyet kazanmıştır.

Yabancı dil olarak Korece öğretiminin bağımsız araştırma alanı olarak sayılmasından daha önemli durum ise Kore Hükümeti'nin yabancı dil olarak Korece öğretimini birçok alanda desteklemesi olmuştur.

Cho Hang Rok (2008:16) ile Kim, Yeon-Ju ve Kim, Myoung-Soon (2022:386)'ya göre yabancı dil olarak Korece öğretime müdahil olan bakanlıklar Eğitim Bakanlığı, Kültür Spor ve Turizm Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Sanayi ve Enerji Bakanlığı, Kadın ve Aile Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Devlet ve İçişleri Bakanlığı olarak sıralanmaktadır. Bu durum neredeyse ilgili olabilecek bütün bakanlıklar düzeyinde Kore Hükümeti'nin yabancı dil olarak Korece öğretimini desteklediğini göstermektedir. Ayrıca Kang Nam-wook (2022:869)'da yabancı dil olarak Korece öğretiminde araştırma faaliyetinde bulunmak üzere 2000 yılında Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak “Korece Küreselleşme Teşvik Kurulu (한국어세계화추진위원회)”nun kuruluşu ve aynı zamanda “Korece Küreselleşme Vakfı”nın kuruluşu ile devlet kurumları üzerinden organize edilmesi yer almaktadır.

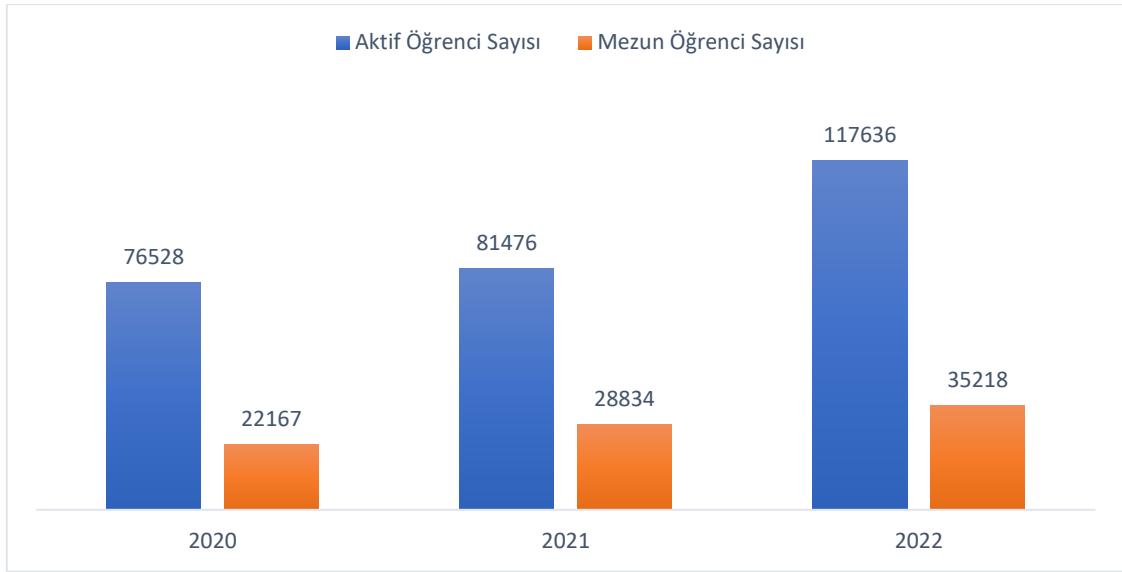
Günümüzde yabancı dil olarak Korece öğretiminin gerçekleştirdiği büyümeyi tarihe not düşmek adına TOPIK⁵, Kral Sejong Enstitüsü⁶, Global Korea Scholarship⁷ (Kore Hükümet Bursu) RISS'te yer alan araştırma verileri de bu bölümde incelenecektir.

Öncelikle günümüzde Kral Sejong Vakfı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Kral Sejong Enstitüleri incelenecektir. Kral Sejong Enstitüleri 2007 yılında faaliyete başlamıştır. Genel amaçlı Korece öğretimi üzerinde kendi ülkelerinde Korece öğrenmek isteyenlere öğretim imkânı sunmaktadır. Kral Sejong Enstitüleri'nde King Sejong Institute (2022:16)'ya göre 2022 yılında toplam 117.636 öğrenci aktif olarak öğrenimini sürdürmektedir. Ayrıca yine 2022 yılında 35.218 öğrenci ise eğitimini mezun olarak tamamlamıştır. King Sejong Institute (2022:16)'ya göre 2020-2022 yılları arasındaki aktif öğrenci sayısı ve mezun öğrenci sayısı aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

⁵ TOPIK sınavının açılımı “Test of Proficiency in Korean”dır. Korecede “한국어능력시험” olarak geçmektedir.

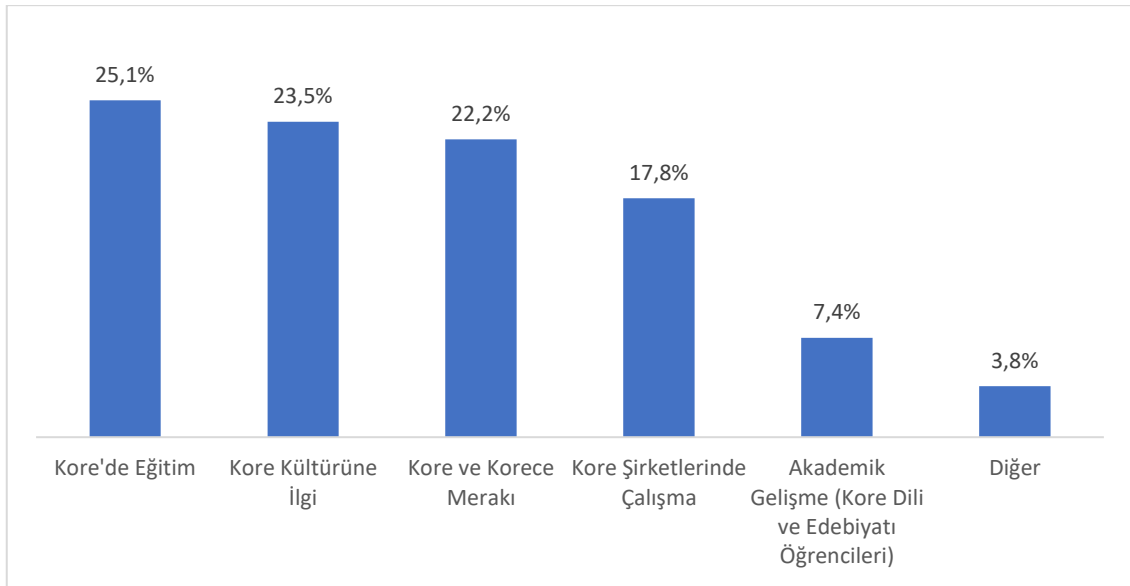
⁶ Kral Sejong Enstitüsü, Korecede “세종학당” olarak geçmektedir. İngilizcede ise “King Sejong Institute” olarak geçmektedir. Kral Sejong Enstitüsü, Kral Sejong Enstitüsü Vakfı'na bağlıdır.

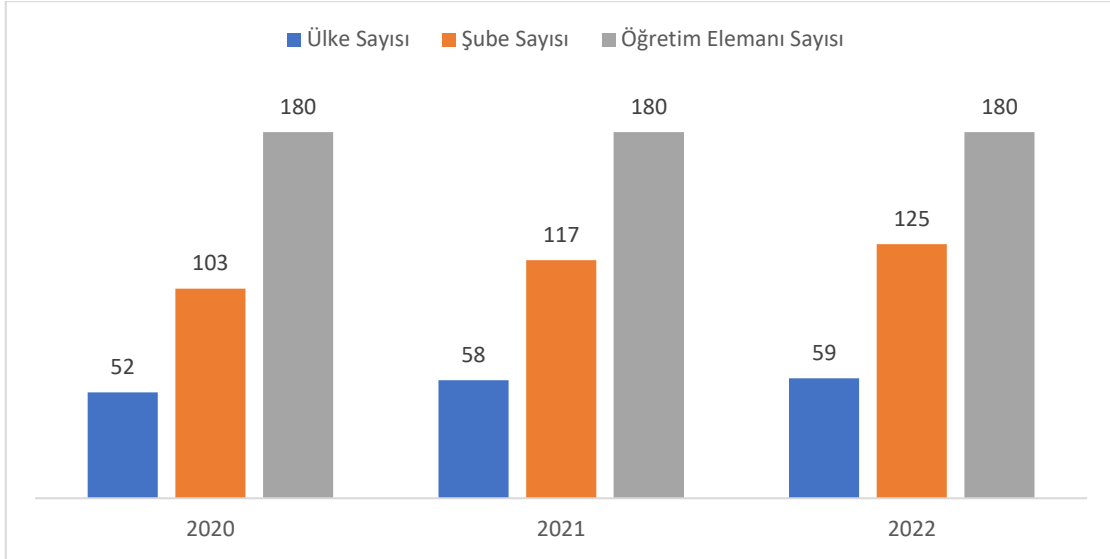
Şekil 1: Kral Sejong Enstitülerinin Yıllara Göre Öğrenci Sayısı

King Sejong Institute (2023:6)'ya göre Kral Sejong Enstitülerinde eğitimlerini sürdürmekte olan öğrencilerin Korece öğrenme amaçları aşağıdaki şekilde sunulmuştur. Bu grafiğe göre Kore'de eğitim almak isteyenler, Kore kültürüne ilgi duyanlar ve Kore ile Koreceye ilgi duyanlar ilk üç sırada yer almaktadır.

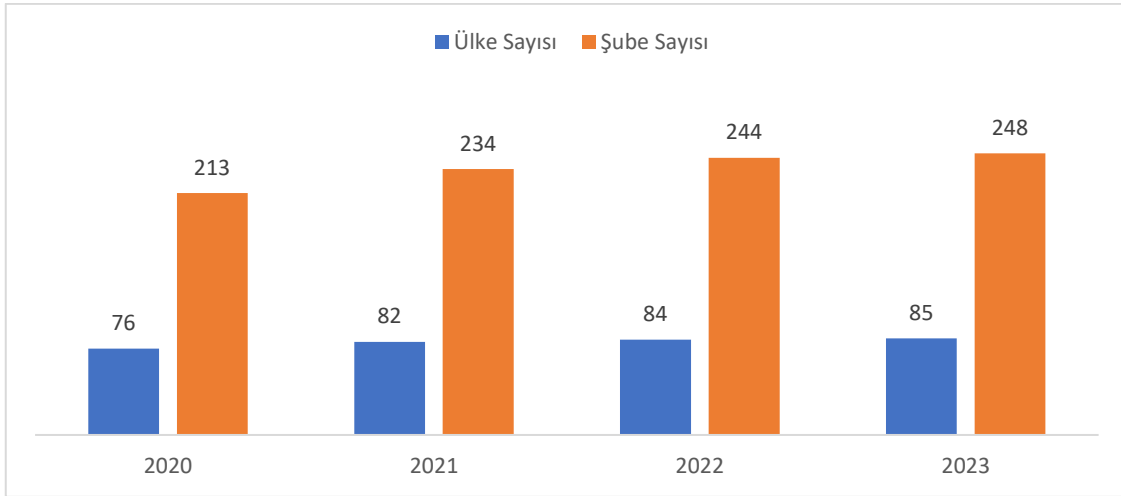
Şekil 2: Korece Öğrenme Amaçları

Ayrıca Kral Sejong Enstitülerindeki eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmek üzere görevlendirilen ana dil konuşucusu yabancı dil olarak Korece uzmanlarının sayısı da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. King Sejong Institute (2022:16)'ya göre 2020-2022 yılları arasında görevlendirilen öğretim elemanı sayısı, görevlendirilen şube ve ülke sayılarına dair istatistik bilgi aşağıda sunulmuştur.

Şekil 3: Kral Sejong Enstitülerine Gönderilen Öğretim Elemanı Sayısı

King Sejong Institute (2023:72)'ye göre Kral Sejong Enstitüleri Haziran 2023 itibariyle toplam 85 ülkede 248 adet şube ile faaliyet göstermektedir. Aşağıdaki şekilde 2020-2023 yılları arasında Kral Sejong Enstitülerinin dünya çapındaki faaliyetleri görselleştirilmiştir. İlgili yıllar arasındaki büyüme hızı incelendiğinde büyüme ivmesinin ne denli yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 4: Kral Sejong Enstitülerinin Faaliyette Olduğu Ülke ve Şube Sayısı

Ayrıca King Sejong Institute (2023:72)'ye göre Dünya'da Kral Sejong Enstitülerinin faaliyet gösterdiği ülkeler aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Tabloda Kral Sejong Enstitülerinin 2023 yılı itibariyle toplam 85 ülkede 248 şube ile faaliyet gösterildiği görülmektedir. Bu ülkeler incelendiğinde ilk üç sırada Vietnam, Çin Halk Cumhuriyeti ve Japonya'nın yer alması yabancı dil olarak Korece öğretimine olan Asya bölgesindeki ilginin ne denli yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Ülkelere Göre Kral Sejong Enstitüsünün Şube Sayıları

Ülke	Şube Sayısı	Ülke	Şube Sayısı	Ülke	Şube Sayısı
Vietnam	23	Hırvatistan	2	Kenya	1
Çin Cumhuriyeti	Halk 21	İran	2	Kolombiya	1
Japonya	16	Laos	2	Kuveyt	1
Amerika Devletleri	Birleşik 14	Litvanya	2	Letonya	1
Endonezya	11	Meksika	2	Lüksemburg	1
Rusya	11	Polonya	2	Madagaskar	1
Hindistan	7	Tacikistan	2	Malavi	1
Özbekistan	7	Arjantin	1	Mısır	1
Filipinler	6	Avusturya	1	Myanmar	1
Brezilya	5	Bahreyn	1	Nijerya	1
Kamboçya	5	Bolivya	1	Pakistan	1
Kırgızistan	5	Botsvana	1	Paraguay	1
Tayland	5	Bulgaristan	1	Peru	1
Birleşik Emirlikleri	Arap 4	Çek Cumhuriyeti	1	Portekiz	1
Fransa	4	Danimarka	1	Romanya	1
İngiltere	4	Ekvador	1	Sırbistan	1
Moğolistan	4	El Salvador	1	Slovakya	1
Türkiye	4	Estonya	1	Slovenya	1
Almanya	3	Esvatini	1	Suudi Arabistan	1
Avustralya	3	Fildişi Sahili	1	Şili	1
İspanya	3	Filistin	1	Tanzanya	1
Kanada	3	Finlandiya	1	Tunus	1
Kazakistan	3	Güney Afrika	1	Türkmenistan	1
Macaristan	3	Güney Kore	1	Uganda	1
Malezya	3	Haiti	1	Ukrayna	1
Azerbaycan	2	İsveç	1	Uruguay	1

Bangladeş	2	İtalya	1	Ürdün	1
Belçika	2	İzlanda	1	Yeni Zelanda	1
Fas	2	TOPLAM			48

Kral Sejong Enstitüleri dışında yabancı dil olarak Korece öğretimine olan ilgiyi gösterecek bir diğer parametre de TOPIK sınavıdır. TOPIK ya da Türkçe adıyla “Korece Yeterlilik Sınavı” TOPIK sınavı Kore Cumhuriyeti’nin Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmakta ve yönetilmektedir. Adı anılan sınav Kore Cumhuriyeti’nde yılda altı defa kâğıt tabanlı, üç defa internet tabanlı ve üç defa konuşma sınavı olmak üzere toplam on iki defa gerçekleştirilmektedir.

Türkiye’de ise senede iki defa kâğıt tabanlı olarak gerçekleştirilmektedir. Sınavlar Ankara ve İstanbul olmak üzere iki farklı şehirde yapılmaktadır. TOPIK sınavı Türkiye’de 2008 yılından itibaren düzenli olarak gerçekleştirilmektedir. Kore Eğitim Bakanlığı (2022:7)’ye göre 2022 yılı itibarıyla 81 farklı ülkede düzenlenmekte olan TOPIK, yabancı dil olarak Korecenin yeterliliğini ölçmekte olup sonuç belgesi uluslararası olarak tanınan tek Korece sınavıdır. TOPIK sınavının sonucu ilan tarihinden itibaren iki yıl süre ile geçerlidir. TOPIK sınavına ait yeterlik ve kazanım tablosu bulunmaktadır.

TOPIK sınavının uluslararası düzeyde kullanım amaçları aşağıda sıralanmıştır.⁸

1. Yabancı dil olarak Korece konuşucuları ve Kore kökenli farklı ülke vatandaşlarının Kore’deki üniversitelere kabul ve mezuniyet süreçlerinde kullanılmaktadır.
2. Kore’nin özel şirketleri ve kamu kurumlarındaki istihdam sürecinde talep edilmektedir.
3. Kore’deki ikamet veya çalışma vizesi işlemlerinde talep edilmektedir.
4. Kore dışında yer alan üniversitelerin Korece ile ilgili derslerin intibakında veya mezuniyet kriterlerinde yer alır.

Kore Eğitim Bakanlığı (2022:5)’e göre TOPIK sınavı üç farklı türde gerçekleştirilmektedir. Bunlar kâğıt tabanlı TOPIK, internet tabanlı TOPIK ve TOPIK-Speaking sınavı olarak ayrılmıştır. Kâğıt tabanlı TOPIK ve internet tabanlı TOPIK birbirine tamamen eşit sayılmaktadır. İnternet tabanlı olan TOPIK-İBT’nin çeşitli ülkelerde yaygınlaştırma faaliyetleri devam etmektedir.

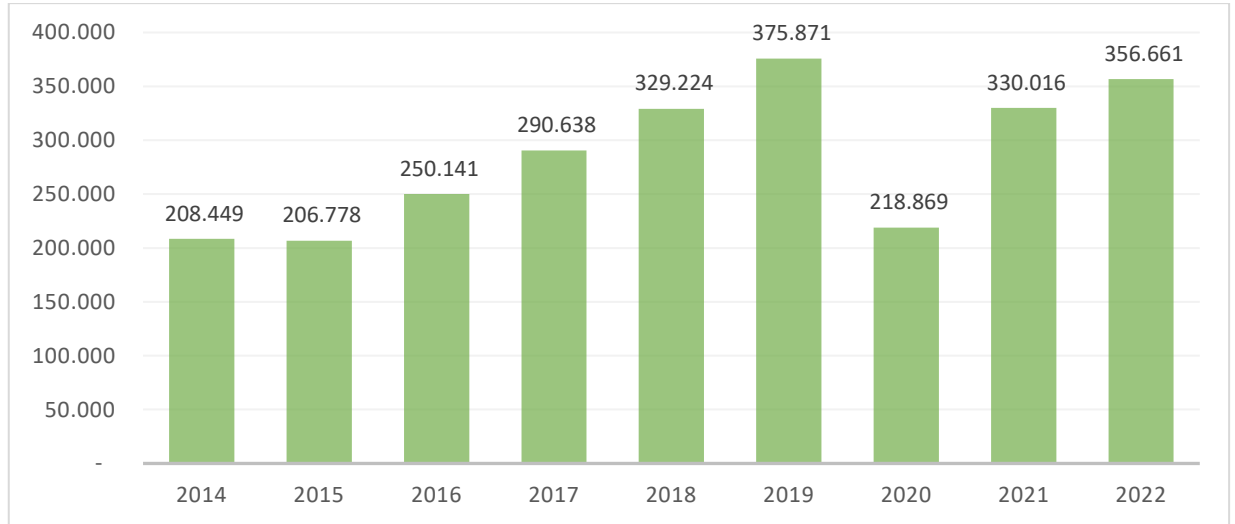
⁸ www.topik.go.kr’den alıntılanmıştır.

Aşağıdaki tabloda yıllara göre TOPIK'in sınav türlerine göre başvuran adaylara dair bilgi sunulmaktadır.

Tablo 3: TOPIK Sınavı Başvuru Sayısı⁹

Sınav Türü	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	79.80	88.38	101.6	47.01	82.19	88.06
TOPIK I	2	4	17	6	4	7
	27,5	26,8	27,0	21,5	24,9	24,7
	%	%	%	%	%	%
	210.8	240.8	274.2	171.8	247.8	268.5
TOPIK II	36	40	54	53	22	94
	72,5	73,2	73,0	78,5	75,1	75,3
	%	%	%	%	%	%
Toplam	290.6	329.2	375.8	218.8	330.0	356.6
	38	24	71	69	16	61

Aşağıdaki tabloda yıllara göre TOPIK sınavına başvuran adaylara dair bilgi sunulmaktadır. Tablo incelendiğinde Covid-19 dönemindeki düşüş dışında daimî bir yükselme durumu göze çarpmaktadır.

Şekil 5: TOPIK Yıllık Toplam Başvuru Sayısı¹⁰

Yabancı dil olarak Korece öğretimine yönelik mevcut durumun önemli bir parametresi de öğreticilik olarak değerlendirilebilir. Kim, Yeon-Ju ve Kim, Myoung-Soon (2022:390)'a göre Kore'de resmi olarak Korece öğretmenliği yapabilmek için "Korece öğretici yetiştirme programı" olan bir üniversitede lisans veya yüksek lisans

⁹ Kore Eğitim Bakanlığı (2022:7)'den alıntılanmıştır.

¹⁰ Kore Eğitim Bakanlığı (2022:7)'den alıntılanmıştır.

programını tamamlamak ya da sertifika programlarından kredili sistemde yeterli krediyi sağlamak veya yabancı dil olarak Korece öğretmen yetiştirme programını tamamlamak gerekmektedir. Aşağıdaki tabloda Nisan 2022 itibariyle Korece öğretmenlik programı sunan kurum sayısı verilmiştir.

Tablo 4: Korece Öğretmenlik Programı Sunan Kurum Sayısı¹¹

Kategori	Derece	Kurum Sayısı	Toplam	
Diploma Programları	Lisans Programı	49	184	
	Lisansüstü Program	117		
	Uzaktan Eğitim Lisans Programı	13		%30
	Uzaktan Eğitim Lisansüstü Program	5		
Sertifika Programları	Üniversiteye Bağlı Kurumlar	291	423	
	Üniversite Dışı Programlar	132	%70	
TOPLAM		607		

Yabancı dil olarak Korece öğretimindeki büyüme ve gelişme sadece kurumların sayısının artması ya da öğrenci sayısının artması değil ayrıca bu konuya dair araştırmalarda da büyük bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Kim Jung Sup (2022:828)'e göre yabancı dil olarak Korece öğretimindeki artış 90'lı yıllarda ivme kazanmaya başlamıştır.

Aralık 2023 itibariyle yabancı dil olarak Korece öğretimi alanındaki çalışmalarla ilgili RISS¹²'te yapılan araştırmada “한국어교육” anahtar sözcüğü kullanılmış olup toplamda makale ve bildirilerden oluşan yayın sayısı 23.604 olarak çıkmıştır. Bu anahtar sözcük ile ilişkili lisansüstü tez sayısı 17.841'dir. Yabancı dil olarak Korece alanıyla ilişkili akademik dergi sayısı 47 olup toplamda da 8.131 adet kitap alanla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

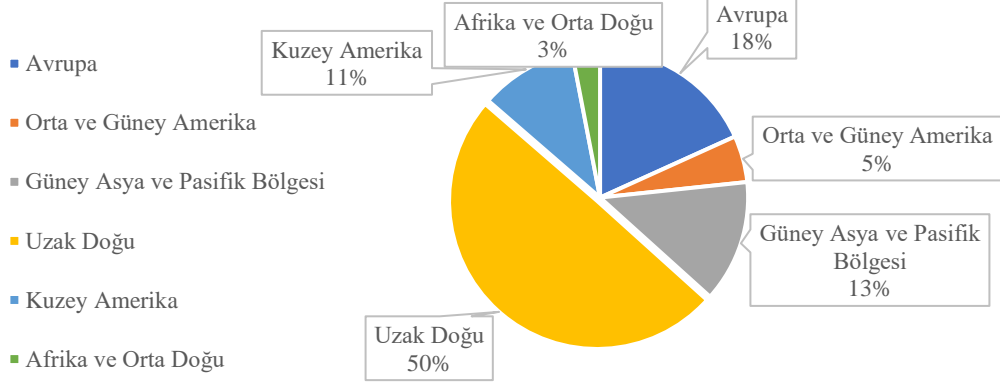
Yabancı dil olarak Korece öğretimi alanının mevcut potansiyelini gösterecek bir diğer alan ise Kore dışında yer alan ve Korece öğreten yükseköğretim kurumlarıdır. Aşağıda yer alan şekilde Kore Vakfı (Korea Foundation) tarafından sağlanan istatistik

¹¹ Kim, Yeon-Ju ve Kim, Myoung-Soon. (2022:390)'dan alıntılanmıştır.

¹² www.riss.kr adresinden erişilebilir olup Kore Eğitim Bakanlığı'na bağlı “The Korea Education and Research Information Service” tarafından hizmet sağlanmaktadır. RISS'te Kore'deki ve anlaşmalı veritabanlarına bağlı olmak koşulu ile yurt dışındaki lisansüstü tezler, “Korea Citation Index” başta olmak üzere çeşitli indekslerde yer alan makaleler, konferanslarda sunulan bildiriler ve araştırma kurumlarına ait raporlara erişim sağlanmaktadır. Ayrıca bilimsel kitaplara ait künye bilgilerine de yer verilmektedir.

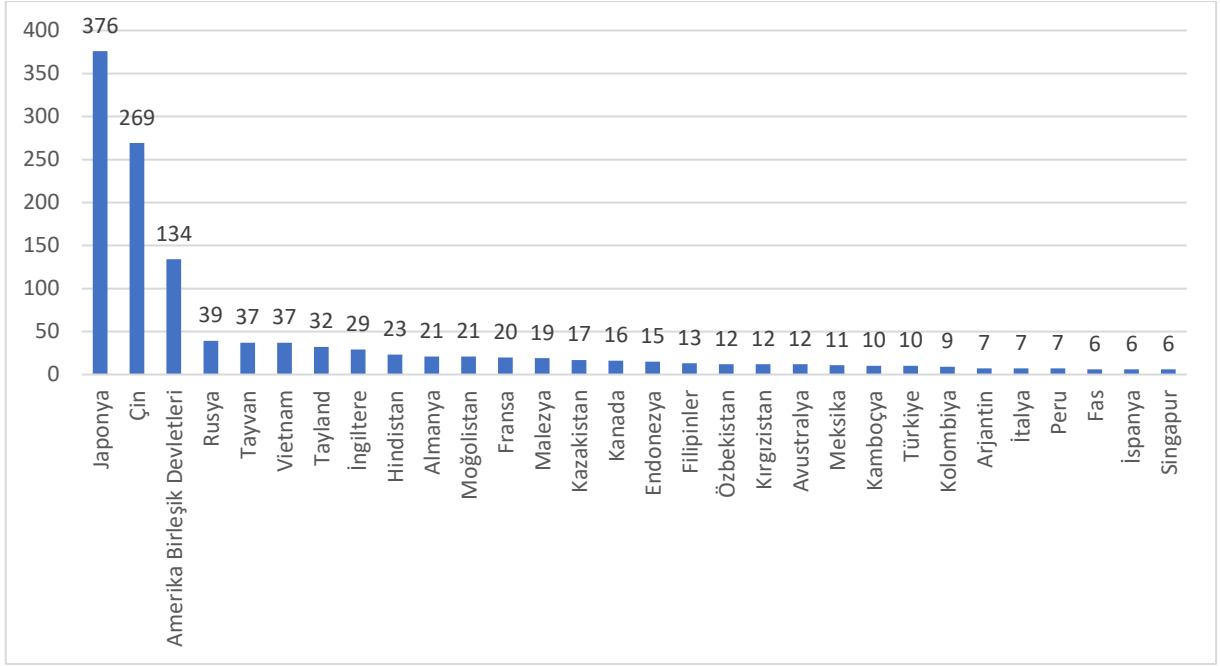
verilerle Kore dışındaki bölgelerde yer alan Korece öğreten yükseköğretim kurumlarının sayısı bölgelerine göre sunulmuştur. Buradaki verilere göre Uzak Doğu bölgesi açık ara birinciliği üstlenmiştir. Sayısal verilere bakıldığında Kral Sejong Enstitüleri ile benzer bir dağılımda oldukları da görülmektedir.

Şekil 6: Yükseköğretim Kurumlarındaki Korece Öğretiminin Bölgelere Göre Dağılımı¹³

Yukarıdaki şekilde bölgelere yükseköğretim kurumlarındaki yabancı dil olarak Korece öğretimindeki dağılımı verilmişti. Yine Kore Vakfı tarafından sağlanan veriler incelendiğinde Kore dışındaki ülkelerde yabancı dil olarak Korece öğretiminin gerçekleştirilen yükseköğretim kurum sayısına göre ülke bazlı sıralama aşağıdaki şekilde sunulmaktadır. Bu tabloda Kore Dili programlarının yanı sıra seçmeli derslerin de tamamı dahil edilmiştir.

¹³ Aralık 2023'te <https://www.kf.or.kr/koreanstudies/koreaStudiesMap.do> adresinden erişilmiştir.

Şekil 7: Ülkelere Göre Korece Ders Verilen Yükseköğretim Kurumlarının Sayısı

Yukarıdaki şekil incelendiğinde yükseköğretim kurum sayılarına göre yabancı dil olarak Korece dersi en çok 376 kurum ile Japonya’da ardından 269 kurum ile Çin Halk Cumhuriyeti ve 134 kurum ile Amerika Birleşik Devletleri takip etmektedir. Bu şekilde Türkiye kendisine 23. sırada yer bulmuştur.

Yabancı dil olarak Korece öğretimindeki hareketlilikteki bir diğer parametre de Kore’de eğitim almak isteyenlerden meydana gelmektedir. Kore Eğitim Bakanlığı (2023:5)’e göre 1967 – 2023 yılları arasında 15.210 kişi Kore Hükümet Bursu olarak da bilinen Global Korea Scholarship (GKS) bursiyeri olarak davet edilmiştir. Davet edilen bursiyerlere bir senelik dil eğitim desteği, bursiyerin çalışmayı arzu ettiği bölümde kullanılan eğitim dilinden bağımsız olarak, sağlanmaktadır. Bu sayede Korecenin akademik dil olarak da varlığı Kore Hükümeti tarafından desteklenmiştir. GKS’in 56 yıllık tarihinde en çok Endonezya vatandaşlarına burs verildiği görülmektedir. Verilen istatistikte en çok burs sağlanmış olan 20 ülkeye dair bilgi detaylı olarak sunulmuş olup Türkiye’den kaç kişiye burs verildiği belirtilmemiştir.

Tablo 5: Ülke Bazlı GKS Bursiyer Sayıları ve Oranları

Endonezya	Vietnam	Moğolistan	Rusya	Çin	Myanmar	Hindistan	Özbekistan	Tayland	Kazakistan	Japonya
7	6	6	5	5	4	4	4	4	4	4
32	91	37	17	17	75	39	33	26	18	08
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
4,80	4,50	4,20	3,40	3,40	3,10	2,90	2,80	2,80	2,70	2,70
Malezya	Filipinler	Kamboçya	Kırgızistan	Amerika Birleşik	Bangladeş	Pakistan	Meksika	Etiyopya	Diğer ülkeler (138 ülke)	Toplam
3	3	3	3	3	2	2	2	2	6	1
88	84	47	15	02	67	34	24	22	.834	5.210
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
2,60	2,50	2,30	2,10	2,00	1,80	1,50	1,50	1,50	44,9	100

Yukarıda yer verilen hususlara ek olarak Lee Jung Hee (2020:255) tarafından günümüzde yabancı dil olarak Korece öğretiminde kullanılmakta olan materyallere dair geliştiren kurumlar üzerinden düzenlenmiş tablo aşağıda sunulmuştur. Bu tabloda üniversiteler materyal geliştiren kurum olarak açık ara öne çıkmaktadır. Ayrıca şahıs düzeyinde materyal geliştirenlerin de sayısının azımsanamayacak seviyeye ulaştığı görülmektedir.

Tablo 6: Korece Öğretim Materyallerinin Sayıları

Geliştiren Kurum	Materyal Sayısı	Geliştiren Kurum	Materyal Sayısı
Üniversite	424	Dershane	17
Şahıs	212	Toplum Kuruluşları	16
Resmi Kurum	136	Diğer	4
Şirket	20		

Yabancı dil olarak Korece öğretiminde öğrencilere birçok konuda ihtiyaç duydukları öğretim programı ve materyali sunabilen bir yapıya ulaştığı rahatlıkla söylenebilir. Bu durumun altyapısı incelendiğinde Kore Dil Kurumu (국립국어원) tarafından desteklenen “Korece Uluslararası Standart Öğretim Programı (국제 통용

한국어 표준 교육과정” ile ilgili araştırmadan söz edilebilir. Park Jung-a (2018:15)’e göre bu çalışma 4 aşamadan oluşan ve 2010-2017 yılları arası sürdürölen bir çalışmadır. Bu alışma ile öğretim programlarındaki standartlaşma sorunu en aza indirgenmiştir. Ayrıca son dönemde Kore Eğitim Bakanlığı tarafından Kang Nam-wook (2022:878)’e göre 2021 yılında “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (CEFR)” tabanlı “Yurtdışındaki İlk ve Ortaöğretim Kurumları İçin Korece Öğretim Programı (해외 현지 초.중등학교 한국어 교육과정)” duyurulmuştur. Öğretim programlarına ilişkin sunulan bu tarz ereve programlar ile yabancı dil olarak Korece öğretimine ilişkin daha yeni materyaller vb. ıktılara olumlu etki etmesi gözlemlenmekte ve beklenmektedir.

Sonuç

Bu alışma kapsamında yabancı dil olarak Korece öğretiminin tarihçesi ile birlikte büyüme süreci ve mevcut durumu incelenmiştir. Yabancı dil olarak Korece öğretimi, Kore’nin mevcut ekonomik gücü ve popüler kültürünün yaygınlaşması ile tüm dünyada ilgi duyulan yabancı diller arasında yer bulmuştur.

Bu çalışmada, öncelikle yabancı dil olarak Korece öğretiminin geçmişine yönelik kaynaklar taranmıştır. Gerçekleştirilen kaynak taraması neticesinde yabancı dil olarak Korece öğretiminin 18. yüzyılda ilk eserini verdiği tespit edilmiştir. Yabancı dil olarak Korece öğretiminde, geçmişten günümüze kadar gerçekleşen gelişmeler dönemlere ayrılarak sunulmuştur. Yapılan incelemeler ışığında, özellikle 1959 yılında Yonsei Üniversitesi bünyesinde kurulan Kore Dil Okulu ile başlayan dönem günümüzdeki yabancı dil olarak Korece öğretiminin temelini atmıştır.

Kore’nin ekonomik ve kültürel atılımlarla elde ettiği yumuşak güç sayesinde Koreceye yönelik büyük bir ilgi oluşmuştur. Koreceye yönelik bu ilgi sayesinde yabancı dil olarak Korece öğretimi hem araştırma boyutunda hem de öğretim boyutunda büyük bir gelişme göstermiştir. Bu bağlamda üçüncü bölümünde yabancı dil olarak Korece öğretiminin mevcut gelişimine değinilmiştir. TOPIK sınavına dair temel bilgilerin yanı sıra Kral Sejong Enstitüsü’ne olan ilgi veya Kore Hükümet Bursu’na dair verilerle bu ilgi sayısal olarak ifade edilmiştir. Bu alışma, yabancı dil olarak Korece öğretimi alanında çalışma gösteren araştırmacılar ile yabancı dil öğretimi alanında çalışan araştırmacılara kaynak olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Cho, Hang Rok. (2008). "Changes of the Korean Language Education Environment and the Tasks for Development" (*한국어교육 환경의 변화와 발전을 위한 과제*). *한국어교육*, Cilt: 19(1), 253-277. <https://doi.org/10.18209/iakle.2008.19.1.253>
Erişim Tarihi: 15.11.2023.

Kang, Nam-wook. (2022). "Dynamic Changes in the Direction of KFL and KSL Teaching Material Development" (*한국어 교재 개발의 역동적 동인과 새로운 전환의 방향*). *한글*, Cilt: 83(3), 859-897. <https://doi.org/https://doi.org/10.22557/HG.2022.9.83.3.859> *Erişim Tarihi: 05.07.2023.*

Kang, Seung Hae. (2020). "Changes of Korean Language Learners in 60 Years of Korean Language Education" (*한국어교육 60년을 통해 본 한국어 학습자의 변천*). *외국어로서의 한국어교육*, Cilt: 56, 1-26. <https://doi.org/DOI>
<http://dx.doi.org/10.21716/TKFL.56.1> *Erişim Tarihi: 05.07.2023.*

Kim, Jung Sup. (2022). "Trends and Suggestions for Using Statistical Techniques in Quantitative Research on Korean Education" (*국내 한국어교육 양적 연구 통계 기법 사용의 동향과 제안점*). *한글*, Cilt: 83(3), 827-857. <https://doi.org/https://doi.org/10.22557/HG.2022.9.83.3.827> *Erişim Tarihi: 31.07.2023.*

Kim, Yeon-Ju ve Kim, Myoung-Soon. (2022). "Subjects Review and Comparison of Korea or Korean Studies in Internal and External Universities" (*국내외 대학의 한국(어) 관련 학과의 과목 편성 비교*). *새국어교육*, (133), 385-410. *Erişim Tarihi: 05.07.2023.*

King Sejong Institute Foundation. (2022). King Sejong Institute Foundation Annual Report 2022.

King Sejong Institute Foundation. (2023). 2023 King Sejong Institute Learner Casebook.

Kore Eğitim Bakanlığı. (2022). TOPIK 2023'ten İtibaren İnternet Tabanlı Test (IBT) ile Paralel Olarak Uygulanması - 2023 TOPIK Uygulama Planı Duyurusu (*한국어능력시험, 2023년부터 인터넷 기반 시험(IBT) 병행 시행 - 2023년 한국어능력시험(TOPIK) 시행계획 발표* -).

Kore Eğitim Bakanlığı. (2023). Dünyanın Dört Bir Yanından Gelen Üst Düzey Yetenekler Kore Akımının Küreselleşmesine Öncülük Ediyor (*각국의 우수 인재들, 한류 세계화 이끈다*). 01.12.2023.

Lee, Jung Hee. (2020). "Current Status and Tasks for the Development of Korean Language Education Contents" (*한국어교육 콘텐츠 개발의 현황과 과제*). *한국어교육*, Cilt: 31(3), 249-272. <https://doi.org/10.18209/iakle.2020.31.3.249> Erişim Tarihi: 14.11.2023.

Paik, Pong Ja. (2001). "Materyaller ve Öğretim Yöntemleri Üzerinden Korece Öğretiminin Tarihi ile Sorunları" (*교재와 교수법을 통해 본 한국어 교육의 역사와 과제*). *외국어로서의 한국어교육*, Cilt: 2526, 11-31. Erişim Tarihi: 01.08.2023.

Park, Jung-a. (2018). "Korece Uluslararası Standart Öğretim Programı" (*국제 통용 한국어 표준 교육과정 성과*). *국제 통용 한국어 표준 교육과정 보고회*, Seul.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.kf.or.kr

www.riss.kr

www.topik.go.kr

ANA HATLARIYLA 20. YÜZYIL SURIYE ROMANININ GELİŞİM SÜRECİ

Derya ADALAR SUBAŞI*

Öz

Suriye Arap romanı ortaya çıktığı tarihsel süreçte birçok dönem ve aşamalardan geçmiş, Romantizm, Realizm ve Egzistansiyalizm (varoluşçuluk) ve gibi sanatsal akımların etkisinde kalmıştır. Başta Mısır ve Irak olmak üzere diğer Arap ülkelerine göre yaklaşık çeyrek asırlık bir gecikmeyle ortaya çıkan Suriye romanının gelişiminde Halepli yazarların büyük katkısı bulunmaktadır. Halep şehri Abbasiler Döneminde, Seyfu'd-Devele zamanında, Mutenebbî ve Ebû Firâs el-Hamdânî gibi büyük klasik şairlerin şiir faaliyetlerini sürdürdükleri önemli bir nokta olmasının yanı sıra tarihî İpek yolunun da son şehridir. Bütün bunlar düşünüldüğünde Suriye romanının bu bölgeden başlayarak gelişim göstermesi şaşırtıcı karşılanmamalıdır. Bu çalışmada ilk ortaya çıkış sürecinden 1970'li yıllara kadar Suriye Arap romanının öncü isimleri, romanları ve etkilendikleri akımlar hakkında bilgi verilecek, diğer Arap ülkelerindeki gelişmeler bağlamında genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Suriye
Roman
Romantizm
Sembolizm
Varoluşçuluk

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
25.12.2023
Kabul Tarihi:
30.12.2023
E-Yayın Tarihi:
31.12.2023

THE DEVELOPMENT PROCESS OF THE 20'TH CENTURY SYRIAN NOVEL IN OUTLINE

Abstract

The Syrian Arabic Novel has gone through many periods and stages in the historical process of its emergence, and also has included the influences of artistic movements such as Romanticism, Realism ve Existentialism. Writers from Aleppo have made a grand contribution to the development of the Syrian Novel which emerged with a delay of nearly a quarter of a century compared to other Arab countries especially Egypt and Iraq. In addition to being an

Keywords

Syria
Novel
Romanticism
Realism
Existentialism

Article Info

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, E-mail: adalar@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3308-1295.

ADALAR SUBAŞI, D. (2023). Ana Hatlarıyla 20. Yüzyıl Suriye Romanının Gelişim Süreci. Doğu Dilleri Dergisi, 8 (2), 115-135. DOI: 10.61134/audodilder.1409964.

important point where great classical poets such as al-Mutanabbi and Abu Firas al-Hamdani who continued their poetry activities during the Abbasid Seyfu'd-Devele Period the city of Aleppo was also the last city of historical Silk Road. Considering all this, it will not be surprising that the Syrian novel has developed from this region. In this study, information will be given about the leading names of Syrian Arab novel writers, their novels and the movements they were influenced by, from its first emergence to the 1970's, and evaluations will be made in the context of developments in other Arab countries.

Received: 25.12.2023

Accepted: 30.12.2023

E-Published:31.12.2023

GİRİŞ

Tarihin eski dönemlerinde Hitit, Roma, Pers ve Mısır uygarlıklarına ev sahipliği yapan Suriye toprakları 7. yüzyılda Müslüman Arapların hakimiyetine girmiştir (Kocakuşak, 1999:38). Hz. Ömer döneminde M. 634, 635 ve 636 yıllarında fethedilmiş, Emeviler, Abbasiler, Mısır hükümdarları, Selçuklular ve Eyyubilerin yönetiminde kalmış, 1250-1303 yılları arasında Moğol saldırılarına uğramıştır. Moğolların ardından Memluklerin yönetimine geçen Suriye toprakları, 1517'de Yavuz Sultan Selim tarafından fethedilerek Osmanlı devletine katılmıştır. 1831'de, Osmanlılara başkaldırarak Mısır'da ayrı bir yönetim kurmuş olan Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın eline geçmiş, 1840'ta gerçekleşen halk ayaklanmasının ardından yeniden Osmanlı devletine bağlanmıştır. 1920'de Fransızlar tarafından işgal edilen ve Fransa'nın mandası olan bölge toprakları, Suriye adı ile anılmaya başlanmıştır (Özey, 1997: 153). Manda yönetimi devrinde Fransa ilk iş olarak Trablusşam, Beyrut ve Sayda gibi önemli şehirleri Lübnan'a dahil ederek Osmanlı Dönemindeki mutasarrıflık sınırlarını Suriye aleyhine genişletmiştir (Buzpınar, 2009: 553). Fransızların 1943'te Suriye'den çekilmesinin ardından 1 Ocak 1944'te bağımsızlığını kazanmıştır. Suriye'nin bağımsızlık sonrası ilk Cumhurbaşkanı Türk asıllı Şukri el-Kuvvetli olmuş, ancak 1949 darbesiyle yönetimine son verilmiştir. Bağımsızlık sonrası bir darbeler ülkesi olan Suriye'de 1949, 1954, 1961, 1962, 1963, 1966 ve 1970 yıllarında birbirinden farklı darbeler gerçekleştirilmiştir. 1949 darbesinden sonra Husni Zaim devlet başkanlığını almış, sonra sırasıyla Sâmî Hinnâvî, Edîb Çiçekli, Hâşim Bey el-Attâsi ve yeniden Şukri el-Kuvvetli cumhurbaşkanlığı yapmıştır. 1955-58 yılları arasında Suriye ile Mısır birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurmuş, bu dönemde Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin devlet başkanı o zamanki Mısır Cumhurbaşkanı Cemâl Abdunnâsir olmuştur. Suriye-Mısır birliğinin bozulmasından sonra Suriye Cumhurbaşkanı Nazım el-Kudsî olmuş, 1963'te General Hafız el-Emin'in öncülüğünde gerçekleştirilen darbe Baas Partisi'nin iktidarı ele almasını sağlamıştır. 1967 Arap-İsrail savaşında Suriye'nin Hava Kuvvetleri Komutanı ve Savunma Bakanı olan Nusayri asıllı Hâfız el-Esed 1968'de bir darbe girişiminde bulunmuş ama başarılı olamamış, 23 Kasım

1970'te gerçekleştirdiği ikinci darbeye yönetimi ele almıştır. Bu darbeden sonra Baas Partisi içindeki Nusayriler diğerlerini tasfiye etmeye başlamıştır. Sovyetler Birliği ile sıkı bir dostluk ilişkisi içinde olan Esed, dağılmasına kadar Sovyetler'den sürekli destek görmüştür.¹ Böylece Sovyetler Birliğinin Orta Doğu'daki imtiyazını sağlayan ülke olarak kabul edilmiştir (Kocakuşak, 1999:38). Çalışmada incelenecek edebî süreç içinde bulunan tarihî arka plan bu şekildedir.

1. SURİYE'DE ROMANIN ORTAYA ÇIKIŞI

Her yazarın kendisine has bir felsefesi olduğu düşünülse de yazarlar toplumlarını temsil eden şahsiyetler olmalıdırlar. Böylece toplumla edebiyat bir bütün hâline gelecek hem yazar hem toplum açısından faydalı bir edebî süreç doğacaktır. Suriye toprakları roman türünün ortaya çıkışı ve gelişimi açısından Mısır ve Lübnan kadar şanslı olmamış gerek siyasi gerekse edebî ortam roman türü için gerekli şartları sağlamamıştır. (Kâmil, 2018). Suriye'de romanın gelişiminde Halepli yazarların büyük katkısı bulunmaktadır. Halep şehri İpek yolunun son şehri, Suriye'nin ekonomi başkenti, klasik şairlerden Mutenebbî ve Ebû Firâs el-Hamdânî'nin, Seyfu'd-Devle döneminde şiir faaliyetlerini sürdürmüş oldukları önemli bir noktadır (Mu'as'as, 2017). Suriye Arap romanı 20. yüzyılda geçirdiği tarihsel süreç içinde birçok dönem ve aşamalardan geçmiş, Batı edebiyatlarında hâkim olan Romantizm, Belgesel Gerçeklik, Eleştirel Gerçeklik, Varoluşçuluk ve Gerçekçilik gibi sanatsal akımların etkileri roman türüne yansımıştır. Bu tür ilk meyvelerini romantizm akımından etkilenen yazarların ürünleriyle vermiştir.

1.1. Romantizm Dönemi

Duyguların, insanın içinde büyüttüğü hayallerin edebî üründe hayat buluşunun bir örneği olan Romantizm, 18. yüzyılda özellikle Almanya'da etkili olmuş, duyguları ön plana çıkaran, coşumculuk olarak da bilinen edebiyat/sanat akımıdır. Önceleri duygu tonu ağır basan bir akım olarak nitelenen romantizm daha sonraki yıllarda, hüznün, melankoli, milliyetçilik, tarih duygusu vb. konularda gelişir. Romantizmde bir ressam yaptığı manzara resimlerinde hüznünü ya da düşlerini dile getirir. Bir şair/yazar ise metnine doğrudan gözlemini değil, duygu ve düşlerine göre şekillenen görünüşleri yansıtmaktadır (Kefeli, 2009:43).

Modern Suriye romanının ilk ürünlerinin çeyrek yüzyıllık bir kısmının bu akımdan etkilenmiş olduğu açıktır. Romantik Mısır Edebiyatı ürünlerini okuyarak yetişen Suriyeli yazarlar şüphesiz okudukları eserlerin etkisinde kalmışlardır. Suriye Edebiyatının Avrupa ve Mısır etkisinde gelişmeye başladığı ve önce yaşanan tecrübelerin olumlu etkisinin edebî ürünler üzerinde uygulandığı düşünüldüğünde

Suriye'deki roman yazarları tarafından ilk etapta Mısır romanının örnek alınmış olması pek de şaşırtıcı bir durum değildir (el-Kiyâlî: 13). Mısır romanları sanat, konu ve içerik olarak takip edilmiş, Mısırlı yazarlar kendi yerel yazarları olarak görülmüş ve bu yüzden Suriye Arap bölgesinde en geniş şekilde onlar okunmuştur. Özellikle ilk dönem Suriye romanının ortaya çıkışında Mısır Arap romanının etkilendiği başlıca akımların etkisi bulunmaktadır.

Arap ülkelerinde ilk edebî romanın ortaya çıkış süreci incelendiğinde Mısır'da, 1914 yılında Muhammed Huseyn Heykel tarafından yayımlanan *Zeyneb*'in, gerek zaman ve mekân ve gerekse hikâye kişileri gibi roman türünün temel öğelerini gereğince kullanan, makul bir çatıda oluşturulan, sağlam bir sebep-sonuç ilişkisine sahip tarihî olmayan ilk edebî Arap romanı olarak kabul edildiği görülmektedir (Er, 2021: 89). Irak'ta ise Mısır'dan 14 yıl sonra 1928'de Mahmûd es-Seyyid tarafından kaleme alınan *Celâl Hâlid* ilk edebî roman olarak belirtilir (Mu'as'as: 2017). 1860'ta Dürzilerle Hristiyanlar arasında çıkan iç savaş sonucu pek çok Hristiyan aydın ve yazar Lübnan'ı terk ederek kimi Mısır'a kimi de Avrupa ve Amerika'ya göç etmişti. Bu olaydan sonra Batı'daki edebî ve kültürel faaliyetleri Arap dünyasına uyarlamada Mısır'ın ve hatta Suriye'nin gerisinde kalan Lübnan'da, Mısır'la mukayese edildiğinde romanın hayli geç ortaya çıktığı görülmektedir (Er, 1992: 125-126).

Araştırmacılar ve eleştirmenler Şekîb el-Câbirî'nin 1937'de çıkan *Nehm* (Heves) adlı romanının Suriye'de Arap romanının yarı mükemmel sanatsal bir başlangıcı olduğu görüşünde birleşmiştir (en-Nessâc, 1980: 109). İlk niteliği taşıyan bu romanların hepsinin ortak özelliği romantizm akımından etkilenmiş olmaları ve romantik aşk temalarını işlemeleridir. Suriye'de ilk edebî romanla ilgili ayrıntılara geçmeden önce edebî romana geçiş aşamasında ortaya çıkan yazarlar ve bazı eserlerine değinilecektir.

Mısır'da nasıl *Zeyneb*'ten önce romanın öncü örnekleri olarak kabul edilen bazı yazınsal çalışmalar yapıldıysa, adı geçen *Nehm* romanı öncesinde de bu türe hazırlık mahiyetinde bazı çalışmalar yapılmıştır. 1875-1918 yılları arasındaki dönemde Suriye'de Fransis Marrâş, Nu'mân el-Kasâtâlî, Rızkullâh Hassûn, Antun es-Sakkâl ve oğlu Mihail es-Sakkâl, Mihail Dellâl, İlyâs el-Kudsî, Suleyman es-Sûle, Antun Kandulift, Cormanus Mu'akkad, Şukri el-Aselî, 'Abdulhamîd ez-Zehrâvî, Abdulmesîh Antakî gibi isimler edebî faaliyetlerde bulunmuşlar, bunlardan birçoğu kişi ve olay üzerine kurulu denemelerini 1001 gece masallarından esinlenerek, sabit bir üslupta, plan ve kişi tahlili yapmaksızın romana uygulamışlardır (en-Nessâc, 1980: 112).

Bu arada eğitimini sürdürmek için gittiği yerlerde yeni düşüncelerle tanışan aydın burjuvazinin bir örneği olan Fransis Marrâş (1839-1874), 1867 yılında Paris'e yaptığı yolculuğunu kaleme almış, yazılarında Arap milliyetçiliği fikrini

savunmuştur. Fransızca ve İtalyancayı çok iyi bilen Marrâş'ın yazınsal ürünlerinde Rifa' er-Râfî' et-Tahtâvî'yi hatırlatacak derecede Fransız Devrimi etkileri görülmektedir.² Şâkir Mustafâ (1921-1997) Fransîs Marrâş (1835-1874) tarafından 1872 yılında yayımlanan *Durru's-Sadef fi Garâibi's-Sudef* (Tuhaf Tesadüflerdeki Sedef İncisi) adlı çalışmanın ilk hikâye olduğu görüşündedir (Kula, 2011:19). Marrâş bu eserinde 1001 gece masallarından ve onun geleneksel üslubundan etkilenmiştir. Seciye ve eski anlatım şekillerine bağlı, konuyu şiir ve şarkılarla karışık bir şekilde anlattığı eserini 18 bölüme ayırmıştır. Eser, Emin ve Selim adlı iki genç kardeşi evlilik durumunda bir araya getiren tuhaf tesadüfler, sevgi ve kardeşlik duyguları, tıbbî bilgiler, müzik işaretleri, felsefi düşünceler, bazı toplumsal olguların eleştirisi (enfiye çekmek, muska vb.) yabancılara özentisi gibi konulara yer vermektedir. Anlatıcı yazarın öğüt veren bir öğretmen üslubu vardır. İlim, babalık, erkeklik, sabır, çaba gibi konulardan bahseder. Eser bir roman değildir, ancak Rifa' er-Râfî' et-Tahtâvî ve 'Alî Mübârek³'in erken dönem modern Mısır edebiyatında yazdığı eserlere benzemektedir. Aynı durum Şukri bin 'Alî el-'Aselî (1868-1916)'nin *Fecâ'iu'l Bâ'isîn* (Ümitsizlerin Felaketleri 1907) ve *Netâ'icu'l İhmâl* (İhmalin Sonuçları, 1913) adlı eserlerinde de vardır. Bunlar eski sınıf toplumdan modern burjuvazi toplumuna geçiş aşamasında öncü kabul edilecek niteliktedir (en-Nessâc, 1980: 113,114). Bu iki roman başlıklarının taşıdığı anlamı içermektedir. Yazar romanın girişinde *Fecâ'iu'l Bâ'isîn* adlı eserinin gerçekçi, ahlâkî ve milliyetçi bir roman olduğundan bahsetmektedir Bütünüyle ümitsizlerin hayatını resmeden eserin ana kahramanı Sa'd adının aksine mutsuzluklarla büyümüş ve ölene kadar mutsuz ve sefalet içinde kalmış bir karakterdir (Zureyl, 1973: 113).

Bu alanda Marrâş'ın çalışmasına benzer üç çalışmayla Nu'mân b. 'Abdullâh el-Kasâtîli 1854-1920) zikredilebilir. Bunlar, *el-Fetâtu'l-Emîne ve Ummuhâ* (Güvenilir Kız ve Annesi, 1880), *Murşid ve Fitne* (Yol gösteren ve Fitne) ve *Enîs* (Arkadaş) adlı çalışmalardır. Bu üç çalışma bazı açılardan birbirine benzer. Bu da genç kızların istemedikleri kişiyle evliliğe zorlanmaları, kavuşması imkânsız olan iki kişi arasındaki samimi aşk, genellikle genç kızın sevdiği kişiyle evlenmesine karşı olan sert anne, genç kızı isteyen kötü erkek ve nihâyetinde faziletin üstün gelmesi ve birbirini seven genç kızla erkeğin evlenmeleri anlatılır. Romanların tümünde ahlak yönü esastır, temelde öğretici ve sabit geleneksel üslup bulunmaktadır (en-Nessâc, 1980: 113).

² Tahtâvî 1826 yılında Fransa'ya gönderilen ilk burslu öğrenci heyetine imam olarak görevlendirilmişti. Bu süre içinde görevi yanı sıra Fransız edebiyatıyla da ilgilenen Tahtâvî bu edebiyattan derin bir şekilde etkilenmiştir. Hatta Fransızların vatanları ve özgürlükleri uğruna kendilerini nasıl feda ettiklerini görmüş bu yüzden modern Mısır tarihinde vatanın anlamından ve vatan sevgisinden söz eden ilk kişi olmuştur. Bilgi için bkz. Rahmi Er, (2021) Modern Mısır Romanı, s. 5-6.

³ Tahtâvî'nin eserinin adı Tahlîsu'l-İbrîz fi Telhîsi Bârîz, 'Alî Mübârek'in eserinin adı, 'Alemu'd-dîn'dir.

Romanın ortaya çıkmasına zemin hazırlayan bu çalışmalardan sonra Mısır'da olduğu gibi Suriye'de de tarihî romanlar dönemine girilmiştir. Maruf el-Arnaût, (1892-1948) tarihî roman alanında Suriye'de ortaya çıkan ilk isimdir. Yazma kariyerine önce çeşitli süreli yayınlar ve bazı sahne eserlerini ve hikâyelerini Arapçaya çevirerek başlayan Arnaût, daha sonra tarihî romanlarını yazmaya koyulmuş, yaklaşık 20-30 yıl önce Corci Zeydan'ın Mısır'da bulunduğu edebî konuma Suriye'de gelmeyi başarmıştır. Yayımladığı tarihî romanlar Corci Zeydan'ınkiler kadar çok olmasa da bu türü Akdeniz'in doğusundaki Hristiyan devletlerin okuyucularına ilk getiren o olmuştur (Landou, 2002: 61). Büyük İslam destanları yazmaya düşkün olan Arnaût, 1929'da 1000 sayfa olarak kaleme aldığı *Seyyidu Kureyş* (Kureyşin Efendisi) adlı eserinde Hz. Muhammed'in hayatını anlatmaktadır. Daha sonra 1936'da iki cilt halinde *Umer bin el-Hattâb*, 1941'de *Târık bin Ziyâd* ve 1942'de *Fâtımatu'l Betûl* (Bakire Fatma) adlı tarihî romanlarını yayımlamıştır. Maruf el-Arnaût aristokrat bir aileden gelmesi sebebiyle tarihî şahsiyetlerini de aristokratik aşına olduğu aristokratik çevrelerden seçmiş, romanlarında şövalyeler, prensesler, kahramanlar ve komutanlar yer almıştır. Okuyucu bu eserde adeta Gassânî sarayından Bizans'a, Kudüs kubbelerinden Mekke'deki Hatice Sarayına, Endülüs'teki Fal Klara sarayından Şam'daki Yezid sarayına bir yolculuğa çıkmaktadır. Kureyş'in büyükleri, Kinde prensesleri, Gassânî ve Rum krallarını tanımaktadır. 2400 sayfayı aşan tüm tarihî romanlarında Endelüs, Mağrib, Kudüs, Taberiye, Bizans, Şam, Sina ve Mekke'den 75 tarihî şahsiyeti incelemiştir (en-Nessâc, 1980:117-118). el-Arnaût'un karışık olayları ve kahramanların karakterlerini sürükleyici, aksatmadan kurgulama kabiliyeti diğer Suriyeli yazarlarda bulunmamaktadır. Corci Zeydan ve el-Arnaût gibi tarihî roman yazarları okuyucuların hayal gücünü harekete geçirmişler, Suriyelilerin Fransız mandasıyla savaşında bilinçlerini yükseltmek ve Batı medeniyetinin İslam dünyasından üstün olmadığı konusunda inandırıcı olmak için eski devirleri övmüşlerdir (Landou, 2002:62). Şüphesiz ki bu çalışmalar Suriye'de tarih bilincinin gelişmesine ve bağımsızlık düşüncesinin yerleşmesine büyük katkı sağlamıştır (Kula, 2011: 28).

1.2. Romantik Suriye Romanları

Edebî Suriye romanlarından önce gerek makâme türüne benzeyen veya onu canlandırmaya çalışan tarzdaki eserler gerekse tarihî romanlar modern romanın gelişim sürecinde son derece etkili olmuştur. Zamanla siyasal ve toplumsal ilişkilerde, edebî ve fikrî tabirlerde özel bir üsluba gereksinim duyulmasının ardından 1937 yılında Şekîb el-Câbirî'nin romantizm yüklü romanı *Nehm* yayınlanmıştır. Bazıları Muhammed Huseyn Heykel'in Zeyneb'i ve bu roman arasında bağ kurma yoluna

gitmişler⁴ bazıları da Nehm'in iki savaş arasındaki romantizm döneminde, başka bir romanın bulunmadığı bir zamanda ortaya çıktığını ve türünün iyi bir örneği niteliğinde olduğunu belirtmişlerdir. Roman yazarının iki yüz sayfayı aşan bir romanda Sindebad'ı canlandırmaya çalışan bir maceraperest olduğunu düşünenler de bulunmaktadır. Çünkü o dönemdeki edebî ortam ortaya yeni bir şeyler koyacak uzun bir roman yazmaya fırsat vermeyen, yayıncı sayısının az, okuyucu kitlesinin de teşvik edici olmadığı bir dönemdi. İşlek olmayan bazı kahvehaneler gibi hikâyeler de anlatıcılarıyla beraber inzivaya çekilmişti. Her ne kadar o dönemde batı edebiyatından çeviriler yapılmış olsa da bu, romanın gelişimi için yeterli bir mayalanma olmamıştı. Yine de bu roman, Suriye romanında romantizmin gerçek başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Şekîb el-Câbirî'nin romanlarında bu akım uzun süre etkili olmuş, bu durum 1960 yılında *Vedâ'en yâ Efâmiyâ* (Elveda Efâmyâ) adlı realist romanının yayımlanmasına kadar sürmüştür.

Suriye'de ilk edebî roman olarak kabul edilen Şekîb el-Câbirî'nin *Heves* adlı romanına baktığımızda romanın tamamıyla Batı etkisi altında yazıldığı görülür. Olaylar tamamen Batı atmosferinde geçmektedir. Konusu Alman şair Goethe'nin bir sözü üzerine kuruludur. Bu söz *el-Anûsetu'l-hâlîde teczibunâ ileyhâ* (Ölümsüz dişilik bizi kendine çeker)'dir. Bu söz romanın başında da zikredilir. Kahramanların isimleri Alman şahıs isimlerinden seçilmiştir. Aşkları da Batı ülkesinde geçer. Romanın kahraman Kozaruf Batı kültürüyle, edebiyatıyla ve sanatıyla eğitim görmüş aydın bir kişidir. Romanda onun çevresindeki çok sayıda kızla olan ilişkileri anlatılır. Romanın yazarı aristokratik kökenlidir. Kitabını Avrupa'dan dönüşünün ardından 18 günde yazmıştır. Romanında Batıyla ilgili konuları ve karakterleri işlemiştir.

Şekîb el-Câbirî romanlarında kendi ruhunu yansıtmasıyla ayrıcalık kazanmaktaydı. Özellikle de konu güzellik veya kadınla ilgiliyse Câbirî kadını öyle bir tasvir ederdi ki okuyucu onu adeta deneyimli bir uzman gibi görürdü. *Nehm* romanındaki İzabel ve Oliver ancak onun hayatından kişiler olmalıdır. Antoinette içinde aynı durum söz konusudur. Örneğin yazarın biyografisi incelendiğinde Kozaruf'un, Hileda ile olan ilişkisinin Avrupa'da kendi başından geçenlerle bir uyum teşkil ettiği görülmektedir. Komünist Devrimin sürgün ettiği Doğulu Rus Kozaruf, doğulu arazi sahibi (ağa) bir ailenin çocuğudur. Edebiyat ve bilimle ilgili, gelişmiş burjuvazi sınıfı etkilemek ve ona liderlik etmek isteyen, eski aristokrat sınıfın mirasçısı olan bir şahsiyettir. Aynı kahramanla yazarın *Kader Yelhû* (Kader Eğleniyor, 1939) adlı romanında da karşılaşılır. Romanın kahramanı 'Ala' Berlin'de yaşayan Şamlı bir tıp öğrencisidir. Evinde Berlinli maceracı bir kızı (Eliza) barındırmaktadır. 'Ala' romantik

⁴ Zeyneb, Modern Arap Edebiyatında tarihi olmayan ilk edebi Arap romanı olarak kabul edilmektedir (1914).

bir şahsiyettir, eğlence düşkünüdür. Onu Eliza'ya bağlayan acıma ve hoşlanma duygusudur. Eğlenceye, dansa, toplu partilere dalarlar. Sonunda 'Ala' iş bulmak için ülkesine döner. Ama oranın yaşadığı yere göre çok geride kaldığını düşünür. Bir medeniyet çatışması yaşar. On yıl sonra Beyrut'ta şans eseri bir dansözle karşılaşır. Bu kız verem hastasıdır. Berlinli kız arkadaşı Eliza'ya benzemektedir, kız gerçekten de Eliza'dır ve 'Alâ'yı tanımıştır. Fakat o Eliza'yı tanımaz. Birçok karşılaşmadan sonra Eliza'yla olan gönül ilişkisini hatırlar ve ona sorar. Eliza ona gerçekten hatırladığı eski sevgilisi olduğunu, hatta kendisinden bir çocuğu olup onu Arap-İslam inançlarına göre büyüttüğünü söyler. İsmi de Muhammed Ali koymuştur. Eliza, 'Alâ'ya bu gerçeği söylemesinin ardından oğlunu ve anılarını onunla bırakarak hayata veda eder. Yazar burada kendi özünden uzaklaşmayı, başka hayatlara ilgi duymayı ve geleneklerin unutulmasını öne çıkarır. Adeta dert yanar. Romanının ilk bölümünde bulunan *"Ben bir Arabım ve bununla ne kadar çok övünürüm"* sözleri bunu açıklar niteliktedir (en-Nessâc, 1980: 115). Bu sözler yazarın Arap kimliğine ne kadar değer verdiğinin de en güzel göstergesidir. Bu sözlerin ardından kendi ırkıyla övünmesini artırır ve şöyle devam eder. *"Maddi olarak yeryüzündeki ulusların en fakiri ama ruhen en zengini olanı olarak gördüğüm milletimle övünmem her gün biraz daha artar. Seni ne kadar çok seviyorum vatanım. Şayet bir gün senden uzak kalırsam bununla beraber ruhumdan da yoksun kalacağım"* (Zureyl, 1973: 45). Bu roman yazarın ilk romanına göre daha ciddi, daha sanatsal bir üsluba sahiptir. Arap insanının yaşadığı gerçeklere daha yakın hayat tecrübelerini yansıtmaktadır. Yazarın romantizm yüklü ikinci romanıdır. Eleştirmen Şakir Mustafa'ya göre 'Ala' adlı kahraman Câbirî'nin hayalinde yaşattığı kendisidir ve bu hayale tüm tecrübelerini ve duygularını yüklemiştir (Zureyl, 1973: 46-47).

Şekîb el-Câbirî'nin üçüncü romanı *Kavs Kuzah*, (Gök Kuşağı, 1946) ikinci romanının farklı bir çeşitlemesi gibidir. Burada da aynı olaylar bir önceki romanda bulunan Eliza adlı kahramanın ağzından anlatılır. 'Ala' ile karşılaşması, ona olan aşkı, verem hastalığına yakalanışı ve ölümü bu romanda daha fazla romantizm içeren bir tarzda sunulmaktadır. Yazar adeta kabul ettiği görüşler zincirinin üçüncü halkasını tamamlamak için bu romanı yazmıştır (en-Nessâc, 1980: 116). Câbirî'nin bu roman tarzı son derece ilgi görmüş olmalıdır. Aynı olayın Arap ve Batılı farklı kahramanlarca anlatılması aynı zamanda kurgulanan gerçekliğe farklı bakış açılarıyla yaklaşılmasının da bir örneğidir.

Şekîb el-Câbirî kendisini romantizme sürükleyen etmenleri şu sözleriyle dile getirmiştir. *"Ben gençken Menfalutî'den etkilendim. Üzerimde ilk hâkim olan da bu edebiyatçının büyüsidir. Onu defalarca kez okudum ve beni her defasında gözyaşlarına boğdu. Sonra Rousso beni cezbedi. 18 yaşıma ulaştığımda Lamartine ve Chateaubriand'ı okudum. Sonra Halep'te hapisteyken Voltaire'in bana ulaşan o gösterişli kitabını okudum. Hapisten*

çıkışında tamamıyla Wolter olmuşum. Romantizmin derinliği benim hayatımı değiştirdi” (Zureyl, 1973: 26) İlerleyen dönemde Hatîb Muhammed Kâmil’in Şekîb el-Câbirî’yi Suriye Romanının Balzac’ı olarak isimlendirdiği de görülmektedir (Süleyman, 1982: 162). Câbirî’nin bu sözlerinden kendisini romantizme iten nedenler açıkça anlaşılmaktadır. Yaşamış olduğu acıların üzerine, okuduğu edebî eserlerin hepsinin romantizm akımından etkilenen ve eserlerinde yoğun romantik temalar işleyen yazarlar olması kendisini şekillendiren ana unsur olmalıdır.

Ayrıca Hayruddîn el-Eyyûbî de Suriye’de romantizm etkisinde olan yazarlardandır. İlk romanı *es-Selvanu’l Kâzib* (1945) (Yalancı Selvân) romantizm yüklü bir romandır. Bu romanı daha gerçekçi bir romantizm içeren *‘Afâf* (İffet, 1948) ve *Kulûb* (Kalpler, 1950) romanları izler. Suriye’de 1950’li yıllarda romantizm akımının gelişiminde Şekîb el-Câbirî ve Hayruddîn el-Eyyûbî’nin büyük payı bulunmaktadır (Zureyl, 1973:26).

1.2. Romantizm’den Realizm’e Geçiş

Realizm (gerçekçilik) en geniş anlamı ile “eşyanın ve olayların oldukları gibi tasvir edilmesi”dir. Edebiyatta devrin ortak kaygılarını dile getiren, alelade insanların yaşamlarından kesitler veren bir akım olarak tanımlanır. Çağdaş sosyal realitenin objektif temsili olarak da açıklanan realizm, pozitivistin sanat ve edebiyata yansımadır (Kefeli, 2009: 43).

Şekîb el-Cabiri’nin son romanı *Vedâ’en Yâ Efâmiyâ* (Elveda Efâmyâ, 1960) realist bir romandır. Bu romanda yazarın roman sanatındaki konumu ve genel hayat anlayışında bazı değişiklikler dikkat çeker. Önceki romanlarında etkisi altında olduğu yoğun romantizm yerini doğal bir realizme, boğuk bir duygusallığa bırakır. Yazarın ifadesiyle kirlili bir aşkı anlatan roman, Necud’u, Mudyik’deki ailesinden uzaklaştırmış ve onu bir serseriye dönüştürmüştür. Suad adında bir ziraat mühendisiyle, Lazkiye’deki köyünde bulunan kulübesinde karşılaşır. Mühendis onu kulübesinde barındırır. Onunla evlenmesi şartıyla orada kalmasına izin verir. Ama hiç de iyi bir yaşam sürmemektedir. Evine sık sık eğlenmek için yabancılar gelmektedir. Bu durumdan rahatsız olan kız mühendisi biraz oyaladıktan sonra kaçır. Romanda tüm şehirli önemli şahıslar kendilerini şehirden olayların geçtiği tabiatın kucağına atmak için bir kaçış fırsatı aramaktadır. Bu yüzden tabiat unsuru esas unsurdur. 29 bölümden oluşan romanda coğrafî ve tarihî tasvirler yer alır. Ağırlıklı olarak alaycı bir üslup vardır. Yazar okuyucuyla doğrudan muhatap olur ve çoğu yerde araya girerek olaylardan alınması gereken ahlak dersi konusunda görüşlerini bildirir. Romanda Necud şahsiyeti fazla işlevsel değildir. Yazar onu kendi istekleri ve düşünceleri doğrultusunda hareket ettirir. Köylü şahıslar samimi, suçsuz ve zekidirler. Şehirliyle gelince kazanç için çalışırlar, ahlaki değerlerle alay ederler. Böylece de bu değerlere

karşı suç işlemiş olurlar. Avrupalılara gelince onlar Suriye’de Fransız sömürgeci savunurlar. Yazar toplumdaki bazı burjuvazi ve aristokratik kişilerle bağlantısı olan ve sömürgeyle ortaya çıkan bazı olaylara işaret eder. Sanki o kendisinin de içinde bulunduğu bu sınıfın gerçeğini ayıplamaktadır (en-Nessâc, 1980: 117).

Şekîb el-Câbirî’nin getirdiği çok da fazla fırsat verilmeyen bu yeni edebî roman üslubunun varlığını göstermesinde ve tarihî romanlara karşı galibiyet kazanmasında şüphesiz romantizm akımının etkisi bulunmaktadır. Suriye romanı romantik akımdan realizme kolayca geçebilmiş değildir. Özellikle 1954-1958 arası dönemde yaşanan siyasal gelişmelerin ardından Suriye Arap şahsiyetinin yaşadığı açılım dönemi yapılan çalışmalarda kendini hissettirmektedir (el-Faysal, 1996: 93).

1.2.1. Realist (Gerçekçi) Suriye Romanının Öncüleri

1950 ve 1960’lı yıllarda Suriye romanında realizm (gerçekçilik) akımı tam anlamıyla olmasa da kısmen hâkimiyet kurar. Bağımsızlıktan sonra milli birlik gereksinimleri ortaya çıkınca toplum sorunlarına karşı kıpırdanmalar olur. Özellikle Suriye 50’li yıllarda ilerleme eğilimine, toplumsal oluşumlar ve inkılaplardan oluşan zincirleme bir değişim hareketine şahit olur. Bu, 50’lerden sonra özellikle de 60’larla beraber bu dönem romanlarında Suriye toplumunun farklı şekillerde nasıl görüldüğünü de açıklamaktadır. Etkin olarak 60’lı yıllarla başlayan Suriye’deki bu gerçekçi oluşum arazilerin çiftçilere paylaştırılmasından ve ekonomik düzeyde bir gerçekçilik tatbik edildikten sonra romanı da gerçekçi bir akıma yönlendirmiştir. Suriye’nin başına gelen siyasi, toplumsal ve iktisadi değişimler romanlara girerken insanları bazı gerçeklere karşı bilinçlendirmenin bu eserler yoluyla okuyucuya ulaşmasının daha kolay olduğu görülecektir. Böylece hem roman hem de okuyucu sayısı artacaktır. Yaşam şartlarının değişerek elektrik kullanımının artmasıyla geceler uzayacak, bu da zorunlu olarak romanın her zaman okunması için bir ortam hazırlayacaktır. Burada önemli bir rol oynayan başka bir etken daha vardır. Bu da Fransız, İngiliz, Alman, İtalyan ve İspanyol edebiyatından özellikle de Rus edebiyatından çevirilerin artmasıyla yabancı etkisinin artmasıdır. Sâmi ed-Derûbî’nin Dostoyevski’den tercüme ettiği *Daru’l Yakuza* (Uyanık Yurt, 1953) ve Fu’âd Eyyûb’un Maksim Gorki’den yaptığı tercüme çalışmaları buna örnek gösterilebilir. 1954’te tercüme faaliyetleri artmış Tolstoy’un, *Savaş ve Barış*, Gogol’un, *Ölü Canlar*, Ehrenburg’un, *Paris’in Düşüşü* adlı romanlarının tercümeleri yayınlanmıştır. 1955 yılında Dâru İbni’l Mukaffa, Dünya Klasiklerinin yayınlanması hakkında bir yayın yapar. Bu gelişme, yazarları realizm ağırlıklı romanlar yazmaya iter. 50’li yılların ortasında Rus edebiyatı romanları yayınlanmış, Dostoyevski, Gorki, Turgenyev ve Puşkin’in çalışmaları tercüme edilmiştir (en-Nessâc, 1980: 119). 1954 yılında Hanna Mine’nin *el-Mesabihu’l Zerka* (Mavi Lamba), Edîb Nahvî’nin, 1958 yılında *Metâ ye’ûdu’l-*

Matar (Yağmur ne zaman dönecek?), 1961 yılında, Hânî er-Râhib'in *Bâsime Beyne'd'dumû'* (Gözyaşları Arasında Bâsime), Abdusselâm el-'Uceylî'nin, *Selâsîlu'l Ma'di* (Geçmişin Zincirleri), Nizâr Mu'eyyid el-'Azm'ın, *Gurebâ' fi Avtâninâ* (Yabancılar Vatanımızda), Velîd Medfâ'î'nin,, *Cufûn testahikku's-Suver* (Resmedilmeyi Hak Eden Göz Kapakları), Bedî' Hakkı'nın, *Ahlâmu'r-Rebî'i'l-Mecrûh* (Yaralı Baharın Rüyaları) adlı romanları yayınlanır. Bunlardan başka realizm, eleştirel ve belgesel gerçeklikte yazılan birçok roman vardır. Belgesel gerçekçilik Vidâd Sekâkinî, Fâdıl es-Sibâ'î ve Hasîb Kiyâlî'nin bütün ürünlerinde görülmektedir. Biz de romanlarında bazı toplumsal sorunlara değindiklerini veya gerçekçi duyguları ortaya çıkararak gözlemlediklerini görüyoruz. Böylece bu kitaplar yüzeysel olarak bile gerçek için, realizm için yeterli olmaktadır.

Vidâd Sekâkinî Suriye edebiyatının kadın roman yazarlarındanıdır. 1952'de yazdığı *el-Hubbu'l Mahrem* (Yasak Aşk) adlı romanında birbirini seven iki kişinin sütkardeş olmalarından dolayı evliliklerine engel olunması konusu işlenir. Yazar bu romanda kötü âdetleri ve farklı değer yargılarını ele alır. Roman günlük hayatı ve yeri bakımından etkin olan sınıfı, bu sınıfın diğer sınıflarla ilişkilerini, düşüncelerini, şahit oldukları birçok olayı, kendi ahlaki hedefini veren yorumları ve hükümleri sunar. Yazar kişiler üzerinde fazla derinleşmez. Onların dış görünüşlerini resmetmek onun için yeterlidir.

Fâdıl es-Sibâ'î, *Summe Ezhere el-Huzn* (Hüzün Çiçekleri Açtı, 1963) adlı romanında Suriye'deki toplumsal hayatın gelişimini açık olarak ortaya koyar. Roman iş hayatı, toplumsal meseleler, çocuk bayramı kutlamaları, anneler günü ve anneye duyulan saygı, Halep, Suriye ve tüm yörelerdeki yarışmada örnek annenin seçilmesi gibi konulara değinir. Konu Halepli mücadeleci bir ailenin etrafında gelişir. Babalarını kaybetmelerinin ardından sert hayat şartlarıyla karşılaşan ailenin sadece küçük bir evi vardır ve tüm yük anne Kevser'in üzerindedir. Anne, terzilik yaparak çocuklarına iyi bir hayat sağlamak ve onları güvende tutmak için hayatla mücadele etmektedir. En büyük kız Nedret annesine terzilikte yardım etmek için okulu bırakır. Böylece ailenin geliri biraz artar. Bu sırada bir subay Nedret'e evlenme teklif eder. Annesi bu evliliği onaylar. Ancak subay çok geçmeden cephede vurularak ölür. Nedret bunun üzerine acılara boğulur ve üzüntüsünden kansere yakalanarak ölür. Diğer kız Selma öğretmen olarak atanır, sonra evlenir ve çocuğu olur. En küçük kız Aliye de bir doktordur. Ayrıca Hale de hukuk öğrenimi görmektedir. Aynı zamanda bir edebiyatçıdır ve romanlar yazmaktadır. Diğer kahraman Semir de varlıklı bir ailenin üniversite öğrencisi olan oğludur. Hale ile Halep'te bir kütüphanede karşılaşır. Bir süre sonra birbirlerine âşık olur ve evlenirler. Ayrıca romanda Ebu Said adında, iki karısı olan ve anne Kevser ile evlenmek isteyen zengin, tamahkâr bir tüccar karakteri de vardır.

Kevser onunla evlenmeyi kabul etmez, çünkü hala ölen kocasını çok sevmektedir ve onun hatıralarıyla yaşamaya devam etmektedir. Ayrıca Kevser'in kocasının ölümünden sonra doğan, babasını hiç görmemiş Alâeddin adında bir oğlu vardır. O da mühendislik okumaktadır (Adnan bin Zureyl, 1973: 86-87).

Bu romanda tüm olaylar hukuk eğitimi gören aynı zamanda da bir edebiyatçı olan Hale'nin ağzından aktarılır. Onda bir çalışma hırsı ve başarı azmi vardır. Dört kız kardeşten her birinin yaşadığı olaylar baştan sona detayıyla romanda verilir. Bu romanda yazarın kendi özel hayatından izler bulmak mümkündür. Halep'in fakir mahallelerinden birinde doğmuştur, kız ve erkek kardeşlerinin en büyüğüdür. Zor bir çocukluk geçirmiştir. Mısır'da hukuk okumuş sonra Sosyal İşler Bakanlığı'nda memur olarak çalışmıştır. Buradan niçin böyle bir konu işlendiğini, niçin Hale'nin hukukçu olduğunu, bakanlıktaki işini anlayabiliyoruz.⁵ Bunların hepsi bize yazarın bu konulara yabancı olmadığı, kendisinin de başından geçen olaylar olduğu konusunda bir ipucu sunmaktadır. Yazar sorunların hepsini, büyük küçük ayırt etmeden kendi gözlemlediği kadarıyla kavramaya istekli olan bir kişidir. Romanın tamamı 400 sayfayı aşar ve yazar sonuna kadar bu tavrını sürdürür. İkinci nokta ise bu romanı yazarken ciddi anlamda etkilendiği Abdulhamid Cevde es-Sahhâr⁶ adlı şahsiyettir. Fâdıl es-Sibâî'nin bu romandan başka üç romanı daha vardır. Bunlar *Süreyya* (1963), *ez-Zema' ve'l Yenbu* (Susuzluk ve Kaynak 1964) ve *Riyâhu'l-Kânûn* (Ocak Rüzgarları, 1968) adını taşımaktadır. Son romanı realizmin geliştirdiği dönemde toplumsal hayatın durumunu ele almaktadır. Burada farklı tabakadan gelen iki kişinin sonu ayrılıkla biten aşkı anlatılmaktadır (en-Nessâc, 1980: 122).

Abdusselâm el-'Uceylî, kısa hikâyeye üzerindeki uzun tecrübeleri sonrasında *Bâsime Beyne'd-Dumû'* (Gözyaşları Arasında Bâsime, 1959) adlı romanını yayımlar. Roman ikta' sahibi zenginlerden olan avukat Süleyman Ataullah, onun kadınlarla ahlak dışı ilişkileri, toplumdaki bozulmalar ve kötülükleri anlatır. Yazar gerçek hayattan seçtiği örnekleri ortaya koymakta başarılı olmuş, ancak bu başarıyı elde edene kadar geçtiği her aşamada çeşitli problemlerle karşılaşmıştır. Eski toplumsal değerlerle yeni toplumsal ilişkiler arasında gidip gelmektedir. Bu durumda yeni nesil, 14 yaşında sürprizler yaşayan Bâsime'de olduğu gibi kurban edilmektedir. Zengin bir kız olan Bâsime genç yaşta biriyle evlendirilir. Sonra ondan boşanır ve hür bir hayat sürmeye başlar. Süleyman Ataullah'ı gördüğünde hayallerinin erkeği olduğunu düşünür ve zamanla ona âşık olur. Süleyman onu ara sıra Şam'a, Beyrut'a sürükler. Kendi şehvi istekleri için onu kullanır. Kız artık ona teslim olmuştur. Ama

⁵ Hükümet görevinin zorlukları, anneler gününü kutlama hakkında fazlasıyla yapılan konuşmalar, kadınlar derneği oluşturması.

⁶ Mısırlı, çağdaş edebiyatçı ve roman yazarlarından. (d.1913-ö.1974)

birbirlerinden bıkarlar ve ayrılırlar. Çünkü Bâsime de bir ölçüde onunla kendi istekleri için birlikte olmuştur. Burada Bâsime, Süleyman'ı sonsuz bir aşkla sevmiş ve onu adeta kahramanı olarak görmüştür. Ama bu aşk temiz bir aşk değildir. Zamanla Süleyman onu istemez dahası ondan nefret eder ve dahası kız kardeşine âşık olur. Bâsime'nin kız kardeşi, ablasıyla Süleyman arasındaki ilişkiden habersizdir. Bir gün arkadaşlarıyla beraber Süleyman'ın evine gelirler. Bir fırsatını bulup Süleyman'ın odasına girince orada ablasının elmas kolyesini görür ve evden ayrılır. Bâsime'den bir mektup gelir. Bâsime memur olarak bir Arap ülkesinde iş bulduğunu ve ülkesini terk edeceğini yazmaktadır. Kız kardeşiyle evlenmesi için adeta meydanı boş bırakır. Süleyman'dan kız kardeşine kolyenin aynısından sana da hediye almak için bu kolyeyi ablandan aldım demesini ister. Böylece kız kardeşi her şeyi anlayışla karşılayacaktır. Öyle de olur. Kız kardeş ve Süleyman evlenirler (Adnan bin Zureyl, 1973: 62-64).

Yazar bu romanda gerçeklere harfi harfine bağlı kalmaz. Romandaki olaylardan herhangi birinde araya girmez. Şahıslar birbirine karşı sevgi beslenmezler. Bâsime'de de olduğu gibi yeni kuşağı parçalayan ruhsal bunalımların belirlenmesinde hepsinin payı olmuştur. Bu bunalım toplumun sınıf yapısında ve derinliklerindeki gerçek bunalımın dürüst bir aynasıdır.

Hânî er-Râhib'in *el-Mehzûmûn* (Hazimete uğrayanlar, 1961) ve *Şehr fi Tarihîn Tavîl* (Uzun bir tarihte bir ay, 1969) adlı romanları 50'li yıllarda yüksekokul seviyesindeki gençlerin sıkıntılarını ve hırslarını anlatır. Düşüncelerinin ve yöntemlerinin farklılıklarına değinir. Yeni neslin içinde bulunduğu bu bunalımlara el atar. Irk, medeniyet, milli hareket gibi kavramları açıklar. Özellikle günlük hayatın ve halkın sıkıntılarını ortaya koyar. Gençlerin sorunlarını, gelecekle ilgili istekleri gerçekleştirebilmenin imkânlarını anlatır. Olaylar Asyan karakteri çevresinde gelişir. Asyan edebiyat fakültesi dördüncü sınıf öğrencisi bir gençtir. Kendi hayatını daha dürüst ve erdemli hale getirmek için erdemli bir kızla evlenmek istemektedir. Birçok kızı sever ve sırayla 19 kızla nişanlanır. Fakat sonuçta hiçbirisiyle anlaşamaz ve evlenmez. Kendi kendine şöyle der. "Ruhumda kendisiyle övünebileceğim ne bir değer ne bir ölçüt var" (Adnan bin Zureyl, 1973: 99). Aynı sorunlar Muhammed er-Râşid'in *el-Mahmûmûn* (Acı Çekenler, 1965) adlı romanında da ele alınmaktadır.

Sıdkı İsmail'in 1964 yılında yazdığı *el-A'sâ* (Baston) adlı romanında toplumsal, siyasal ve milli gerçeklere değinir. Sanki o Suriye toplumunun toplumsal ve siyasal fikirlerinin tarihî gelişimini kaleme almak istemektedir. Bu bazen de yazarı bazı olayları kronolojik sıralamaya sokmaya yöneltir. Örneğin, 1919 Şerif Faysal devrimi, 1920 Fransız İşgali, 1925 Suriye devrimi, 1941 Irak devrimi, 1945 Bağımsızlık olayları gibi tarihî olaylar. Bu romanda üç kuşak boyunca yaşanan farklı ilişkiler anlatılır. İlk

kuşak Muhammed Umran sonra onun oğlu Umran'ın kuşağı ve torunu Umran'ın kuşağı yazar bu ilişkileri tarih, insanlar, gerçekler ve olaylar, geçmiş ve bugün için; insani, ruhsal ve gerçekçi bir anlayışla sunar. Sanki o bugünün tecrübeleri üzerinden tarihî gerçeklere doğru hareket etmeyi arzulamaktadır. Bu romanda yazar özellikle II. Dünya Savaşından sonra kendisini gösteren varoluşçu düşünceye yakın bir şekilde, olaylara yaklaşmıştır. Her ne kadar içinde bir parça romantizm de olsa, gerek toplumun yaşadıklarını doğru olarak ifade etmesi gerek bireylerin psikolojik tahlillerine yer vermesi, gerek toplumun durumunu çizmesi açısından bu roman varoluşçu akımın özelliklerini üzerinde barındırır (en-Nessâc, 1980: 125).

Rus edebiyatından çeviriler, yazarları tarihsel süreç içerisindeki aşamaları tasvir etmeye, şartları belgelemeye, yakın ve uzak geçmişteki eleştirel durumları ortaya koymaya sevk etmiştir.

Edîb Nahvî'de ilk romanı *Metâ Ye'ûdu'l-Matar'ı* (Yağmur Ne Zaman Dönecek, 1958) 50'li yılların ikinci yarısında yayımlamıştır. Bu, realizmin çıktığı dönemde çiftçilerin toprakla ve toprak paylaşımıyla olan ilişkilerini ele alan ilk Suriye romanıdır. Sonra 1965'te *Cumbi* ve 1969'da *Urs Filistinî* (Filistin Düşünü) romanları yayınlanır. İlk romanında olduğu gibi *Cumbi* adlı roman da 1961 yılında Suriye-Mısır arasındaki birliğin bozulmasını reddeden ilk romandır. Halep'in halk mahallerinde geçen, halka özellikle de bölünme karşıtı olan, Suriye ve Mısır arasındaki birliğin geri gelmesi için mücadele eden fakir sınıfa hitap etmektedir. Burada Mısır-Suriye ayrılığının sabahında düzenlemeler ve birleşme önerileri görülmektedir. Romanda olaylar genellikle Ahmed Rıdvan merkezinde gelişmekte, onun isyan düşüncesinin ortaya çıkışı ve sonunda isyan grubunun lideri olması gibi olaylar işlenmektedir. Ayrıca burada isyan grubu lideri Ahmed Rıdvan ve arkadaşı Hasan Natur'un, Bekur Sayyat'ın kızı Emine'yi sevdiği görülmektedir. Kızın bunlardan haberi olmamakla beraber her ikisi de ona evlenme teklif etmeyi düşünmektedir. Hasan Natur aynı zamanda bu gurubun lideri Ahmed Rıdvan'ın vekilidir. İlk olarak Hasan Natur kıza açılır ve evlenirler. Romandaki kahramanların hepsi halkın bir örneğini temsil etmektedir. Roman fakir tabaka halkının mücadelesi hakkındaki konuları işlemektedir (en-Nessâc, 1980: 126-128).

Yazarın diğer romanı *Ursu'l Filistinî* (Filistin Düşünü) Haziran 1967 yenilgisinden sonra yayınlanan ilk romanıdır. Modern Filistin Arap toplumunun bunalımdan çıkış yollarını anlatmaktadır. Edip Nahvi ulusun gerçeğini yaşayan bir yazardır. Romanını halk hikâyesine yakın bir şekilde oluşturur. Konuşmalar halk diliyle sunulur. Romandaki olayları vurgulayarak anlatır. Filistinli mültecilerin yaşadığı bazı durumlara da romanda yer verir. Burada mülteci kampında bir düşün

gecesi anlatılır. Edîb Nahvî'nin romanlarında gerçekçi hava kendisini milliyetçiliğe bırakır.

Daha sonra beş roman yayımlamış olan Fâris Zarzûr ortaya çıkar. İlk romanı *Len Teskute'l-Medine* (Şehir Düşmeyecek, 1961 de gazetede yayınlanmış 1969'da basılmıştır) tarihî bir romandır. Yazar romanı ortaya koyarken çalışmasını zaman ve mekân unsurlarına bağlayarak tasarlamıştır. *Husnu Cebel* (1969) adlı romanında tarihî olaylar çerçevesinde kahramanlıklar anlatılır. Özellikle mücadelecî kesim olarak halkın hayatından görüntüler sunulur. Millî mücadele sorunları resmedilir. Siyasi işler, devrimler, günlük hayattan sorunlar ele alınır. *el-La İctimaiyyûn* (Sosyal Olmayanlar, 1970) adlı romanı ekonomik ve maddi etkenlerde derinleşerek psikolojik hayatı açıklamaya çalışır. Kuralları ihlal eden insanları ayıplar. İnsanlar arasında aşka değinmez. *el-Hufatu ve Huffey Hanin* (1971) adlı romanı gerçekçi romanlarının devamıdır. Mevsimlik işçilerin hayatını anlatır. Roman en güneydeki Havran'dan, en kuzeydeki Kamışlı'ya kadar olan bir yolculuğu anlatır. Çiftliklerde hasat işinde çalışmak için giden arkadaşların yolculuklarının boşa çıkması, bunun nedeninin yerlerini alan biçerdöverler olması ve sonuçta geldikleri yere geri dönmek zorunda kalmaları anlatılır. 1971 yılında yayınlanan *el-Eşkiyâ' ve's-Sâdet* (Mutsuzlar ve Efendiler) adlı romanında gerçek bir tasvir yapar. Güvenlikleri, ekmekleri, hürriyetleri ve asaletleri tehdit altında bulunan çiftçilerin başkaldırılarını ve isyan eğilimlerini vücuda getirir. Bu romanlar da tıpkı Edîb Nahvî'nin romanlarında olduğu gibi realizm akımının etkisindedir.

Realizm akımının etkisi en çok Hanna Mine'nin romanlarında kendisini gösterir. *el-Mesabîhu'z-Zerka* (Mavi Lambalar, 1954) adlı ilk romanı bu akımda ortaya konmuş ilk çalışmadır. İçinde romantik izler de taşımaktadır. Bu roman Fâris ve Rende arasında her ikisinin ölümüyle sonuçlanan bir aşk hikâyesini anlatmaktadır. Fâris, Libya'daki batı cephesinde hayatını kaybeder, Rende ise ona olan üzüntüsünden verem hastalığına yakalanarak ölür. Bu roman II. Dünya Savaşı sırasında Lazkiye'de yaşanan olayları sadece bu iki gencin aşk hikâyesini üzerinden değil, savaşın ardından çevrelerinde gelişen olayları da bu aşk hikâyesine dâhil ederek anlatmaktadır. Romanda II. Dünya Savaşı döneminde Lazkiye şehrinin mahallerinden biri yüzeysel tasviriyle sunulur. Milli Harekette bu kasaba halkının rolü, savaşın arkasında bıraktığı ahlaki, ekonomik ve toplumsal izler yer alır. Her ne kadar Hanna Mine bu romandan sonra yazınsal faaliyetlerine uzun bir ara vermiş olsa da 12 sene sonra yazdığı romanlarında da inançları, prensipleri ve kendi tercihlerinden yararlanarak her seferinde yeni bir adım atmaya istekli olduğu göstermektedir. O ekmeğini kazanmaya çalışan sadece işlerinin gücüne dayanan mücadelecî insanlara yer verir. Bunda Rus edebiyatını okumuş ve Maksim Gorki'den çok etkilenmiş olmasının büyük payı

bulunmaktadır. Öyle ki Hanna Mine'nin hayatı Maksim Gorki'yi hatırlatmaktadır. Toplumun her kesimindeki insanlara romanlarında yer vermektedir çünkü kendisini de onlardan biri olarak görür. Hepsine de saygı duyar. Hanna Mine'nin, Gorki'ye olan bu benzerliklerine ek olarak çok sayıda makalesi, şiiri ve kısa hikâyesi basılmış olan Cibran Halil Cibran'a duyduğu hayranlıkta gözden kaçmaz. İşte Hanna Mine'deki bu karışım romanlarında onun realizmden yararlanmasını sağlamıştır. Romanlarındaki kişiler genellikle liman işçileri, değirmenciler ve denizcilerdir. Hanna Mine ilk romanından sonra beş roman daha yayınlamıştır. Bunlar, *eş-Şira' ve'l 'Âsife* (Yelken ve Fırtına, 1966), *es-Selcu Ye'ti Mine'n-Nâfize* (Pencereden Kar Geliyor, 1969), *Şemsun fi Yevmi'l-Gaim* (Bulutlu Bir Günde Güneş, 1973), *Bakâyâ Suverin* (Resimlerin Kalıntıları, 1974) ve *el-Mustenka'* (Batakılık, 1978) adlı romanlardır. *eş-Şira' ve'l 'Âsife* adlı romanında deniz dünyasını ve orada olup bitenleri, denizciliği ve balık avcılarını, güverte işçilerinin cesaretlerini ve yaşadıkları güçlükleri anlatır. Sonra da Fransız sömürgesi altındaki halkın seslerine kulak verir. Romandaki kişi sayısı fazla olmasına rağmen yazar burada çok rahat hareket eder. Bu roman şekil açısından diğer romanlarından daha ileri bir seviyededir. *es-Selcu Ye'ti mine'n-Nâfize* adlı romanında ise kahramanını durumları inceleyen ve her şeyin kaynağını arayan bir kişi olarak sunar. İç düşmanların kötülükleri ve alçaklıkları anlatılır. Buradaki kahraman iş bulmak ve daha iyi şartlarda yaşamak amacıyla başka bir ülkeye kaçan, ancak ülkesini çok özleyerek geri dönen bir genç olan Feyyâd'tır. Bu romandaki iç monologlar gerçek hayata çok yakındır.

Şemsun fi Yevmi'l-Gâ'im adlı romanında, delikanlı, terzi, müsteşar sekreteri, memur gibi tipleri ele alır. Buradaki kahramanı da önceki romanındaki Feyyâd gibidir. Zor koşullara göğüs gerer. Her iki kahraman da mücadelecilerdir. Sınıf mücadelesi vardır. Kahramansa bundan uzaklaşmaz, kaçmaz hatta buna engel olmaya çalışır. İnançsal değerleri sabittir. Toplumdan, halktan faydalanmaya çalışan sömürgeci yapıya isyan eder. Romanda Fransız İşgali dönemi hatırlatılır. Bunu anlatılırken okuyucu sanki bu işgali canlı olarak yaşar. Gözü önünde oynuyormuşçasına izler. Yazarın buradaki amacı bu olaylar üzerinden bugünü sorgulamaktır. Bugün yaşanan olaylar bir kurgu değil, gerçektir. Yazar, sömürgecinin o veya bu şekilde hala devam ettiğini görüyor gibidir. Halkı da bunu reddederken resmeder sonra harekete geçirir. Sonuçta halkın isyanını mutlu bir şekilde tamamlar. Kahkahaları insanî bir özlemidir, ruhudur ve onu dayanıklı kılmaktadır (en-Nessâc, 1980: 131-133). Gerçekçi romanlar Suriye'de var olan düzenin ve olması gereken yapının yazarlarca kurgulanan ve roman karakterlerinin oynadığı bir tiyatro sahnesini anlatıyor gibidir. Yazarların yaşamak istediği dünya kalemin yazdığı satırlara yakın, gerçeklere bir o kadar uzaktır.

1.3. Varoluşçu Romanlara Doğru

Varoluşçuluk, 19.yüzyılın ikinci yarısında başlayan, 1930'lu yıllardan sonra yaygınlaşan ve temellerini felsefeden alan bir akımdır. Varoluşçu yazarların ortak noktaları 'insanın varoluşunun anlamını' ele almaları, varlığın özden önce gelmesi ve topluma karşı ferde değer verme gibi hususlardır (Kefeli, 2009:74). Varoluşçu felsefelerin başta gelen özelliği, insanla ilgili oluşlarıdır. Burada insan bir şekilde hep merkezi ilgi konusudur. Bilimsel yöntemin yardımıyla araştırılabilecek bir nesne değildir. İnsanın kendisini nesneleştirme olanağına sahip olması bile onun aslında daha başka bir şey olarak var olduğuna, öncelikle bir özne olduğuna işaret eder (Gündoğlu, 2007).

Muta' Safdî'nin 500 sayfadan fazla olan *Cîlu'l-Kader* (Kader Nesli, 1960) adlı romanı da Sıdkı İsmail'in romanı *el-'Asâ* (Baston) gibi varoluşçu akımın izlerini bünyesinde barındıran bir romandır. Yazar bu romanda kişisel tecrübelerinden, Şam Üniversitesi öğrencilerinin hayatından, işçilerden, Suriye'deki Cezayirli askerlerden, Cemâl 'Abdu'n-Nâsır'ın, 1958 yılı şubat ayının son haftasında Şam'a yaptığı geziden bahseder. Yazar fikrini ve felsefesini temsil eden şahıslar ortaya koyar. Romanın kahramanı Nebîl felsefe öğrencisidir, sanatçıdır. O insanlığın tanıdığı en derin filozoftur. Aynı zamanda sanat ve müzik konusunda yetkiyle konuşacak bir dile sahiptir. Yazar kendini bu karakterle tasvir etme imkânı bulur. Nebîl'i felsefi diyaloglara sokar, fikri tartışmalar ve varoluşçu görüşlerde adeta dili çözülür. Romanda kahramanları birbirine bağlayan ilişkilerin kontrolü de insanı dolayısıyla kahramanı merkeze alan varoluşçu felsefenin güdümündedir.

Aynı yazarın *Sâir Muhterif* (Usta İntikamcı, 1961) adlı romanında da aynı şahsiyetler, aynı düşünceler ve aynı mantıkta karşılaşılır. Kerîm adlı kahraman onun bu düşüncelerini aktaran bir öğretmen sıfatındadır. Romanda gençlerin hayatı, eğlence, içki ve kişisel isyan hareketleri yer alır. Bu romanda yazarın psikoloji ilminin verilerinin esaslarına başvurduğu ve bunları kullandığı görülür. Mutâ' Safdî'ye göre roman sanki onun varoluşçu düşüncelerini ve görüşlerini tatbik ettiği bir çalışmadır. Ona göre sanatın en önemli işi, toplumdaki karakter tarzlarının çok bariz bir açıklanmasıdır (en-Nessâc, 1980: 135-136).

Yazarlar varoluşçu felsefeyi eserlerine yansıtırken felsefi dayanaklarla değil de Batı kültüründe bu akımdan öğrendikleri bilgileri kendi toplumlarında tipleştirdikleri karakterler üzerinde uygular. Bu karakterlerin toplumda var olma çabaları, çektikleri acılar, yaşadıkları üzüntüler ve toplumdan dışlanmışlık duygularıyla betimlerler. Felsefe toplumun değil roman karakterinin bireysel gelişimini anlatmaktadır.

Corci Sâlim tek romanı olan *el-Menfiyye* (Sürgün, 1962)'de Frans Kafka'nın *Duruşma* adlı romanından etkilenmiştir. Her iki romanın da üzerinde durduğu ve

mustarip olduğu şeyler suç, beraat, sürgün, insana yapılan işkenceler gibi ortak konulardır. Romanlar, içerik olarak da birbirine benzer. Kafka'daki savcı, fiziki görünümü, davranışı ve olayları küçümsemesiyle, Corci Salim'deki savcının aynıdır. Romandaki kadın tiplmesi Kafka'daki mahkeme görevlisinin eşine karşılık, şarkıcı bir kadındır.

Suriye romanının kadın simalarından olan Kulyet Suhey'l'in *Eyyam Ma'ahu* (Onunla Geçen Günler, 1959), *Leyla Vahide* (Bir Gece, 1962) romanlarında daha önce Lübnan'da Leyla Ba'lebekki de görülen üsluba benzer bir yapı görülür. *Eyyam Ma'ahu* adlı romanda olaylar özgür olmayı arzu eden Suriyeli bir genç kız tarafından aktarılır. Duygu yüklü bir romandır. Toplumdaki kadın erkek ilişkilerinde yaşanan ahlaki bozulmuşluk, kadınlara karşı olan tutum, kadın erkek eşitliği Leyla Ba'lebekki'de de görülen üslupla anlatılır. Kadın kahraman Rîm'e aynı zamanda şiirler yazıp yayınlamaktadır. Toplumla iç içe bir insandır. Ancak gerek ailesi gerek kadın olduğu için toplum tarafından karşısına çıkarılan bazı engeller ve kısıtlamalar olur. O, bütün bunlara "Yaşamak istiyorum, çalışıp yorulmak istiyorum, sevmek, eğitim görmek, varlığımı ispatlamak istiyorum" diyerek isyan eder. Bu isyanda tüm kadınların toplumda nelerden el çektirip, uzaklaştırıldığını da çok net bir şekilde görülebilir. Bu aslında sadece romanın kahramanı Rîm'in değil toplumdaki tüm kadınların sorunudur.

Gâde es-Semman, uzun süre kısa hikâye ile uğraştıktan sonra 1975 yılında ilk romanı *Beyrut 75'i*, 1976'da *Kevâbîsu Beyrut'u* (Beyrut'un Kâbusları) yayımlar. Bu iki roman da Lübnan gerçeğiyle bağlantılıdır. Lübnan savaşının olayları tüm açık ibareleriyle okuyucuya aktarılır. Yazar kehanet ettiği büyük ses getiren iki temel nokta üzerinde yoğunlaşır. Bunlar, Irkçılık ve Toplumsal Sınıf Düzenidir (en-Nessâc, 1980: 137-139).

1975 yılına kadar yayımlanmış olan Suriye romanları gerek Batı gerekse Arap dünyasının etkilenmiş olduğu akımlardan şu veya bu şekilde yazarlarının anladıkları ve uygulamaya çalıştıkları ölçüde paylarını almışlar, kimi zaman eleştirilseler de o dönemin şartlarında başarılı ürünler olarak tarihe geçmişlerdir. Bütün bu edebî ürünler yazarların iç seslerinin ve toplumda olmasını hayal ettikleri değişimin birer yansımasıdır.

Sonuç

Suriye'de roman tohumları 1930'dan itibaren Fransız sömürgesinin gölgesinde atılmaya başlamış, kısa hikâye, tiyatro ve sözlü edebiyatın yanı sıra edebiyatçılardan bir grup bu türe eğilmiş, duygusal ve genelde aşk ve aşkın çeşitli durumlarının anlatıldığı romantizm yüklü olaylar yazarların kendi tecrübeleriyle de harmanlanarak

anlatılmıştır. Suriye Arap romancıları ilk edebî romanın ortaya çıktığı andan itibaren romantizmden kopamamış, Şekîb el-Câbirî'nin romantik *Nehm* adlı romanı Suriye edebiyatının ilk edebi romanı olarak kabul görmüştür.

II. Dünya Savaşından sonraki yıllarda romana egemen olan romantizm yerini realizme bırakmıştır. Realizm akımının "*Sanat Gerçeği Yansıtılmalıdır.*" ilkesi bu eserlerde etkili olmuş, Suriye toplumu ve sorunları romanlarda resmedilmiştir. 1960 yılında yazılan Şekîb el-Câbirî'nin *Vedâ'en Yâ Efâmiyâ* adlı romanı Suriye edebiyatında realizm akımının en belirgin örneğidir. Abdusselâm el-'Uceylî'nin, *Bâsime Beyne'd-Dumû'* adlı romanı ise şehir ve köy realizmini yansıtmaktadır.

1960'lı yıllardan itibaren Suriye'de edebî eserlerde varoluşçu (existansiyalist) akımın etkileri görülmeye başlamış, her ne kadar Muta' Safdi'nin *Cîlu'l Kader* (1960), *Sâir Muhterif* (1961) ve Sıdkı İsmail'in *el-Asa'* (1964) adlı romanları, varoluşçu romanlar olsalar da üzerlerinde geçmiş romantizmin izlerini de taşımaktadır.

Suriye'de edebî anlamda roman her ne kadar Mısır romanı kadar gelişmemiş olsa da diğer Arap ülkelerine kıyasla başarılı olmuş ve ilerlemiştir. Suriye'de de Mısır'da ve Lübnan'da olduğu gibi başlangıçta tarihî romanlar ortaya çıkmış, daha sonra gerek Fransız edebiyatından gerek Mısır romanlarından etkilenen Suriyeli yazarlar edebî romanlarını ortaya koymayı başarmışlardır. Suriye'de ilk edebî roman olarak karşımıza çıkan Şekîb el-Câbirî'nin *Nehm* adlı romanı ile Muhammed Huseyn Heykel'in *Zeyneb* adlı romanı arasında benzerlikler olduğu söylene de bu konu yönünden bir benzerlik olmamalıdır. Çünkü *Zeyneb*, Mısırlı tipleri ve karakterleri sunarken olaylar Mısır atmosferinde geçmekte ve bazı sosyal eleştiriler yapılmaktadır. Bunun tam tersi *Nehm* romanı ise Suriye sınırlarının çok dışında batı atmosferinde geçmektedir. Yabancı karakterler ve isimler kullanılmaktadır. Mısır, Suriye'nin roman alanındaki her adımında örnek alınmıştır. Suriye romanları hem konu olarak hem de romanın geniş bir coğrafya yayılıp tanınması açısından Mısır romanının ulaştığı o parlak başarıya ulaşmasa da gerek konu gerek etkilendikleri akımlar itibariyle roman unsurunun özelliklerini üzerinde barındırmıştır. Suriye'de roman yazarları halklarının ekonomik ve toplumsal şartlarına şu veya bu şekilde uymuşlar, toplumu birinci dereceye koyup itibar göstermişler, isyan etmeyi, eleştirmeyi veya onu yeniden şekillendirmeyi düşündüklerinde bile bunu toplum için yapmışlardır. Romancılar bazen romantik oldukları için eleştirilseler bile bu romantizm, yaşanan baskılara doğrudan verilen bir tepki olarak ortaya çıkmış, böylece yazarlar toplumlarının durumuna yabancı kalmayarak ya toplumlarına karşı bir yakınlık ve sevgi duymuşlar ya da sınırsız bir isyan duygusu da hissetmişlerdir. Ancak her iki durumda da toplumlarından kopamamışlardır. Etkilendikleri ister Batı ister Mısır romanları olsun yaşadıkları dönemin şartlarında başarılı ürünler ortaya koymuşlardır. Bütün bu edebî

ürünler o dönemde Suriye’de yaşanan çalkantıların, yenilenme girişimlerinin, insan olma, dahası insanı merkeze alma çabalarının birer yansımasıdır. Roman türü Suriye’de diğer Arap ülkelerine göre daha geç ortaya çıkmış olsa da işlediği konular açısından dikkate değer sağlam bir zemin oluşturduğu yadsınamayacak bir gerçektir.

KAYNAKÇA

Adnan bin Zureyl (1973). *er-Rivayetu’l-Arabiyyetu’s-Suriyye, Dirâse Nefsiyye, Şam, Matba’atu’l-Âdâb ve’l-’Ulûm.*

Buzpınar, Ş. Tufan (2009). *Suriye (Osmanlı Dönemi), D.İ.A. İstanbul, C.37, 550-555.*

el-Faysal, Semer Rûhî (1997). *et-Tetavvuru’l-Fennî li’l-İtticâhi’l-Vâki’î fî’r-Rivâyeti’l-’Arabiyyeti’s-Sûriyye, Lübnan, Dâru’n-Nefâ’is.*

el-Kiyâlî, Sâmî (1968). *el-Edebu’l-Arabî el-Mu’âsır fî Sûriye, Mısır, Dâru’l-Ma’ârif.*

en-Nessâc (1980). *Bânûrama er-Rivâyeti’l-’Arabiyyeti’l-Hadîse. Kahire, Dâru’l-Ma’ârif.*

Er, Rahmi (1992) *Modern Lübnan Romanına Genel Bir Bakış, Doğu Dilleri Dergisi, C. V, S. 1, Ankara, s. 126-127*

Gündoğdu, Hakan (2007). *Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Özellikler, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 7/4, 95-132.*

Er, Rahmi (2021). *Modern Mısır Romanı (1914,1944). Ankara, Hece Yayınları.*

Kocakuşak, Süha (1999). *Orta Doğu Ülkeleri (Suriye). Ankara, Ocak Yayınları.*

Kefeli, Emel (2009). *Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları, İstanbul, İyışler Matbaacılık.*

Kula, Mevlüt (2011). *Modern Suriye Hikâyesine Genel Bir Bakış, Doğu Araştırmaları (7), 17-48.*

Süleyman, Nebil (1982). *er-Rivayetu’s-Suriyye (1967, 1977). Şam, Vizâretu’s-Sekâfe ve’l-İrşâdi’l-Kavmî*

Landau, Jacob M. (2002). *Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. Yüzyıl). (Çev. Bedrettin Aytaç) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.*

Özey, Ramazan (1997), *Dünya Denkleminde Orta Doğu “Ülkeler, İnsanlar, Sorunlar” İstanbul, Öz Eğitim Yayınları.*

İnternet Kaynakları

Kâmil, Riyâd, Neş’etu’r-Rivâyeti’s-Sûriyyeti’l-Hadîse, <https://diwanalarab.com>. E.t.. 01.11.2023.

Mu'as'as, Riyâd, er-Rivâyetu's-Sûriyye fî 'Âmihâ es-Semânîn,
<https://aawsat.com/home/article/1047406/%D8%A7%D9%84%D8%B1%D9%88%D8>
E.t. 20.11.2023.

Varol, M. Ahmet, İslam Coğrafyası, <http://davetci.com./indeks.htm.>, E.t.
15.05.2004

MAHĀBHĀRATA DESTANI'NIN "SVARGAROHANA" BÖLÜMÜNDEKİ CENNET VE CEHENNEM BETİMLEMELERİ¹

Esra BÜYÜKBAHÇECİ*

Öz

Mahābhārata Destanı'nın Svargarohana Parvan bölümünde bahsi geçen cennet ve cehennem betimlemeleri, Hindu mitolojisinin zengin ve karmaşık dokusunda yer alan ölüm sonrası inançları ve yaşam biçimleri üzerindeki düşünce sistemini [eskatolojisini] yansıtmaları bakımından önemli bir yere sahiptir. Destanın önemli karakterlerinden olan Yudhishtira'nın manevi sınavına ve bu sınavın sonucunda cennete yükselişine, ilgili bölümde detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Bu sınavın öğretileri aracılığıyla insan yaşamını, etik sorumlulukları ve kurtuluş arayışını anlamak isteyen okuyuculara dini ve felsefi bir perspektif sunmaktadır. Bu sebeple makalede sadece Yudhishtira'nın ve diğerlerinin ölümünden sonraki yaşamları konu edilmiştir. Yudhishtira öldükten sonra karşılaştığı etik ve felsefi sorular, Hinduizm'in yaşam felsefesi ve ahlaki değerleri üzerinde derinlemesine düşündürücüdür ve Hinduizm'de yer alan reenkarnasyon ve karma inanışlarına olan bağlılığa da işaret etmektedir. Karakterlerin öldükten sonra hem cennete hem de cehenneme gitmeleri Hindu inanış biçiminde ikilem yaratmaktadır. Hinduizm'e göre bu kavramlar bir anlamda kalıcı ve sonsuz değil, geçici ve sonlu duraklardır. Bu sebeple bu çalışma Hinduizm'in ahlaki ikilemlerini incelemekte, Mahābhārata'nın bu önemli bölümünün Hindu mitolojisi ve felsefesi üzerindeki etkilerini kapsamakta ve okuyuculara bu kadim metni anlamak için fırsat sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Hint Mitolojisi
Mahābhārata
Svargarohana Parvan
Cennet ve Cehennem

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
24.12.2023
Kabul Tarihi:
31.12.2023
E-Yayın Tarihi:
31.12.2023

¹ Çalışmanın konusu ve içeriği hakkında kıymetli fikir ve görüşleriyle yön vererek literatüre yeni bir çalışma kazandırmamı sağlayan çok değerli hocam Prof. Dr. Korhan Kaya'ya teşekkür ederim.

* Doç. Dr. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hindoloji Ana Bilim Dalı. esrabykbahceci@gmail.com. ORCID: 0000-0002-3339-0071.

BÜYÜKBAHÇECİ, E. (2023). Mahābhārata Destanı'nın "Svargarohana" Bölümündeki Cennet ve Cehennem Betimlemeleri. Doğu Dilleri Dergisi, 8 (2), 136- 145. DOI: 10.61134/audodilder.1409292.

DESCRIPTIONS OF HEAVEN AND HELL IN THE "SVARGAROHANA" SECTION OF THE MAHĀBHĀRATA EPIC

Abstract

The descriptions of heaven and hell mentioned in the Svargarohana Parvan section of the Epic of Mahābhārata have an important place in terms of reflecting the system of thought [eschatology] on post-mortem beliefs and lifestyles in the rich and complex texture of Hindu mythology. The spiritual test of Yudhishtira, one of the important characters of the epic, and his ascension to heaven as a result of this test are covered in detail in the relevant section. It offers a religious and philosophical perspective to readers who want to understand human life, ethical responsibilities and the quest for salvation through the teachings of this exam. For this reason, only the lives of Yudhishtira and others after their death are discussed in the article. The ethical and philosophical questions that Yudhishtira faced after his death are thought-provoking on the philosophy of life and moral values of Hinduism, and also point to the commitment to the beliefs of reincarnation and karma in Hinduism. The fact that the characters go to both heaven and hell after death creates a dilemma in the Hindu belief system. According to Hinduism, these concepts are not permanent and eternal in a sense, but temporary and finite stops. For this reason, this study examines the moral dilemmas of Hinduism, covers the effects of this important part of the Mahābhārata on Hindu mythology and philosophy, and offers readers the opportunity to understand this ancient text.

Keywords

Indian Mythology
The Mahābhārata
Svargarohana Parvan
Hell and Heaven

Article Info

Received: 24.12.2023
Accepted: 31.12.2023
E-Published: 31.12.2023

Giriş

Mahābhārata² Hindistan'a özgü en eski ve en uzun destandır. 100.000 beyitten oluşan destan, eski ve bilinmeyen çağlarda vuku bulmuş olan bir iç savaşı anlatır. Bhārata hanedanı arasındaki Kurukshetra meydanında gerçekleşen savaş konu edilmektedir. Bu savaş Pāṇḍavalar (Paṇḍu) ve Kauravalar (Kuru) olarak bilinen amca çocukları arasındaki rekabet ve çatışmalardan ibarettir. Destanın sonunda ise, Pāṇḍavalar (Paṇḍu oğulları) zafer kazanır. Savaşın yanı sıra, *dharma* (erdem; doğru yaşam ve doğru eylem) kavramının sorgulandığı, ahlaki ve felsefi konular içeren bir epik olarak da bilinmektedir. Ayrıca pek çok mitolojik hikâyeden, felsefi tartışmalardan, etik değerlerden ve dini öğretilerden de bahsedilmektedir. Bhagavadgītā adlı Hindu kutsal metnini içermesi bakımından Hindu inanç ve

² Sanskrit dilinde; *māha* "büyük", *bhārata* "Bhārata Soy" anlamlarına gelmektedir. İki kelimenin birleşiminden oluşan destanın adı "Büyük Bhārata" anlamına gelmekte ve hanedan içindeki büyük anlaşmazlık ve savaşa işaret etmektedir.

mitolojisinde önemli yer tutan bir Hint destanıdır ve Hinduizm'in kutsal metinlerinden biri olarak kabul edilir. Mahābhārata'da yer alan hikayeler ve karakterler, Hint kültürü ve dini inançları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve günümüzde de etkisi devam etmektedir. Mahābhārata, Hint kültürüne dair felsefi ve dini hayatı derin bir şekilde işlemiştir. Bu bağlamda, Hindistan'ın dini ve kültürel mirasının önemli bir parçası olarak kabul edilir ve akıcı bir Sanskrit ile yazılmıştır.

On sekiz bölümden (*parvan*) oluşan eserin en son bölümü, cennete yani *svarga*³'ya yükseliş (*rohana*) bölümüdür. Yudhishtira ve diğerleri, cennete gitmek için Himālayalar'a doğru bir yolculuğa çıkarlar. Bu yolculuk sırasında, Yudhishtira'nın kardeşleri bir bir ölürlür. Yolun sonuna gelindiğinde sadece Yudhishtira yaşamaktadır. Yudhishtira'nın bu yolculuk sırasında karşılaştığı çeşitli zorlayıcı sorular, insan yaşamının doğası, erdem (*dharma*) gibi konuları ele alır. Bu bölümde, reenkarnasyonun ve karma döngüsünün yanı sıra cennete ve kurtuluşa ait kavramlar da detaylı bir şekilde tartışılır. Yudhishtira'nın bu zorlu yolculukta karşılaştığı manevi sınavlar, Hinduizm'in temel felsefesini ve yaşamın anlamını derinlemesine işlemektedir.

Makalemize konu ettiğimiz bu bölümü ilginç kılan, Hintlilerin öteki dünya ile ilgili tasavvurları, yani Hint eskatolojisi hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmasıdır. Svargarohana Parvan'da, cennet ve cehennem kavramları, Hindu mitolojisine ve dini inançlarına göre şekillendirilmiştir. Cennet, en yüksek mutluluk, huzur ve ruhsal doyumun olduğu bir mekân olarak betimlenir. Burası ruhların arzulardan ve dünyevi acılardan arındığı bir yerdir. Tanrıların mekânıdır ve onların orada sonsuz bir mutluluk içinde olduklarına inanılır. Cehennem ise, ahlaki kusurları ve kötü eylemleri olan ruhların cezalandırıldığı bir yer olarak düşünülür. Bu cezalar genellikle kişinin dünyadaki eylemlerine bağlı olarak belirlenir. Cehennemde, acı ve pişmanlık duyularak, kişinin kötü eylemlerinin cezalarını çektiği düşünülür. Hint kültüründe cehennem imgelemine diğer kültürlerden farklı olarak hayvanlar da katılır. Karanlık ve soğuktan söz edilir. Cehennem sakinleri ilik ve kanla beslenirler. Ayrıca tekerlek, tel gibi işkence araç gereçleri vardır. Elbette ki alevlerden, sıcak kazanlardan Hintliler de söz etmiştir (Kaya, 1997: 32).

Mahābhārata'nın bu bölümünde, cennet ve cehennem, insanın dini ve etik sorumluluklarına, erdemlere ve günah işleme durumlarına bağlı olarak tasvir edilir. Bu betimlemeler, Hinduizm'in karma döngüsüne ve insanın özgür iradesine bağlı olarak manevi bir öğreti ve rehberlik sağlar.

³ Cennet. Meru Dağının doruklarında yer aldığına inanılan İndra'nın cennetidir (Kaya, 2003: 180).

Svargarohana Parvan "Cennete Yükseliş Bölümü"

Pāndu oğullarının en büyüğü olan Yudhishtira erdem tanrısı Dharma'nın oğlu olarak tüm kahramanlar içinde cenneti en çok hak eden olarak kabul edilmiştir. Onu tanrıların cennetine getirdiklerinde, kendisini yeryüzünden cennetin kapısına kadar izlemiş olan köpeğin de içeri girmesini ister. Köpek aslında erdem tanrısı Dharma'dır (Dharmadeva). Köpekle birlikte cennete girdikten sonra orada görkemli bir tahtta refah içinde oturmakta olan Duryodhana'yı görür ve şöyle söyler: "Bu öngörüsünü kaybetmiş ve açgözlülükle lekelenmiş Duryodhana ile mutluluk ülkelerini paylaşmak istemiyorum. Dünyanın her yerindeki arkadaşları ve akrabaları, ormanın derinliklerinde büyük bir acıya maruz bıraktığı bizler tarafından katledildi. O eşim olan Pañçala prensesi lekesiz Draupadī'yi büyüklerimizin önünde toplantı salonunda yerlerde sürükledi. Ey tanrılar ona bakmak istemiyorum. Ben kardeşlerimin yanına gitmek istiyorum."

Ermiş Nārada gülümseyerek ona "ey krallar kralı, cennette yaşarken tüm düşmanlıklar unutulur, kral Duryodhana için böyle konuşmayın, tanrılarla birlikte dürüst insanlar ona tapınıyorlar, kanını savaşta bir sunu gibi akıttıktan sonra kahramanlar için ayrılmış olan bölgelerde var olmayı hak etti" gibi sözler sarf eder. Sonra şunları ekler: "Yeryüzünün gerçek tanrıları olan sen ve kardeşlerin bu kişi tarafından hep zulme uğradınız. Yine de o Kshatriya uygulamalarını izleyerek bu bölgeye ulaştı. Bu yeryüzünün efendisi korkuyla dolu bir durumda dehşete kapılmadı. Evlat, zar müsabakasını ve yaşadığın acıları kafandan atmalısın, sana Draupadī'nin acılarını, akrabalarının ağlaşmalarını unutmak yakışır." Sonra onu Duryodhana'ya nazik davranması konusunda uyarır, çünkü cennette düşmanlık olmaz.

Yudhishtira cennetin böyle kendi çıkarı için dostları öldüren, tüm dünyayı yok eden kötü ve zalim kişilerle dolu olmasını kabul edemez. Doğru sözlü, cesur kahraman; kardeşleri her neredeyse oraya gitmek istediğini tekrarlar. Kuntī oğlu Karna, Dhristadyumna ve oğulları, Satyaki, Virata, Drupada, Dhristaketu, Şikhandin, Draupadī'nin oğulları ve Abhimanyu, Yuddhamanyu, Uttamaucas ve diğer kahramanlar neredeyse, oraya gitmek ister.

Yudhishtira savaştan sonra su sunma töreninde annesinin "Karna'ya su sundunuz mu?" sözünü işitmiş ve kederle dolmuştur. Onu görmek ister. Onu Arcuna'ya öldürttüğü için pişmandır. Her zaman erdemli olan Arcuna'yı, Bhīma'yı, ikiz kardeşleri (Nakula ile Sahadeva), Pañçala prensesini (Draupadī) görmek ister. Onun için cennet "kardeşlerinin olduğu" yerdir. Bu getirdikleri yer cennet olamaz.

Tanrılar cennet görevlisine Yudhishtira'yı sevdiklerinin yanına götürmesini emrederler. Geçilen yol karanlık, günahkârların pis kokularıyla kaplı, et ve kan

bataklığınan oluşın, çürümüş cesetlerle dolu bir yoldur. Her yerde kemikler, saçlar, gürültüyle kaynaşın kurtlar, böcekler vardır. Her yeri demir gagalı kargalar, akbabalar ve kötü ruhlar istila etmiştir. Yaprakları jilet gibi kesen ağaçlar, sıcaktan kızarmış düzlükler, demirden kayalıklar vardır. İçinde yağ kaynayan çok sayıda demir kazanlar dizilidir. Yudhishthira cennet görevlisine “daha ne kadar yol var?” diye sorar. Görevli “daha çok var, yorulduysanız geri dönelim” diye karşılık verir. Yudhishthira kötü kokuya dayanamaz ve geri dönmeye kalkışır. Bunun üzerine her taraftan ağlaşmalar, haykırışlar duyulur. Cehennemdeki sesler onun biraz daha kalmasını istemektedir. Onun gelmesiyle serin bir rüzgâr esmiş, hoş kokular yayılmıştır. Onun orada bulunmasıyla eziyet çekenlerin acıları biraz olsun hafiflemektedir. Yudhishthira çok üzülür ve orada biraz daha durur. Seslerden bazıları ona tanıdık gelir ama kim olduklarını çıkaramaz. “Kimsiniz, burada ne arıyorsunuz?” diye sorar. Her taraftan sesler gelir: “Ben Karna’yım, ben Bhīma’yım, ben Arcuna, ben Nakula, ben Sahadeva, ben Dhrishtadyumna, ben Draupadī, bizler Draupadī’nin oğulları!”

Svargarohana’nın ilk iki bölümünde olaylar bu şekilde aktarılır. Üçüncü bölümde ise, başlarında tanrı İndra ile diğer tanrılar ve cennetin sakinleri Yudhishthira’yı görmeye cehenneme gelirler. Tam anlamıyla ne zaman cennet ya da cehenneme gidileceği tanrıların efendisi Şakra⁴ tarafından bildirilir. Herkesin duruma göre önce cehenneme düşeceği sonra cennete alınacakları söylenir. Duryodhana o yüzden cennettedir, çünkü sevabı az, günahı ise çok fazladır. İyilerin ise günahları az, sevapları çok fazla olduğundan biraz cehennemde bekletildikten sonra cennete alınacaklardır. Yudhishthira, Bhīma, Arcuna ve Draupadī, yaşamları boyunca tek bir kere bile olsa yalan söyleyerek günah işledikleri için önce cehenneme gönderilmişlerdir. Şimdi ise herkesin günahlarından arındığını, savaşta yardım eden tüm kralların da cennete kavuştuğunu söyler. Tanrıların efendisi İndra, Yudhishthira’nın üçüncü⁵ sınavı olduğunun, bu sınavı da kardeşleri için cehennemde kalmak isteyerek başarıyla tamamladığının müjdesini verir.

Bu sözler üzerine Ganj nehrinde yıkanıp arandıktan sonra cennete gider ve cennette tüm silah ustaları arasında en önde gelen, tanrı Sūrya’ya benzeyen Karna’yı görür. Başka bir yerde, Marutların ortasında oturan büyük, kudretli ve en yüksek başarıya sahip Bhīmasena’yı görür. İkiz tanrı Aşvinlere ait olan yerde, Nakula ve

⁴ Tanrı İndra’nın adlarından biridir. Özellikle destanlarda ve Purāṇalar’da kullanılır.

⁵ Destan boyunca Yudhishthira’nın doğruluğundan ve erdeminden vazgeçip vazgeçmeyeceği sürekli olarak tanrılar tarafından sınanır. Bu sınavlardan ilki, nehre düşen kardeşlerini göksel bir tanrının sorularını doğru cevaplayarak kurtarmasıdır. İkincisi, yanında köpek kılığındaki Dharmadeva’nın cennete girmesi için ısrar etmesidir. Üçüncüsü ise, cennette kardeşleri olmadan duramayacağını söyleyerek onlara olan bağlığını göstermiş olmasıdır.

Sahadeva'yı görür, her biri kendi parlaklığıyla parlamaktadır. Ayrıca nilüferlerden çelenklerle süslenmiş Pançala prensesi Draupadī'yi görür. Güneş ışığının ihtişamına sahip bir şekle bürünmüş olarak cennette oturmaktadır. Büyük bir bilgeliğe sahip Gandharvaların kralı Dhritarāshtra'yı ve gecenin büyük yıldızının ışıltısına sahip olan kudretli okçu Abhimanyu'yu görür. Kudretli okçu Pāṇḍu, artık [eşleri olan] Kuntī ve Madrī'ye kavuşmuş durumdadır, Şantanu'nun oğlu Bhīshma da oradadır. Tanrı Brihaspati'nin yanında hocası Drona'yı görür. Yudhishtira etrafına bakınıp akrabalarını tanımaya çalışırken tanrıların efendisi Şakra "Ey Pāṇḍu'nun oğlu, senin tarafında savaşmış olan bu ve diğer krallar, şimdi Gandharvalarla, Yakshalarla veya diğer kutsal varlıklarla birlikte yürüyorlar. Eski bedenlerini atarak söz, fikir ve amel ile kazandıkları liyakatle cenneti fethettiler" der ve böylece Svargarohana'nın dördüncü bölümü bitirilir.

Beşinci bölümde, tüm akrabalarının cennete olduklarını gören Yudhishtira, amcası kör kral Dhritarāshtra'nın, onun oğullarının, zar oyununda hile yapan Şakuni'nin, Karna'nın, ve diğer günahı çok olanların cennette ne kadar süre kalacaklarını sorar. Zira hayatları boyunca günah işleyen bu kişilerin cennetteki yerlerinin ebedi olup olmadığını merak etmektedir. Hepsinin kendi bilgileri ve gösterdikleri hünerlerle tanrıları memnun etmeyi başararak bazılarının tanrı İndra'nın bölgesinde, bazılarının tanrı Kuvera'nın ve bazılarının da Varuna'nın bölgelerinde yer edindiklerini öğrenir. Ona hem Kuruların hem de Pāṇḍavaların eylemleri hakkında bütün her şey anlatılır. "Herkes yaptıklarının sonunda kendi doğasına dönme yeteneğine sahip değildir" denilerek devam edilir. "Her zaman ölçülemez bir anlayışa sahip, her şeyi gören ve bu nedenle tüm eylemlerin sonunu bilen, yüksek yeminleri yerine getiren kadim çileci ermiş Vyāsa, bu eseri yüce ruhlu Pāṇḍavaların ve aynı zamanda büyük güç sahibi Kshatriyaların şöhretini tüm dünyaya yaymak için" yazmıştır. Bu kutsal günlerin tarihini her kim okursa tüm günahlarından arınır, cenneti kazanarak Brahma statüsüne ulaşır. Tanrı Krishṇa tarafından okunan bu Veda'nın⁶ tamamını büyük bir dikkatle dinleyen bir kişinin, aralarında Brāhman öldürmek⁷ dahil, birçok ciddi günahın da bulunduğu bir milyon günahı silinip gider. Bu eserin küçük bir kısmını bile okuyan bir kimse, tükenmez yiyeceğe ve içeceğe sahip olur. Kişinin gün içinde işlediği günahların tümü akşamdan önce Mahābhārata'nın bir kısmını okuyarak yıkanır" diyerek kitabın kutsallığının bilinmesi sağlanır.

⁶ Eserin kutsallığı ve önemi Hinduizm'in ilk dönemlerinin kutsal kitapları olan Vedalarla (Rigveda, Sāmaveda, Yacurveda ve Atharvaveda) eş tutularak gösterilmeye çalışılmıştır.

⁷ Hint toplumunda herhangi bir canlıyı öldürmenin cezalandırılacağı bilinmektedir. Özellikle Brāhman (din adamı, ermiş) öldürmek işlenen günahlar içerisinde en büyüğü ve en kötüsüdür. Manu Kanunlarında da Brāhman öldürmenin en ağır cezalar ile sonuçlanacağı yazmaktadır (Vol. XI).

Svargarohana'nın altıncı bölümünde ise, Pāṇḍavaların soyundan gelen babası Parikshit'ten sonra tahta geçen kral Canamecaya, böylesine kutsal olan bu eser okunurken hangi ritüellerin yapılması gerektiğini, hangi kitaptan sonra hangi tanrıya dua edilmesi gerektiğini ya da kutsal günlerde özellikle hangi bölümlerin okunması gerektiğine dair sorular sorar. Bunun üzerine Vaiṣampāyana, "Bhārata'nın soyunu anlatan bu kutsal Mahābhārata'nın bölümlerinde ebedi Rudralar, Sadhyalar, Viṣvadevalar; Ādityalar, Aṣvinler, yeryüzünün elçileri büyük Rishiler, Guhyakalar, Gandharvalar, Nāgalar, Vidyādhara, Siddhalar, çeşitli tanrılar, tepeler ve dağlar, okyanuslar, denizler ve nehirler, Apsaraslar, gezegenler, yıllar, yarı yıllar ve mevsimler, Tanrılar-Asurlar, hareketli-hareketsiz varlıklardan oluşan bütün evrenin yer aldığı" söyler. Böylesine evrenselleştirilmiş bu eserin bölümleri okunurken neler yapılması gerektiği anlatılır. İlk bölümden başlayarak özellikle Brāhmanların nasıl beslenmeleri gerektiğinden ve onlara sunulması gereken hediyelerden bahsedilir. En son bölüm olan Svargarohana Parvanı'da ise Brāhmanların "havishya"⁸ adı verilen kurbanlık bir yiyecek ile beslenmeleri gerektiği söylenerek bölüm bitirilir.

Hinduzim'e ait Diğer Eserlerde Cennet-Cehennem Betimlemeleri

Mahābhārata destanındaki betimlemelerinin yanı sıra Hinduizm'e ait Rigveda, Purāṇa (Eski Öykü) ve Manusmṛiti (Manu Kanunları) gibi hem edebi hem de dini eserlerde de cennet ve cehennem tasvir ve tanımlamaları yapılmıştır.

İlk olarak, detaylı verilmese de Rigveda'da cennetin ve cehennemin nasıl bir yer olduğuna dair bazı bilgiler verilir: "Üç cennet vardır, ikisi Savitar'a aittir, birisi ise kahramanların evi olan Yama'nın dünyasıdır, tekerleğin dingili gibi sarsılmazdır ve ölümsüzler oradadır" (Rigveda, 2018: 33) Keza "Agni, sen din adamlarına bahşış veren adamı iyi yapılmış bir silah gibi her yönden korursun. Evinde uygun yiyeceklerle misafirperver davranan kişi cennetlidir" (Rigveda, 2018: 28) gibi ifadeler hangi durumlarda cennete ya da cehenneme gidileceğini belirtmektedir.

Manusmṛiti'de de tıpkı Rigveda'da olduğu gibi cennete ya da cehenneme gidileceğine dair (II, 57; III, 17⁹; IV, 81; XII, 54 gibi) kurallar vardır ve toplumun da bu kurallara uyması gerekmektedir. Eserin adı bu yüzden Manu Kanunları'dır. IV, 87-90'da şöyle yazar: "Kutsal yasaya aykırı davranan açgözlü bir kraldan hediye kabul eden kişi, sırasıyla aşağıdaki yirmi cehenneme gidecektir; Tāmīśra, Andhatāmīśra, Mahāraurava,

⁸ Sanskrit kökenli bir kelime olup, "kurbanlık yiyecek, adak için uygun veya hazırlanmış yiyecek" anlamına gelmektedir.

⁹ Bir Brāhmanın Şūdra kastına ait bir kadınla birlikte olursa öldükten sonra cehenneme gideceği, Brāhman kastından da menedileceği bildirilmektedir.

Rauravau, Kālasūtra, Mahānaraka, Saṃcīvana, Mahāvīci, Tapana, Saṃhāta, Sakākola, Kuḍmala, Pratimūrtika, Lohaṣaṅku, R̥cisha, Panthāna, Şālmali, Nadī, Asipatravana, Lohadāraka." Böylece yirmi cehennemin ismi sayılır.

Purāṇa edebi külliyyatı içerisinde ise eski dönemdeki kural ve tanımlamalardan ziyade daha detaylı bilgiler verildiği tespit edilmiştir. Ancak Purāṇalarda da Mahābhārata destanı kadar açıklayıcı bilgi bulunmamaktadır. Örneğin, Bhāgavata Purāṇa "Pāṇḍavaların Cennete Yükselişi" (I-15), "Pṛthu'nun Kefareti ve Cennete Yükselişi (IV-23), "Saṃsāra ve Cehennemdeki Acılar" (III-30), "Cehennem Tasvirleri" (V-26); Brahma Purāṇa "Tanrı Krishna'nın Cennete Yükselmesi" (I-102), "Alt bölgelerdeki Cehennemler" (I-20), "Cehennemdeki İşkenceler" (I-106); Agni Purāṇa "Pāṇḍava'ların Cennete Yükselişi" (I-15) "Cehennemin Doğası/Niteliği" (II-203), "Cehennemlerin Tasvirleri" (IV-371) başlıkları yer almaktadır. Vishṇu Purāṇa'da ise Manusmriti'de olduğu gibi "Parāṣara şöyle dedi: Ey yüce Muni, dinle, şimdi sana yerin altında ve suların altında bulunan ve günahkarların en sonunda gönderildiği cehennemlerin bir açıklamasını yapacağım. (Farklı Narakaların, yani cehennemlerin, isimleri aşağıdaki gibidir:) Raurava, Şūkro, Rodha, Tala, Visasana, Mahācvāla, Taptakumbha, Lavana, Vimohana, Rudhirāndha, Vaitaranī, Krimīṣa, Krmibhocana, Asipatravana, Krishna, Lalabhaksha Dārūna, Pūyavaha, Papa, Vahnicaavala, Adhoṣirās, Sandamṣa. Kalasūtra, Tamas, Avīci, Svabhocana, Apratishṭha ve Avīci, bunlar ve diğer pek çok gözyaşı dökülen cehennem, Yama krallığının, işkence aletleri ve ateşle berbat olduğu korkunç bölgelerdir; hayattayken günahkâr uygulamalara bağımlı olan herkes buraya atılır." Yirmi sekiz cehennem ismi sayıldıktan sonra bu bölgelere kimlerin geleceğine dair bilgi verilir.

Purāṇalar içerisinde Markendeya Purāṇa'da en detaylı bilgi veren üstelik Mahābhārata destanındaki Yudhishtira'nın cehennemde yaşadığı olayla benzer olan Vipaṣcit öyküsü (XII-13-15) anlatılmaktadır: "Çok erdemli bir kimse olan kral Vipaṣcit, öldükten sonra ölüm tanrısı Yama'nın hizmetçisi tarafından cehenneme götürülür. Kral, yaşarken yaptığı küçük bir günahın cezası nedeniyle, çok kısa bir süre için cehenneme getirilmiştir. Daha sonra hemen cennete götürülecektir. Tam cehennemden çıkacakken orada acı çeken insanların bağırıışlarını duyar. Acı çeken insanlar biraz daha cehennemde kalması için krala yalvarırlar. Varlığından mutlu olan insanları görünce 'işkence ile acı içindeki insanlar benim varlığımla rahatladıysa, o halde ben de buradan hiçbir yere kıpırdamam, onlarla burada dururum' diyerek cehennemde kalmak istediğini belirtir. Yama'nın yardımcıları onu cennete gitmeye ikna etmeye çalışsa da nafi değildir. Tanrı Dharma ve Tanrı İndra'nın da cennet davetlerini geri çevirir. Daha sonra yaptığı iyiliklere karşılık cehennemdeki insanların acıdan kurtulmalarını sağlayarak diğer insanlarla birlikte cennete gider" (Kaya, 1997: 33).

Sonuç

Çalışmamızın konusu olan cennet ve cehennem betimlemelerini tarihsel gelişim süreçleri içerisinde değerlendirdiğimizde, böyle ayrıntılı açıklamaların ve bu tip bir öbür dünya dizaynının muhtemelen ilk olarak Hint'te görüldüğünü söyleyebiliriz. Veda metinlerinde, özellikle Rigveda içinde bahsi geçen cennet ve cehennem gibi öteki dünya kavramları, Hinduizm'in temel inanç sistemini oluşturmuş, daha sonra diğer Hint dini ve felsefi sistemlerini de şekillendirmiştir. Anlaşılacağı üzere, incelediğimiz tanım ve tasvirlerde kişilerin Dharma'ya uygun yaşamlarının ve ahlaki prensiplere bağlı kalmalarının önemi vurgulanmaktadır. Bu da bizlere ölüm sonrası yaşamın bir tür adalet sistemiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Cennet ve cehennem doğrudan Hinduizm'de yer alan karma ve reenkarnasyon doktrinleriyle bağlantılıdır. İyi eylemler (*punya*) cennete, kötü eylemler (*pāpa*) ise cehenneme götürür. Bireylerin yaşamları boyunca biriktirdikleri Karma'nın ölüm sonrası yaşamlarını etkilediğini gösterir. Ancak kişi yaşamı boyunca küçük de olsa kötü bir eylemde bulunursa, önce cehenneme sonra cennete gidecektir. Aynı şekilde yaşamı boyunca kötü eylemlerde bulunan kişi de bir kere bile olsa iyi bir eylemde bulunursa, önce cennete daha sonra cehenneme gidecektir. Bu ikilem veya sıralama içerisinde Dharma prensiplerine uygun yaşayanlar, az çok fark etmeksizin ödüllendirilmektedir. Hinduizm'in yaşam felsefesinde erdemli yaşamının vurgusu yapılmakta, aynı zamanda efsane ve hikâyelerle bireylerin ahlaki sorumlulukları da aktarılmaktadır. Svargarohana Parvan, yaşamın anlamını ve doğru eylemlerin önemini vurgulayarak bireylerin toplumsal, ahlaki ve dini sorumluluklarını anlamalarını sağlamaktadır. Bu bölüm, ölümün sadece fiziksel bir son olmadığını, ruhun karma yolculuğunda devam ettiğini öne sürmektedir.

Son olarak şunu da söylemek gerekir ki gerek Yudhishtira'da gerekse Vipaşçit'te gördüğümüz üzere, insanlar bir anlamda tanrılardan üstündürler. Çünkü tanrılar cennete koymak istedikleri kişilere olaya bencilce yaklaşmalarını ve kendi mutlulukları için hiç düşünmeden cennete girmelerini telkin ederlerken onlar, cehennemde acı çekenler için cennetten vaz geçebileceklerini söylemektedirler. Yudhishtira kardeşleri için, Vipaşçit ise daha geniş olarak cehennemdeki bütün insanlar için kendi "cennet zevkinden" feragat etmeyi göze alabilmektedir. Bu tür bir anlayışı da muhtemelen sadece Hint kültüründe görebiliriz.

KAYNAKÇA

Johnson, W. J., (2010) Dictionary of Hinduism. New York: Oxford University Press.

Kaya, Korhan (2003). *Hint Mitolojisi Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi

Kaya, Korhan. "Hindu İnancında Cehennem Betimlemeleri". *Bilim ve Ütopya Dergisi*, Sayı: 37, 1997, (32-33).

Mani, Vettam (2000). *Puranic Encyclopaedia*. Delhi: Motilal Banarsidass.

The Agni Purana (2013). (Çev. N. Gangadharan). Delhi: Motilal Banarsidass.

The Laws of Manu (1967). (Çev. G. Bühler) The Sacred Books of The East Vol. XXV. Delhi: Motilal Banarsidass.

The Mahābhārata (2004). (Çev. Kisari Mohan Ganguli). New Delhi: Munshiram Manoharlal.

The Mahabharata (2013). (Çev. M. N. Dutt). Delhi: Parimal Publications.

The Markendeya Purana (1995). (Çev. Eden Pargiter) Delhi: Indological Book House.

The Vishnu Purana (1972). (Çev. H. H. Wilson) Kalküta: Punthi Pustak.

V. R. Ramachandra Dikshitar (2003). *The Purana Index*. Delhi: Motilal Banarsidass.

Williams, M. A. (1990). *Sanskrit- English Dictionary*. Delhi: Motilal Banarsidass,